

C. OBRAZLOŽITEV ČLENOV

K 1. členu (vsebina zakona):

S tem členom se določata vsebina in namen zakona, in sicer zakon ureja varovanje kulturne dediščine Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: dediščina), vlogo države, občin in drugih oseb javnega in zasebnega prava pri njenem varovanju ter pravice in obveznosti teh oseb z namenom omogočiti celostno ohranjanje dediščine

Z zakonom se v slovenski pravni red prenašajo določila Direktive Evropskega parlamenta in Sveta 2005/36/ES z dne 7. septembra 2005 o priznavanju poklicnih kvalifikacij (UL L št. 255 z dne 30. 9. 2005, str. 22), v delu, ki se nanaša na varstvo dediščine. To pomeni, da so v Sloveniji priznane tudi poklicne kvalifikacije, ki so bile pridobljene v ostalih državah članicah Evropske unije (v nadaljnjem besedilu: EU), kar omogoča lažje gibanje strokovnjakov na področju varstva dediščine.

Za izvrševanje Uredbe Sveta (ES) št. 116/2009 z dne 18. decembra 2008 o izvozu predmetov kulturne dediščine (Kodificirana različica) (UL L št. 39 z dne 10. 2. 2009, str. 1; v nadaljnjem besedilu: Uredba Sveta (ES) št. 116/2009) in Uredbe (EU) 2019/880 Evropskega parlamenta in sveta z dne 17. aprila 2019 o vnosu in uvozu predmetov kulturne dediščine (UL L št. 151 z dne 7. 6. 2019, str. 1; v nadaljnjem besedilu: Uredba (EU) 2019/880) so določene tudi omejitve, pristojni organ in kazni za kršitve v zvezi z izvozom oziroma vnosom in uvozom predmetov kulturne dediščine. Uredba (EU) 2019/880 do sedaj še ni bila prenesena v slovenski pravni red. Zakon tako zagotavlja skladnost slovenskega pravnega reda s pravnim redom EU na področju varovanja kulturne dediščine.

Zakon nadalje vzpostavlja tudi varovanje kulturne dediščine drugih držav, ki se začasno nahaja na ozemlju Republike Slovenije. To je pomembno predvsem zaradi tega, ker vseh premičnin, katerih varstvo je v skladu z mednarodnim pravom in pravom EU dolžna zagotavljati Republika Slovenija, ni mogoče opredeliti kot dediščine v smislu 2. člena.

K 2. členu (dediščina):

V členu je vsebinsko opredeljena dediščina. V zakonu je dediščina opredeljena kot dobrine, podedovane iz preteklosti, ki imajo za prebivalke in prebivalce Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: prebivalci) poseben kulturni, zgodovinski, umetniški, znanstveni, estetski, etnološki, antropološki ali družbeni pomen in ki jih prebivalci prepoznajo kot odraz svojih nenehno razvijajočih se vrednot, prepričanij, znanj in tradicij.

Zakon s tem poudarja, da dediščina ni le stvar preteklosti, ampak zajema tudi vidike okolja, ki so posledica razvijajoče se interakcije med ljudmi in prostorom skozi čas. To pomeni, da je dediščina dinamičen koncept, ki se s časom spreminja in razvija. Nova opredelitev dediščine sledi mednarodni opredelitvi in opušča zastarelo ne vključujočo delitev prebivalcev na »Slovenke in Slovence, pripadnice in pripadniki italijanske in madžarske narodne skupnosti in romske skupnosti, ter drugi državljanke in državljani Republike Slovenije«, ki jo pozna veljavni Zakon o varstvu kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 16/08, 123/08, 8/11 – ORZVKD39, 90/12, 111/13, 32/16, 21/18 – ZNOrg in 78/23 – ZUNPEOVE; v nadaljnjem besedilu: ZVKD-1).

Zakon v tretjem odstavku pove, da dediščina vključuje tudi večvrstne vire in informacije, ustvarjene v digitalni obliki ali pretvorjene vanjo iz analognih virov, če ti viri in informacije obstajajo le v digitalni obliki (digitalna dediščina).

Delitev dediščine v četrtem odstavku se od trenutno veljavne ureditve v bistvenem ne razlikuje, le pojem materialne dediščine se nadomešča s pojmom snovna dediščina z namenom uskladitve s pojmom nesnovna dediščina. Zakon še naprej ohranja delitev dediščine na snovno in nesnovno. Snovno dediščino sestavljata premična in nepremična dediščina.

K 3. členu (varovanje dediščine in ukrepi njenega varstva):

Člen podrobno opredeljuje varovanje dediščine kot temeljni koncept zakona, ki izhaja tudi iz naslova zakona, ki se spreminja iz Zakona o varstvu kulturne dediščine v Zakon o varovanju dediščine.

Z varovanjem dediščine se zagotavlja nadaljnji obstoj in obogatitev dediščine ter njeno celostno ohranjanje. To pomeni, da varovanje dediščine ni le pasivno ohranjanje obstoječega stanja, ampak je usmerjeno tudi v aktivno delovanje vseh – predvsem pa države in občin – za njeno obogatitev in razvoj.

Varovanje dediščine nadalje temelji na skrbi za dediščino in sodelovanju s skupnostmi in se zagotavlja predvsem z vzdrževanjem, obnovo, prenovo, uporabo, oživiljanjem, upravljanjem, zaščito, ohranjanjem raziskovanjem in predstavljanjem dediščine ter izobraževanjem o dediščini in prenosom dediščine na prihodnje generacije. Določeni izrazi so podrobneje opredeljeni v 4. členu.

V členu so določeni tudi ukrepi varstva, ki vključujejo pravne, upravne, organizacijske, finančne in druge ukrepe. Varstvo dediščine je ožji pojem od varovanja dediščine. Ukrepe varstva izvajajo predvsem država in občine, lahko pa jih izvajajo tudi drugi subjekti varstva, kot so zasebni muzeji in galerije ter lastniki dediščine.

V ZVKD-1 varovanje dediščine ni bil temeljni koncept, varstvo dediščine pa je bilo opredeljeno le posredno, in sicer preko ukrepov varstva.

K 4. členu (izrazi):

V členu so opredeljeni pojmi, ki se uporabljajo v besedilu zakona, saj je opredelitev pojmov nujni predpogoj za pravilno razumevanje in uporabo zakona. Zakon mestoma spreminja opredelitve izrazov iz ZVKD-1, predvsem iz razloga večje jasnosti ali »prestavitve« podrobnejših opredelitev izrazov v vsebinski del zakona in dodatno, predvsem iz razloga pravne varnosti, opredeljuje nekatere izraze, ki so bili v uporabi že v ZVKD-1, vendar v ZVKD-1 niso bili opredeljeni.

Člen izrazov, ki jih opredeljujejo drugi sistemski zakoni in ki imajo v zakonu isti pomen, v skladu s pravili nomotehnik ne opredeljuje, niti se izrecno ne sklicuje na opredelitve v teh zakonih, saj je to nepotrebno.

K 5. členu (subsidiarna uporaba zakona):

Člen določa, da se glede vprašanj postopka, ki niso urejena z zakonom, v postopkih varstva dediščine subsidiarno uporabijo določbe zakona, ki ureja splošni upravni postopek, če zakon ne določa drugače. Z drsečim sklicevanjem se zagotavlja, da se bodo v postopkih varstva dediščine vselej uporabljale v trenutku odločanja veljavne določbe Zakona o splošnem upravnem postopku (v nadaljnjem besedilu: ZUP).

Subsidiarna uporaba ZUP je določena, saj gre v primeru odločanja v postopkih varstva dediščine za odločanje upravnih organov. Pri tem subsidiarna uporaba zagotavlja, da se bodo določbe ZUP uporabljale v polnosti v vseh primerih, kadar zakon ne določa drugače (npr. drugačen način sodelovanja v postopkih).

K oddelku »Javni interes in javna korist«:

Zakon v skladu z novejšim razvojem v slovenskem pravnem redu razlikuje med institutoma javnega interesa in javne koristi.

Čeprav razmejitev med obema pravnima institutoma v (ustavno)sodni praksi in pravni teoriji ni povsem jasna, je mogoče na splošno ugotoviti, da gre v primeru javne koristi za pravni institut, ki izhaja neposredno iz Ustave Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90,97,99, 75/16 – UZ70a in 92/21 – UZ62a; v nadaljnjem besedilu: Ustava) in ki ga Ustava povezuje z dopustnostjo določenih posegov v ustavne pravice, kot sta razlastitev in retroaktivnost. Javni interes je po drugi strani pravni institut, ki je določen v zakonih in ki ga ti vsebinsko napolnjujejo, uporablja pa ga tudi Ustavno sodišče v okviru splošne presoje dopustnosti posega v ustavne pravice v skladu s tretjim odstavkom 15. člena Ustave.

Pri tem iz sodne prakse Ustavnega sodišča izhaja, da je javni interes predpogoj za javno korist.¹ To pomeni, da je poseg v ustavne pravice (npr. razlastitev) dopusten, če zasleduje določen javni interes, ki se odraža v interesih širše skupnosti in ne zgolj posameznika. Javni interes je torej predpogoj za javno korist. Na zakonski ravni je treba zato najprej določiti javni interes, ki ga je mogoče nato v obliki javne koristi tudi zavarovati.

Navedenim teoretskim izhodiščem v 6. členu (javni interes) in 7. členu (javna korist) sledi tudi zakon.

K 6. členu (javni interes):

Člen opredeljuje javni interes na področju varovanja dediščine, in sicer kot celostno ohranjanje dediščine za sedanje in prihodnje generacije (v nadaljnjem besedilu: javni interes). S tem zakon na abstraktni ravni določa razloge, zaradi katerih je dopusten poseg v ustavne pravice pravnih in fizičnih oseb.

Z zakonom se tudi vsebinsko opredeljujejo načini uresničevanja javnega interesa, in sicer so ti načini:

- identificiranje, dokumentiranje, proučevanje, raziskovanje in interpretiranje dediščine,
- ohranitev in varovanje dediščine in preprečevanje škodljivih vplivov nanjo,
- omogočanje dostopa do dediščine in do informacij o njej,
- predstavljanje dediščine javnosti in razvijanje zavesti o njenih vrednotah,
- vključevanje vedenja o dediščini v vzgojo, izobraževanje in usposabljanje,
- spodbujanje potenciala dediščine za trajnostni razvoj;
- spodbujanje kulturne raznolikosti s spoštovanjem različnosti dediščine in njenih pomenov in
- vključevanje javnosti in skupnosti v varovanje dediščine

Javni interes uresničujejo država in občine z opravljanjem javne službe varstva dediščine (v nadaljnjem besedilu: javna služba varstva) in z izvajanjem in podpiranjem ukrepov varstva. Pri tem pa so dolžne sodelovati z lastniki dediščine, nevladnimi organizacijami, strokovnjaki in drugimi pravnimi in fizičnimi osebami.

Opredelitev javnega interesa se ne razlikuje bistveno od opredelitve javne koristi iz 2. člena ZVKD-1.

K 7. členu (javna korist):

V členu je določeno, da se lahko za uresničitev javnega interesa lastninska ali druga pravica na dediščini odvzame ali omeji v javno korist. To pomeni, da ima javni interes v točno določenih primerih, ki so določeni v tretjem odstavku, prednost pred zasebnimi interesi.

V skladu z načelom pravne varnosti iz 2. člena in varstvom zasebne lastnine iz 33. člena Ustave so taksativno našteje nepremične in premične stvari, ki so predmet javne koristi za varstvo dediščine. Predmet javne koristi za varovanje dediščine so spomeniki, varstvena območja dediščine, nacionalno bogastvo in arheološke ostaline.

Javna korist za odvzem ali omejitev lastninske ali druge pravice na stvari izkazana, če je to nujno potrebno zaradi varovanja dediščine. Zakon s tem predpisuje t. i. »abstraktno javno korist«, ki je predpostavka za začetek postopka za omejitve pravice. Pristojni organi pa bodo morali v vsakem posameznem primeru posebej ugotavljati, ali je izpolnjena tudi t. i. »konkretna javna korist« in v skladu z njo določiti natančen obseg omejitve pravice.

V členu je posebej določeno, da je v skladu s previdnostnim načelom dopustno omejiti pravice tudi na arheoloških ostalinah. Določba je potrebna, saj v primeru arheoloških ostalin še ni mogoče govoriti o dediščini, ki bi bila varovana v okviru drugega odstavka, temveč gre za »preddediščino«. Arheološke ostaline so v zakonu namreč opredeljene kot stvari, ki imajo potencial postati dediščina in jih je treba zato zaščititi.

K 8. členu (strategija varovanja dediščine):

---

¹ Iz odločbe Ustavnega sodišča št. U-I-9/92 z dne 3. 2. 1994 tako izhaja: »Razlastitev je skladno z 69. členom Ustave dopustna le: (i) proti nadomestilu v naravi ali proti odškodnini; (ii) pod pogoji, ki jih določa zakon; (iii) če to zahteva javna korist. Pri razlastitvi gre za tipičen poseg države v zasebno sfero zaradi javnega interesa.«

Člen opredeljuje strategijo varovanja kulturne dediščine (v nadaljnjem besedilu: strategija), določa način njenega sprejemanja in njeno »vlogo« v okviru varstva dediščine.

Strategijo sprejme ministrica oziroma minister, pristojen za dediščino (v nadaljnjem besedilu: minister), ki mora pred tem pridobiti mnenje Sveta za kulturno dediščino (v nadaljnjem besedilu: svet), ki ga zakon vzpostavlja kot strokovno posvetovalno telo na področju varovanja dediščine. S tem se zagotavlja strokovnost Strategije, upošteva se sestavo Sveta, pa se z mnenjem sveta zagotavlja tudi, da je Strategija usklajena z različnimi deležniki na področju varovanja dediščine.

Strategija je lahko tudi del nacionalnega programa za kulturo ali samostojen razvojni dokument Vlade Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: Vlada), kar zagotavlja večjo fleksibilnost pri njenem sprejemanju in spreminjanju. Če je samostojen dokument, se sprejema za obdobje najmanj štirih let in vsebuje tudi dolgoročne usmeritve.

Strategija predstavlja podlago za pripravo dokumentov razvojnega načrtovanja in določanja politik na področju kulture, urejanja prostora, varstva okolja in narave, zaščite in reševanja v izrednih razmerah, graditve, stanovanjskega in komunalnega gospodarstva, turizma, kmetijstva in gozdarstva, raziskovanja ter informacijske družbe, vzgoje, izobraževanja, usposabljanja in vseživljenjskega učenja ter drugih vsebinsko povezanih področjih.

Ureditev Strategije ne odstopa bistveno od ureditve v 73. členu ZVKD-1, zaradi zasledovanja najvišje možne stopnje varovanja dediščine pa se dodaja možnost sprejetja ločene strategije varovanja dediščine za posamezno zvrst dediščine, če minister oceni, da je to zaradi posebnosti njenega varovanja smotno.

K 9. členu (javna služba varstva):

Člen splošno opredeljuje javno službo varstva, ki zajema varstvo arheoloških ostalin, nepremične, premične in nesnovne dediščine. S členom se določajo tudi organi oziroma osebe, ki opravljajo javno službo varstva.

Natančen obseg izvajanja javne službe se določi v sklepu ali pogodbi o financiranju, kot je določeno v okviru posameznih institutov zakona. Glede podrobnejše ureditve določitve obsega izvajanja javne službe zakon napotuje na določbe krovnega zakona na tem področju, in sicer na zakon, ki ureja uresničevanje javnega interesa za kulturo. Torej na vsakokrat veljavni Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo (v nadaljnjem besedilu: ZUJIK).

Ureditev javne službe varstva ne odstopa bistveno od ureditve v 81. členu ZVKD-1, z izjemo področja premične dediščine in muzejev, ki ga ZVKD-2 ureja z mrežo slovenskih muzejev

K 10. členu (nadzor nad izvajanjem javne službe varstva):

Člen ureja nadzor nad izvajanjem javne službe varstva, ki ga skladno s prvim odstavkom izvaja ministrstvo.

Kadar ministrstvo ugotovi, da izvajalec javne službe varstva ne opravlja javne službe v skladu s predpisi ali odločitvijo ministrstva, mu naloži odpravo pomanjkljivosti ali nepravilnosti in določi rok za izvedbo teh dejanj. Če izvajalec javne službe varstva v roku ne odpravi pomanjkljivosti oziroma nepravilnosti, so posledice takšnega ravnanja odvisne od tega, kdo je ustanovitelj izvajalca.

V primeru, da je ustanovitelj izvajalca javne službe varstva država, je posledica lahko razrešitev poslovnega organa ali organa upravljanja. Člen v zvezi s samim postopkom razrešitve napotuje na uporabo zakona, ki ureja zavode. Torej na vsakokrat veljavni Zakon o zavodih (v nadaljnjem besedilu: ZZ)

V členu je nadalje določena tudi pristojnost ministrstva v zvezi z razreševanjem vprašanj o obsegu javne službe varstva in kompetenčnih sporov med različnimi izvajalci te javne službe.

Ureditev javne službe varstva ne odstopa bistveno od ureditve v 82. členu ZVKD-1, člen je ubeseden bolj jasno.

K oddelku »Načela«:

Zakon v primerjavi z ZVKD-1 bistveno večjo pozornost namenja načelom varovanja dediščine (v nadaljnjem besedilu: načelo) in jih celovito ureja na enem mestu. Pri tem zakon v oddelek prenaša obstoječa načela, ki jih je moč razbrati v 4. členu in 5. členu ZVKD-1, z namenom modernizacije in višje stopnje varovanja dediščine pa vključuje tudi nova načela, ki sledijo mednarodnim usmeritvam in politikam, ki so odraz problematik, s katerimi se sooča sodobna družba in se nanje odziva.

Načela so pomembna, saj služijo kot razlagalno vodilo za interpretacijo drugih splošnih in abstraktnih določb zakona, sploh v primerih, kadar je mogočih več pravnih interpretacij. Načela primarno zavezujejo državne in občinske organe pri izvajanju njihovih nalog v skladu z zakonom, vendar pa načela tudi pravnim in fizičnim osebam nalagajo določene obveznosti pri »interakcijah« z dediščino in arheološkimi ostalinami.

Številna načela predstavljajo novost v slovenskem pravnem redu in kot taka prispevajo k njegovemu razvoju v skladu z gospodarskimi, socialnimi in okoljskimi spremembami ter trajnimi strukturnimi spremembami v družbi.

K 11. členu (načelo skupne odgovornosti):

Načelo skupne odgovornosti poudarja, da je dediščina del globalnega bogastva in prispeva k skupni identiteti človeštva. Zato je skupno dobro preteklih, sedanjih in prihodnjih generacij, njeno uničenje ali poškodovanje pa vpliva na posameznike, širše skupnosti in družbo kot celoto. Upošteva navedeno člen določa, da je varovanje dediščine skupna odgovornost države, občin, lastnikov dediščine, nevladnih organizacij, civilne družbe, strokovnjakov in drugih.

Načelo omogoča razlago določb zakona skozi razumevanje dediščine kot povezovalnega elementa celotne družbe.

K 12. členu (načelo medsebojnega spoštovanja):

Načelo medsebojnega spoštovanja poudarja pomen spoštovanja raznolikosti kultur ter skupnosti, ki dediščino prepoznavajo kot vrednoto. Dediščina je temelj za razumevanje človeške zgodovine in dosežkov, ki so bili ustvarjeni s sodelovanjem številnih generacij..

Razlaga določb zakona mora v skladu s tem načelom vselej temeljiti na priznavanju in spoštovanju različnih kulturnih izrazov ter na zavezanosti k varstvu dediščine različnih kultur, skupin in posameznikov, ne glede na njihove osebne okoliščine. Spodbujanje strpnosti in vključenosti je torej ključni element varovanja dediščine, kar prispeva h kakovosti življenja, dobremu počutju in občutku za skupnost.

K 13. členu (načelo odpornosti in trajnostnega razvoja):

Načelo odpornosti poudarja, da se z varovanjem dediščine zagotavlja odpornost dediščine na različne šoke in spremembe v družbi, kot so gospodarske krize, socialne neenakosti in okoljske spremembe. Odseva potrebo po zagotavljanju varovanja dediščine pred spremembami in izzivi, s katerimi se sooča sodobni svet in ki lahko predstavljajo nevarnost za ohranitev dediščine za prihodnje generacije

Poudarja, da je dediščina pomemben del trajnostne rabe prostora in upravljanja naravnih virov. Zato mora varovanje dediščine upoštevati gospodarsko, socialno in ekološko funkcijo dediščine, istočasno ne ogrozati razvoja družbe ter rabe prostora in naravnih virov.

Razlaga določb zakona mora zato temeljiti na zavedanju, da je treba pri odločanju o ukrepih varstva upoštevati tako sedanost kot tudi prihodnost družbe in okolja in da je treba z varovanjem dediščine zagotavljati trajnostno upravljanje.

K 14. členu (previdnostno načelo):

Previdnostno načelo poudarja, da je dediščina dragocena, posegi vanjo pa so pogosto nepovratni. Zaradi tega je z dediščino treba ravnati previdno in z zavedanjem, da ne gre za nekaj, kar je lahko obnovljivo.

Načelo določa, da se je vsakdo dolžan vzdržati posegov v dediščino (v nadaljnjem besedilu: poseg), ki predstavljajo nevarnost za poškodovanje ali uničenje dediščine, arheoloških ostalin ali stvari, za katere se lahko domneva, da imajo lastnosti dediščine.

Pristojna organizacija ali minister imata nadalje pristojnost oziroma obveznost, da sprejmeta ukrepe za obvladovanje tveganja za varstvo dediščine, kadar je mogoče na podlagi razpoložljivih informacij utemeljeno domnevati, da grozi nevarnost za poškodovanje ali uničenje dediščine ali stvari, za katero je mogoče domnevati, da ima lastnost dediščine.

Previdnostno načelo se je sicer sprva razvilo kot mednarodnopravni institut okoljskega prava, vendar je mogoče v zadnjem času zaslediti težnjo po širitvi tega instituta na druga področja, kjer so spremembe nepovratne. Tem trendom z uzakonitvijo previdnostnega načela na področju varovanja dediščine sledi zakon.

K 15. členu (načelo skrbnega ravnanja):

Načelo skrbnega ravnanja poudarja, da morajo lastniki, upravljavci in uporabniki dediščine z njo ravnati skrbno, spoštljivo in preudarno ter ob upoštevanju različnih kultur in družbenega pomena dediščine. Načelo še določa, da je vsakdo dolžan pristojno organizacijo obvestiti o obstoju stvari, za katero domneva, da ima lastnosti dediščine, in s takšno stvarjo ravnati v skladu z določbami zakona.

Načelo omogoča razlago določb zakona skozi zavedanje, da je vsakdo dolžan odgovorno pristopiti k varovanju dediščine in da morajo biti njegova (aktivna in pasivna) ravnanja v zvezi z dediščino – ne glede na lastništvo dediščine – vselej skladna z zakonom.

K 16. členu (načelo omejitve pravic):

Načelo omejitve pravic poudarja, da se pravice na dediščini lahko omejijo le v javno korist, kadar je to potrebno za varovanje dediščine, ali s pravicami drugih. Pravice je dopustno omejiti v najmanjšem možnem obsegu, ki je potreben za uresničevanje javnega interesa. Zato morajo država, občine in drugi subjekti varstva med več različnimi ukrepi izbrati tiste, ki so najmanj omejujoči za lastnike oziroma neposredne posestnike dediščine.

Razlaga določb zakona mora v skladu s tem načelom vselej temeljiti na načelu sorazmernosti, ki državne in občinske organe ter druge subjekte varstva sicer zavezuje že na podlagi načela pravne države iz 2. člena Ustave.

Ureditev načela omejitve pravic ne odstopa od ureditve v 5. členu ZVKD-1.

K 17. členu (načelo dostopnosti):

Načelo dostopnosti poudarja, da ima vsakdo pravico do dostopa do dediščine in uživanja v njenih vrednotah. Pri tem se pravica do dostopa do dediščine zagotavlja zlasti z:

- zagotavljanjem enakovrednega dostopa do dediščine vsem, ne glede na invalidnost, starost, gmotno stanje ali katerokoli drugo osebno okoliščino,
- državno in lokalno javno službo varstva,
- dostopom do digitalnih vsebin o dediščini,
- izobraževanjem in programi usposabljanja na področju varovanja dediščine in
- javno dostopnostjo informacij v zvezi z dediščino in zbirk podatkov iz drugega odstavka 156. člena tega zakona.

Država in občine imajo nadalje obveznost prizadevanja zagotavljanja enakovrednih možnosti dostopa do dediščine vsem z izvajanjem aktivnih ukrepov varstva dediščine.

Načelo omogoča razlago določb zakona skozi prizmo zagotavljanja dostopa do dediščine vsem. Z ukrepi varstva si je vselej treba prizadevati, da je dostop do dediščine zagotovljen najširšemu krogu ljudi, država in občine pa so zavezane tudi k aktivnemu delovanju z namenom zagotavljanja enakih možnosti za dostop do dediščine vsem – gre za t. i. »institut razumne prilagoditve«.

K 18. členu (načelo transparentnosti):

Načelo transparentnosti poudarja pomen transparentnosti v postopkih varstva dediščine. Postopki morajo biti dostopni, pregledni in razumljivi. Država, občine in drugi subjekti varstva pa morajo omogočiti sodelovanje lastnikov dediščine, nevladnih organizacij, strokovnjakov in drugih v postopkih varstva dediščine. Informacije o varstvu dediščine morajo biti javno dostopne v skladu z zakonom, ki ureja dostop do informacij javnega značaja.

Razlaga – predvsem postopkovnih – določb zakona mora temeljiti na zavedanju, da morajo državni in občinski organi ter drugi subjekti varstva postopke varstva dediščine voditi na način, ki v največji možni meri olajšuje dostop do teh postopkov in zagotavlja njihovo preglednost in razumljivost. Državne in občinske organe ter druge subjekte varstva k takemu ravnanju zavezuje že drugi odstavek 39. člena in 44. člen Ustave.

K 19. členu (načelo celostnega ohranjanja dediščine):

Načelo celostnega ohranjanja dediščine poudarja, da mora varovanje dediščine temeljiti na celovitem, sistematičnem, vključujočem in strokovno utemeljenem pristopu. Država zagotavlja celostno ohranjanje dediščine z izvajanjem strategije, javne službe varstva in z vključevanjem varovanja dediščine v druge strateške in razvojne politike na nacionalni in mednarodni ravni.

Razlaga določb zakona mora v skladu s tem načelom vselej temeljiti na zavedanju, da morajo biti različni ukrepi varstva med seboj usklajeni, saj je le tako mogoče zagotavljati celostni in sistematični pristop k varovanju dediščine.

K oddelku »Nepremična dediščina«:

Vzpostavitev posebnega varstva na nepremični dediščini vsebinsko ne odstopa bistveno od ureditve v ZVKD-1. Zakon uvaja spremembe predvsem v zvezi z digitalizacijo postopkov vzpostavitve posebnega varstva, in sicer določa možnost oziroma obveznosti uporabe Informacijskega sistema kulturne dediščine (v nadaljnjem besedilu: Informacijski sistem) za državne in občinske organe, stranke in zainteresirano javnost ter uvaja možnost izvedbe javne obravnave s pomočjo digitalnih tehnologij (preko spleta).

Zakon ob tem s številnimi instituti še vedno omogoča sodelovanje strank in zainteresirane javnosti v postopku vzpostavitve posebnega varstva osebno ali preko pošte.

K 20. členu (posebno varstvo nepremične dediščine):

Člen določa način vzpostavitve posebnega varstva na nepremični dediščini. Posebno varstvo se na nepremični dediščini vpisani v register dediščine (v nadaljnjem besedilu: register) vzpostavi z razglasitvijo te dediščine za spomenik ali z določitvijo varstvenega območja dediščine.

Pri razglasitvi za spomenik gre za najvišjo stopnja varstva, ki se dodeli nepremični dediščini izjemnega pomena in ki ima za posledico določene obveznosti za lastnika nepremičnine, pri določitvi varstvenega območja dediščine pa gre za določitev območij, na katerih se nahaja nepremična dediščina, ki je pomemben del prostorskih ureditev in za katero veljajo posebne varstvene usmeritve.

Posebno varstvo se lahko vzpostavi le na nepremični dediščini, ki je vpisana v register. S tem se zagotavlja, da država in občine ne morejo določiti posebnega varstva za nepremičnine, ki niso bile identificirane in vrednotene v strokovnem postopku, ki ga opravlja Zavod za varstvo kulturne dediščine (v nadaljnjem besedilu: Zavod). Kljub temu bo lahko lastnik v postopku vzpostavitve posebnega varstva še vedno zatrjeval in dokazoval, da nepremičnina ne predstavlja dediščine v smislu zakona in da torej

ne bi smela biti vpisana v register. To pomeni, da vpis nepremične dediščine v register ne ustvarja pravnih posledic za lastnika dediščine.

V členu je iz didaktičnih razlogov poudarjeno, da nepremična dediščina, ki ne uživa posebnega varstva iz prvega odstavka, uživa varstvo na podlagi splošnih določb zakona. S tem se skladno z namenom zakona zagotavljajo temeljni standardi varstva dediščine za vse nepremičnine, ki jih je mogoče opredeliti kot nepremično dediščino, neodvisno od izpolnjevanja pogojev za posebno varstvo in neodvisno od ravnanja državnih in občinskih organov ter drugih subjektov varstva.

K 21. členu (spomenik):

V členu so določeni pogoji za razglasitev nepremične dediščine za spomenik, in sicer se le-ta razglasi za spomenik, če:

- predstavlja izrazit dosežek ustvarjalnosti ali dragoceno prispeva h kulturni raznolikosti,
- je pomemben del prostora ali kulturne dediščine Slovenije ali njenih skupnosti ali
- predstavlja vir za razumevanje zgodovinskih procesov, pojavov ter njihove povezanosti s sedanjo kulturo in prostorom.

Pri tem se lahko nepremična dediščina razglasi, bodisi za spomenik državnega pomena, če je izjemnega pomena za državo, bodisi za spomenik lokalnega pomena, če je posebnega pomena za občino. S tem se omogoča vzpostavitev posebnega varstva tudi na nepremični dediščini, ki sicer ne izpolnjujejo pogoja »izjemnega pomena za državo«, je pa takšnega »izjemnega pomena za občino«, da to utemeljuje posebno varstvo nepremične dediščine.

Glede na pojavno raznolikost nepremičnin, ki izpolnjujejo zakonske pogoje za razglasitev za spomenik, zakon s ciljem zagotovitve ustreznega ravnotežja med zagotavljanjem čim večjega obsega varstva nepremične dediščine in varstvom pravice do zasebne lastnine iz 33. člena Ustave razlikuje med posamezniki spomeniki, kadar je treba zavarovati le posamezno stavbo ali drug objekt, in spomeniški območji, kadar je treba zavarovati širše območje, na katerem se nahaja skupina stavb, naselje ali identificirano arheološko najdišče.

Z namenom zagotavljanja celostnega varstva spomenika in preprečevanja škodljivih vplivov na spomenik iz okolice se nadalje šteje, da je del spomenika tudi neposredna okolica spomenika in pritikline, ki z njim sestavljajo prostorsko, funkcionalno ali pomensko celoto, če so vpisane v seznam pritiklin.

Ureditev spomenika ne odstopa od ureditve v 11. členu ZVKD-1, je pa člen ubeseden bolj jasno.

K 22. členu (razglasitev spomenika):

Člen določa, da se postopek za razglasitev spomenika začne s pripravo predloga za razglasitev spomenika (v nadaljnjem besedilu: predlog za razglasitev), ki ga Zavod pripravi v Informacijskem sistemu. Predlog za razglasitev pripravi Zavod po lastni presoji ali na pobudo vsakogar. Neodvisno od »predlagatelja« lahko Zavod začne postopke le, če ocenjuje, da so izpolnjeni pogoji za razglasitev nepremične dediščine za spomenik iz prvega odstavka 21. člena zakona. Pri tem se mora Zavod v primeru zavrnitve pobude do nje vsebinsko opredeliti. Posebno upravno oziroma sodno varstvo zoper zavrnitev pobude ni predvideno, saj Zavod z njeno zavrnitvijo ne odloči o pravici, obveznosti ali pravni koristi pobudnika.

Posameznik lahko pobudo vloži elektronsko v Informacijskem sistemu, osebno ali po pošti.

Zavod v predlogu za razglasitev lahko opredeli tudi kategorije varstvenih režimov, ki so primeroma naštet v tretjem odstavku. Te kategorije so naslednje:

- zahteve glede varovanja spomenika,
- zahteve glede posegov,
- ukrepe za varstvo pred izrednimi razmerami;
- omejitve pravnega prometa,
- način upravljanja spomenika,

- zahteve glede raziskovanja, proučevanja in dokumentiranja in
- zahteve glede dostopnost spomenika za javnost, zlasti časovni okvirji.

V členu je podrobno urejeno tudi sodelovanje strank in zainteresirane javnosti v postopku razglasitve spomenika.

Lastniku dediščine, za katero je predlagano, da se razglasi za spomenik in občini, na območju katere se ta dediščina nahaja, se tako omogoča, da v osmih dneh podata svoje mnenje o razglasitvi. Zavod o pripravi predloga obvešča po pošti ali z javnim naznanilom, kadar je to zaradi okoliščin primera (npr. večje število lastnikov ali njihova težja dosegljivost oziroma neznan naslov) primernejše. Izjemoma Zavodu lastnika ali občine ni treba posebej obveščati, če se izvede javna obravnava. Lastnik in občina lahko mnenje vložita elektronsko v Informacijskem sistemu, osebno ali po pošti. Zavod pa se mora do mnenja opredeliti v predlogu za razglasitev ter o tem obvestiti lastnika in občino, na enak način kot je lastnik ali občina vložila mnenje.

Zakon z namenom zmanjševanja obremenjevanja okolja in stroškov predvideva možnost, da se seznanitvi lastnika in občine ne prilaga dokumentacije v fizični obliki, temveč se lahko lastnika ali občino seznanijo, da je mogoče do vse dokumentacije dostopati v Informacijskem sistemu in v fizični obliki na sedežu območne enote zavoda oziroma občine. V tem primeru ima lastnik možnost do kopiranja dokumentacije v skladu z določbami ZUP.

Predvidena je tudi možnost izvedbe javne obravnave o razglasitvi spomenika, ki jo lahko Zavod izvede po lastni presoji, mora pa jo mora izvesti, če gre za razglasitev spomeniškega območja. Dolžnost izvedbe obvezne javne obravnave v postopku razglasitve nepremičnin za spomeniško območje se določa zaradi večjega obsega posledic na pravice in obveznosti lastnikov dediščine in drugih oseb. Zainteresirana javnost se o izvedbi javne obravnave obvesti preko Informacijskega sistema, in sicer najmanj deset dni pred javno obravnavo. Dokumentacija je zainteresirani javnosti dostopna v Informacijskem sistemu in v fizični obliki na sedežu območne enote zavoda oziroma občine. V tem primeru imajo posamezniki možnost kopiranja dokumentacije v skladu z določbami ZUP.

Na javni obravnavi se predstavijo razlogi za razglasitev, osnutek akta o razglasitvi in kartografska dokumentacija, vsako pa lahko ustano ali pisno poda svoje mnenje. Zavod se mora do teh mnenj opredeliti v predlogu za razglasitev.

Z osmim odstavkom se ureja posebnosti postopka razglasitve spomenika lokalnega pomena, in sicer se določa, da ga izvede pristojni organ občine. V preostalem delu odstavka napotuje na uporabo določb tega člena o postopku razglasitvi spomenika državnega pomena.

Ureditev postopka razglasitve spomenika v temeljih ne odstopa od ureditve v 12. členu ZVKD-1. V členu je postopek podrobneje urejen, prav tako člen predvideva možnost digitalizacije postopka. V skladu z nekaterimi drugimi novejšimi zakoni tudi opušča obveščanje zainteresirane javnosti preko dnevnih časopisov in ga nadomešča z objavami v Informacijskem sistemu.

K 23. členu (akt o razglasitvi):

Člen ureja obliko in vsebino akta o razglasitvi spomenika (v nadaljnjem besedilu: akt o razglasitvi). Določa se, da se spomenik državnega pomena razglasi z odlokom Vlade, spomenik lokalnega pomena pa z odlokom predstavniškega organa občine.

Akta o razglasitvi mora vsebovati:

- identifikacijo spomenika,
- vrednosti dediščine,
- varstveni režim,
- varovane sestavine,
- vplivno območje, če je to potrebno zaradi zagotavljanje prostorske celovitosti spomenika,
- varstveni režim v vplivnem območju,
- morebitno obveznost javne dostopnosti spomenika,
- zahteve glede upravljanja ter morebitno obveznost sprejema načrta upravljanja spomenika in

- seznam pritiklin, ki so sestavni del spomenika.

Meje spomenika in vplivnega območja se v aktu o razglasitvi določijo tako, da jih je mogoče grafično prikazati v katastru nepremičnin. S tem zakon zasleduje čim bolj določno opredelitev mej spomenika oziroma vplivnega območja, ki lahko v naravi potekajo tudi čez določeno zemljišče in torej niso vezane na meje zemljišča.

Zaradi varstva pravnega prometa in zagotavljanja javnosti se predvideva obveznost zaznambe pravnega statusa spomenika in njegovega vplivnega območja v zemljiški knjigi. Pri tem se vplivno območje spomenika v zemljiški knjigi zaznamuje le, če je tako določeno z aktom o razglasitvi. Zemljiškoknjžno sodišče vpiše zaznambo v zemljiško knjigo po uradni dolžnosti skladno z zakonom, ki ureja zemljiško knjigo. Torej skladno z vsakokrat veljavnim Zakonom o zemljiški knjigi (v nadaljnjem besedilu: ZZK).

Zakon predvideva obveznost objave akta o razglasitvi v Uradnem listu Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: Uradni list) ali v uradnem glasilu občine, saj gre skladno s sodno prakso Ustavnega sodišča za splošni pravni akt.²

Ureditev oblike in vsebine akta o razglasitvi ne odstopa bistveno od ureditve v 13. členu ZVKD-1, so pa določene ubeseditve prilagojene novejši terminologiji v slovenskem pravnem redu.

K 24. členu (razglasitev na podlagi dogovora):

Člen določa možnost sklenitve sporazuma med državo in občino o skupnem ohranjanju dediščine, ki se nahaja na obsežnejšem območju z razvojnimi izzivi (določitev spomenika državnega pomena). K sporazumu pa lahko pristopijo tudi drugi subjekti varstva, ki imajo na območju pomembne razvojne naloge ali pristojnosti za izvajanje posameznih razvojnih politik.

Sporazum obsega obveznosti in pravice podpisnikov glede varovanja dediščine, razvojnega načrtovanja, urejanja prostora in izvajanja mednarodnih pogodb, katerih podpisnica je Republike Slovenija

Vlada na podlagi sporazuma razglasi območje za spomenik državnega pomena za čas veljavnosti sporazuma, vendar največ za obdobje petih let. To obdobje se lahko vsakokrat podaljša za novo obdobje, ki ne sme biti daljše od petih let. S podaljšanjem sporazuma morajo soglašati podpisniki sporazuma, s čimer se zasleduje temeljno načelo civilnega prava, da se morajo s prenovitvijo oziroma novacijo obveznosti strinjati vsi pogodbeniki.

Če podpisniki sporazuma svojih obveznosti ne izpolnjujejo, Vlada odloči o predčasnem prenehanju statusa spomenika, saj v tem primeru ni več zagotovljeno ohranjanje dediščine.

Ureditev oblike in vsebine akta o razglasitvi ne odstopa bistveno od ureditve v 14. členu ZVKD-1, je pa člen ubeseden bolj jasno.

K 25. členu (enotno zavarovanje):

Člen ureja možnost enotnega varstva spomenikov in narave.

Območje, na katerem se nahaja dediščina, ki izpolnjuje pogoje za razglasitev za spomenik po zakonu, in ki istočasno izpolnjuje pogoje za ustanovitev širšega zavarovanega območja narave po zakonu, ki ureja ohranjanje narave, se lahko z enotnim aktom hkrati zavarovati kot spomenik in kot širše zavarovano območje narave (v nadaljnjem besedilu: območje enotnega zavarovanja). S tem zakon zasleduje poenostavitev postopkov in predvsem zagotovitev učinkovitejšega varstva kulturne in naravne dediščine, kadar se ti na določenem območju prepletata.

Sklep o začetku postopka za enotno zavarovanje sprejme Vlada na predlog ministra in ministra, pristojnega za ohranjanje narave. Pogoj za začetek postopka je, da se območji prostorsko prekrivata,

---

² Sklep Ustavnega sodišča št. U-I-181/07 z dne 13. 12. 2007, 8. točka obrazložitve.

varstvene in razvojne usmeritve pa so dopolnjujoče in v medsebojni povezavi učinkovitejše. V zvezi s postopkom priprave in razglasitve drugi odstavek napotuje na smiselno uporabo določb tega zakona o razglasitvi spomenika in določb o ustanovitvi območja enotnega zavarovanja po zakonu, ki ureja ohranjanje narave.

Akt o zavarovanju območja enotnega zavarovanja sprejme Vlada na predlog ministra in ministra, pristojnega za ohranjanje narave. V aktu se določi tudi naziv območja enotnega zavarovanja, in sicer se lahko območje poimenuje kot spomenik v skladu z zakonom ali kot eno od širših zavarovanih območij v skladu z zakonom, ki ureja ohranjanje narave (npr. narodni park).

V postopku enotnega varstva spomenikov in narave je predvideno enakopravno sodelovanje ministra in ministra, pristojnega za ohranjanje narave, saj varovanje dediščine nima prednosti pred ohranjanjem narave.

Ureditev oblike in vsebine akta o razglasitvi ne odstopa od ureditve v 15. členu ZVKD-1.

K 26. členu (začasna razglasitev):

Člen ureja primere, ko je zaradi zagotovitve varstva nepremične dediščine nujno potrebna njena začasna razglasitev za spomenik državnega pomena ali za spomenik lokalnega pomena, saj ni mogoče čakati na izvedbo postopka razglasitve spomenika. Gre torej za situacije, ko obstaja nevarnost za uničenje ali okrnitev spomeniških vrednosti, ki se lahko učinkovito zaščitijo zgolj preko instituta začasne razglasitve.

Skladno z izjemno naravo instituta so določeni posebni pogoji, ki morajo biti izpolnjeni, da se lahko dediščina začasno razglasi za spomenik državnega pomena, in sicer mora za konkretno dediščino obstajati:

- možnost utemeljenega sklepanja, da so izpolnjeni pogoji za razglasitev nepremične dediščine za spomenik, in
- nevarnost, da bo dediščina uničena ali bodo okrnjene njene vrednosti v prostoru, če ne bo začasno razglašena za spomenik.

Ob izpolnitosti teh pogojev lahko minister na predlog Zavoda sprejme odlok o začasni razglasitvi.

Postopek se začne s predlogom Zavoda, ki mora utemeljiti izpolnitost pogojev iz prvega odstavka in predlagati varstveni režim v obsegu, ki omogoča najnujnejše varstvo. Hkrati mora Zavod v predlogu predlagati tudi vplivno območje ter varstveni režim v njem, ki še zagotavljata prostorsko celovitost spomenika.

Ministrstvo z odlokom o začasni razglasitvi določi razlog za začasno razglasitev, varstveni režim in obdobje začasne razglasitve nepremične dediščine za spomenik državnega pomena.

Ker gre za začasni institut, s katerim se močno poseže v pravice lastnika je obdobje začasne razglasitve nepremične dediščine za spomenik državnega pomena že na zakonski ravni omejeno na največ eno leto. To obdobje lahko minister v primeru utemeljenih razlogov podaljša največ še za eno leto. Minister pa lahko z odlokom tudi razveljavi začasno razglasitev, če prenehajo razlogi zanjo pred iztekom obdobja začasne razglasitve.

V postopku sprejemanja začasne razglasitve se ne uporabljajo določbe o pripravi predloga za razglasitev, o obveščanju lastnikov v času priprave ter o javni obravnavi. Predpostavka za začasno razglasitev je namreč obstoj immanentne nevarnosti uničenja ali okrnitve spomeniških vrednosti, zaradi česar je treba zagotoviti čim hitreje sprejete odloka o začasni razglasitvi. Vidika nujnosti ukrepanja tudi utemeljuje ustavno dopustnost omejitev pravic, ki bi jih javnost in predvsem lastnik dediščine sicer imela v običajnem postopku razglasitve za spomenik državnega pomena. Da pa se te pravice vseeno zagotovijo v kasnejšem postopku, je določena obveznost, da mora Zavod istočasno s predlogom za začasno razglasitev začeti tudi postopek priprave predloga za razglasitev. Nepravočasna priprava predloga za razglasitev zato tudi ni razlog za podaljšanje začasne razglasitve, s čimer se zmanjšuje nevarnost za »zlorabo« instituta začasne razglasitve.

Kadar se začasna razglasitev nanaša na območja, varovana ali zavarovana v skladu s predpisi s področja ohranjanja narave, mora Zavod o predlogu za začasno razglasitev obvestiti ministra, pristojnega za ohranjanje narave.

Zakon predvideva tudi možnost, da sprejme minister odlok o začasni razglasitvi v primeru, ko je Zavod pripravil predlog za razglasitev za spomenik lokalnega pomena, vendar predstavniški organ občine predloga za razglasitev v celoti ali v bistvenem delu ni upošteval. S tem se daje državi možnost zavarovanja dediščine lokalnega pomena, če je Zavod presodil, da gre za dediščino, na kateri je treba vzpostaviti posebno varstvo, občina pa ni sprejela ustreznih ukrepov za njeno varstvo.

Odlok o začasni razglasitvi, njenem podaljšanju in razveljavitvi objavi se objavi v Uradnem listu ali v uradnem glasilu občine, saj gre za splošni pravni akt. S tem se zagotavlja, da je dostopen in znan vsem, poleg tega pa se s tem omogoča sodno varstvo lastnika dediščine, ki je začasno razglašena za spomenik.

Z enajstim odstavkom je določeno, da se določbe o začasni razglasitvi dediščine za spomenik državnega pomena smiselno uporabljajo tudi za začasno razglasitev spomenika lokalnega pomena, ki jo sprejme občina za spomenik lokalnega pomena na svojem območju.

Ureditev začasne razglasitve je v bistvenem enaka ureditvi v ZVKD-1, zaradi zasledovanja cilja večje sistematičnosti predloga zakona, pa je umeščena v podpoglavje o nepremični dediščini.

K 27. členu (dvakratna razglasitev):

Člen določa, da si v primerih, ko je nepremična dediščina razglašena za spomenik državnega pomena in za spomenik lokalnega pomena, varstveni režimi in drugi ukrepi varstva v obeh aktih o razglasitvi ne smejo nasprotovati. V primeru nasprotovanja v tem delu veljajo določbe akta o razglasitvi spomenika državnega pomena in ukrepi varstva, izdani na njegovi podlagi. Člen torej določa primarnost varstva, ki izhaja iz varstva dediščine na državni ravni.

Dvakratna razglasitev je v zakonu urejeno enako kot v ZVKD-1. Ohranja se torej ureditev kolizijskih pravil za primer, ko je ista stvar razglašena tako za spomenik državnega kot tudi za spomenik lokalnega pomena.

K 28. členu (prenehanje statusa spomenika):

V členu je določeno, da je postopek, po katerem preneha status spomenika, enak postopku, predpisanem za njegovo razglasitev. Prenehanje statusa spomenika se lahko tako določi le, če spomenik ne izpolnjuje več pogojev, ki so določeni v prvem odstavku 21. člena zakona. O prenehanju statusa spomenika odloči organ, pristojen za razglasitev spomenika, pri čemer pa mora pridobiti soglasje zavoda. S tem se zagotavlja, da vlada oziroma pristojni organ občine – kot političen organ – ne moreta samovoljno odvzeti statusa spomenika nepremični dediščini, ki je (bila) utemeljeno razglašena za spomenik.

Postopek prenehanja statusa spomenika lahko začne organ, pristojen za razglasitev spomenika, po lastni presoji, ali na predlog Zavoda oziroma lastnika dediščine. Če predlog za začetek postopka prenehanja poda Zavod, se šteje, da je bilo podano njegovo soglasje, ki se sicer zahteva za prenehanje statusa spomenika. Ni namreč logično, da bi Zavod podal predlog za začetek postopka prenehanja statusa spomenika, če z njegovim prenehanjem nebi soglašal.

Prenehanje statusa spomenika se mora odražati tudi v ustreznih spremembah zemljiškoknjižnega stanja. Zakon zato določa, da se zaznamba na podlagi akta o prenehanju statusa spomenika izbriše, pri čemer mora organ, pristojen za razglasitev spomenika, z aktom o prenehanju seznaniti zemljiškoknjižno sodišče, ki v skladu z ZZK po uradni dolžnosti odloči o izbrisu zaznambe spomenika.

Akt o prenehanju statusa spomenika se kot splošni pravni akt objavi v Uradnem listu ali v uradnem glasilu občine. Na ta način se zagotavlja, da je dostopen in znan vsem, poleg tega pa se omogoča tudi sodno varstvo.

K 29. členu (varstveno območja dediščine):

Člen opredeljuje varstveno območje dediščine, in sicer se le-to določi z namenom celostnega ohranjanja nepremične dediščine, ki je zaradi svojih vrednosti in razvojnih potencialov pomemben del prostorskih ureditev. Merila za določitev varstvenih območij dediščine so predvsem njen družbeni pomen, zgodovinski kontekst, morfološke značilnosti in topografska enovitost in njena značilnost in vrednost v prostoru.

Podrobnejša določitev vrste varstvenih območij dediščine ter varstvenih usmeritev in podrobnejših meril za njihovo določitev je s tretjim odstavkom prepuščena Vladi, saj gre za materijo, ki jo je treba skladno z načelom delitve oblasti iz 3. člena Ustave prepustiti v urejanje izvršilni veji oblasti.

Kadar je nepremična dediščina na varstvenem območju dediščine razglašena za spomenik, veljajo v primeru nasprotja varstvenih režimov določbe akta o razglasitvi, če zagotavljajo višjo stopnjo varstva dediščine. S tem zakon razrešuje kolizijo med različnimi varstvenimi režimi v korist najvišje stopnje varstva dediščine.

K 30. členu (določitev varstvenega območja dediščine):

Člen ureja postopek določitve varstvenega območja dediščine.

Postopek začne Zavod s pripravo predloga za določitev varstvenega območja dediščine (v nadaljnjem besedilu: predlog za določitev). Zavod predlog za določitev pripravi na podlagi podatkov iz Registra in prikaza vrednotenja dediščine v prostoru. Predlog za določitev se pripravi v Informacijskem sistemu.

Zakon nadalje natančno ureja tudi sodelovanje javnosti in občine v postopku določitve varstvenega območja dediščine, pri čemer se zgleduje po ureditvi v prostorski zakonodaji.

Ministrstvo mora tako pred sprejetjem odloka o določitvi varstvenega območja dediščine javnosti omogočiti vpogled v predlog za določitev in izvesti javno predstavitev, javnosti pa mora omogočiti tudi dajanje predlogov in pripomb na objavljen predlog za določitev v roku, ki ni krajši od 30 dni. Ministrstvo nadalje z javnim naznanilom v Informacijskem sistemu in v svetovnem spletu določi kraj in čas za vpogled, rok za podajo predlogov in pripomb ter datum javne. V času do roka za oddajo predlogov in pripomb je predlog za določitev dostopen v elektronski obliki v Informacijskem sistemu in v fizični obliki na kraju in v času, ki je določen v javnem naznanilu. Predlogi in pripombe pa se lahko vložijo v Informacijskem sistemu, osebno ali po pošti.

Ministrstvo mora s predlogom za določitev seznaniti tudi občino, na območju katere je predvideno varstveno območje dediščine. Občina lahko poda mnenje k predvideni določitvi varstvenega območja dediščine v roku 30 dni.

Po izteku roka za dajanje predlogov, pripomb in mnenj se mora ministrstvo v sodelovanju z Zavodom do njih opredeliti. Opredelitev se v anonimizirani obliki objavi tudi v Informacijskem sistemu. Z anonimizacijo podatkov se zagotavlja varstvo osebnih podatkov.

V primerih, kadar se predvideno varstveno območje dediščine nanaša na območje, varovano ali zavarovano skladno s predpisi s področja ohranjanje narave, je predvideno, da minister določi meje varstvenega območja dediščine in varstvene usmeritve v soglasju z ministrom, pristojnim za ohranjanje narave. S tem se zagotavlja, da se zaradi zasledovanja interesa varovanja dediščine prekomerno ne poseže v ohranjanja narave.

K 31. členu (akt o določitvi):

V členu je določeno, da minister z aktom o določitvi določi varstvena območja dediščine in predpiše podrobnejše varstvene usmeritve v povezavi s posameznimi lastnostmi dediščine v varstvenih območjih. Akt o določitvi vsebuje:

- identifikacijo varstvenega območja dediščine,
- vrsto varstvenega območja dediščine,
- cone znotraj varstvenega območja dediščine,

- varovane sestavine in podrobnejše varstvene usmeritve za cone in
- določitev meje varstvenega območja dediščine in con.

Možnost določitve con znotraj varstvenega območja dediščine se v zakonu vzpostavlja zato, ker so lahko varstvena območja dediščina zelo raznolika, kar terja določitev različnih varovanih sestavin in varstvenih usmeritev znotraj tega območja.

Varstveno območje dediščine in cone določijo tako, da jih je mogoče grafično prikazati v katastru nepremičnin. S tem zakon zasleduje čim bolj določno opredelitev varstvenega območja dediščine in posameznih con, kar je ključno za pravno varnost.

Za izvedbo postopka določitve varstvenih območij dediščine in objavo gradiv se uporablja Informacijski sistem. Akt o določitvi pa se objavi v Uradnem listu tako, da se v njem objavi tekstualni del, grafični del pa se objavi z navedbo identifikacijske številke, pod katero je akt o določitvi v celoti objavljen v informacijskem sistemu kulturne dediščine. Akt o določitvi se objavi v Informacijskem sistemu hkrati z objavo v uradnem listu.

K 32. členu (sprememba ali ukinitve varstvenega območja dediščine):

Člen ureja postopek spremembe ali ukinitve varstvenega območja dediščine in določa, da o načinu spremembe ali ukinitve varstvenega območja dediščine odloči minister po postopku, ki je predpisan za določitev varstvenega območja dediščine. Postopek spremembe ali ukinitve varstvenega območja dediščine lahko tako minister začne le na predlog Zavoda.

Akt o spremembi ali ukinitvi varstvenega območja dediščine se objavi v Uradnem listu.

K oddelku »Premična dediščina«:

Ureditev premične dediščine v zakonu bistveno odstopa od ureditve v ZVKD-1. Posebno varstvo premične dediščine se ne zagotavlja več z institutom premičnega spomenika, pač pa institutom nacionalnega bogastva. Nastop posebnega varstva tako ni več odvisen od registracije oziroma drugega akta državnega organa, temveč le-to nastopi po samem zakonu, če premičnina izpolnjuje zakonske pogoje za nacionalno bogastvo.

S sistemskimi spremembami ureditve posebnega varstva premične dediščine se zasleduje predvsem višja stopnja njenega varstva, ki je v zakonu v bistvenem primerljiva z varstvom nepremične dediščine. Skladno s tem namenom se uvaja tudi predkupna pravica države na premični dediščini, ki se sicer ureja v ločenem poglavju.

K 33. členu (posebno varstvo premične dediščine):

Člen določa, da se posebno varstvo premične dediščine vzpostavi s pridobitvijo statusa nacionalnega bogastva.

Iz didaktičnih razlogov je v členu poudarjeno, da premična dediščina, ki ne uživa posebnega varstva kot nacionalno bogastvo, uživa varstvo na podlagi splošnih določb zakona. S tem se skladno z namenom zakona zagotavljajo temeljni standardi varstva dediščine za vse premičnine, ki jih je mogoče opredeliti kot premično dediščino, neodvisno od izpolnjevanja pogojev za posebno varstvo in neodvisno od ravnanja državnih in občinskih organov ter drugih subjektov varstva.

K 34. členu (nacionalno bogastvo):

V členu so taksativno določene kategorije premične dediščine, ki štejejo za nacionalno bogastvo po zakonu.

Premična dediščina pridobi status nacionalnega bogastva na podlagi zakona, torej *ex lege*, kar pomeni, da ni potreben postopek razglasitve dediščine za nacionalno bogastvo, ampak se posebno varstvo na premični dediščini vzpostavi takoj, ko so za to izpolnjeni zakonski pogoji.

K 35. členu (predmet ali zbirka posebnega pomena):

Člen uvaja institut predmeta ali zbirke posebnega pomena in s tem ki ureja status nacionalnega bogastva za premično dediščino, ki ni vpisana v inventarno zbirko muzeja, vpisanega v razvid muzejev, ima pa za Republiko Slovenijo družbeni pomen (v nadaljnjem besedilu: pogoj družbenega pomena).

Običajno je predmet ali zbirka posebnega pomena v lasti oseb zasebnega prava, čeprav zakon tega ne določa kot pogoj.

Premična dediščina pridobi status predmeta ali zbirke posebnega pomena z razglasitvijo. To posledično pomeni, da je tudi vzpostavitev posebnega varstva na tej dediščini odvisna od razglasitve in ne nastopi na podlagi zakona.

S tretjim odstavkom se določa, kdaj se šteje, da je izpolnjen pogoj družbenega pomena

Ministrstvo začne postopek razglasitve premične dediščine za predmet ali zbirko posebnega pomena po lastni presoji, če oceni, da je izpolnjen pogoj družbenega pomena. Določilo omogoča ministrstvu, da uvede postopek po uradni dolžnosti. Vsakdo pa lahko na ministrstvo naslovi pobudo za razglasitev premične dediščine za predmet ali zbirko posebnega pomena. Pobuda se lahko vloži elektronsko v Informacijskem sistemu, osebno ali po pošti.

Ministrstva mora pred razglasitvijo dediščine za predmet ali zbirko posebnega pomena pridobiti soglasje lastnika dediščine. Lastnik dediščine se obvešča po pošti ali z javnim naznanilom, če je ta način zaradi težke dosegljivosti ali neznanega naslova primernejši. S tem se zagotavlja, da lahko nastopijo pravne posledice posebnega varstva premične dediščine le v soglasju z lastnikom in da država ne more enostransko poseči v zasebno lastnino osebe.

Akt o razglasitvi dediščine za nacionalno bogastvo sprejme minister na podlagi mnenja Službe za premično dediščino in muzeje, ki ga ta pripravi v sodelovanju s pristojnim muzejem, čimer se v postopku zagotavljajo strokovne podlage za odločanje ministra. Predmet ali zbirka posebnega pomena se razglasi z odločbo ministra.

Odločba mora vsebovati splošne podatke o predmetu ali zbirki, podatke o lastniku, utemeljitev izpolnjevanje pogoja kulturne vrednosti, pristojni muzej, omejitve razpolaganja, podatke o javnih dostopnosti predmeta ali zbirke, prilogo z opisom in fotografijo predmeta ali zbirke.

Z devetim odstavkom se določa obveznost vsakokratnega lastnika, ki mora o spremembi lastništva predmeta ali zbirke posebnega pomena obvestiti ministrstvo. S tem se zagotavlja sledljivost lastništva na predmetih ali zbirkah posebnega pomena, kar je nujni predpogoj za učinkovito varovanje nacionalnega bogastva in uveljavljanje predkupne pravice države na teh predmetih.

K 36. členu (inventarizacija):

Člen ureja načela inventarizacije premične dediščine, ki z vpisom v inventarno knjigo muzeja postane muzejski predmet oziroma muzejska zbirka in posledično nacionalno bogastvo. Sistematična ureditev inventarizacije na zakonski ravni je potrebna, saj se posebno varstvo premične dediščine vzpostavi prav z njenim vpisom v inventarno knjigo muzeja.

Pogoji za inventarizacijo se omejujejo na lastništvo, izogib dvojni inventarizaciji in družbeni pomen. Predmet ali zbirko lahko muzej inventarizira tudi če ima družbeni pomeni le za lokalno okolje.

Z zakonom se določa tudi način izpisa predmeta iz inventarne knjige muzeja, saj izbris premične dediščine iz inventarne knjige muzeja nujno pomeni tudi izgubo statusa nacionalnega bogastva. V členu so zato taksativno določeni razloge za izbris.

Podrobnejši postopek vpisa v inventarno knjigo muzeja in izpisa iz nje določi minister s podzakonskim aktom, saj gre pri inventarizaciji za materijo, ki je izrazito strokovno-tehnične narave in kot taka ne sodi v zakon.

Inventarizacija v ZVKD-1 ni bila sistematično urejena, kar je muzejem povzročalo številne težave v praksi.

K oddelku »Arheološke ostaline«:

Vzpostavitev varstva na arheoloških ostalinah je v zakonu umeščena v poseben oddelek. Posebno ureditev terja predvsem opredelitev arheoloških ostalin kot »preddediščine«, torej kot stvari, za katere obstaja verjetnost, da so dediščina, saj arheološke ostaline uživajo varstvo že na podlagi zakona. Arheološke ostaline so skladno s 4. členom vse stvari in sledovi človekovega delovanja iz preteklosti, ki se nahajajo na površju, v zemljo in vodi in:

- katerih ohranitev in preučevanje prispevata k odkrivanju zgodovinskega razvoja človeštva in njegove povezanosti z naravnim okoljem,
- za katere sta glavni vir informacij arheološko raziskovanje ali odkritja in
- za katere je mogoče domnevati, da so v zemlji ali vodi vsaj 100 let in da imajo lastnosti dediščine.

K 37. členu (varstvo arheoloških ostalin):

Člen določa, da arheološke ostaline uživajo varstvo na podlagi zakona. To pomeni, da za nastop varstva ni potrebno aktivno ravnanje države, občine ali drugih subjektov varstva.

K 38. členu (odkritje arheološke ostaline):

V členu je določeno dolžno ravnanje oziroma postopanje posameznika, ki odkrije arheološko ostalino.

Vsak, ki odkrije arheološko ostalino, mora poskrbeti za njeno ohranitev in o odkritju takoj, najkasneje naslednji delovni dan obvestiti zavod ali muzej, ki mora o tem nemudoma obvestiti zavod. Dolžnost obvestila o odkritju imajo poleg najditelja tudi lastnik zemljišča, drug stvarnopravni upravičenec na zemljišču ali posestnik zemljišča, v primeru graditve objekta pa tudi investitor in odgovorni vodja del, če so z odkritjem seznanjeni. Obvestitev se v zakonu določa kot obvezna, saj je nujna predpostavka za to, da lahko Zavod izvedbe ustrezne ukrepe za zaščito arheoloških ostalin in njihovo identifikacijo, ki so opredeljeni v naslednjih členih.

Z namenom zaščite območja, na katerem je bila najdena arheološka ostalina, se tudi določa, da lahko v kraj odkritja arheološke ostaline posega le pooblaščen oseba Zavoda, če niso podane izjeme iz drugega odstavka.

Pooblaščen oseba postopa v skladu z 41. členom (če gre za arheološko najdbo) ali v skladu s 43. členom (če gre za arheološko najdišče).

K 39. členu (dostop do arheoloških ostalin za potrebe varstva):

Člen določa obveznost zagotovitve dostopa do arheoloških ostalin lastnikom in posestnikom zemljišč zaradi varstva arheoloških ostalin.

Pri izvedbi zemeljskih del je treba tako dopustiti dostop pooblaščen osebe Zavoda na neograjeno zemljišče, po predhodnem obvestilu lastniku oziroma posestniku pa tudi na ograjeno zemljišče in v objekte, razen v stanovanjske prostore, ne glede na to, ali so arheološke ostaline najdene ali ne. S tem daje zakon pooblaščenim osebam Zavoda pravno podlago za »nadzor« nad gradbišči in drugimi območji, na katerih se izvajajo dela, z namenom zagotovitve varstva arheoloških ostalin, ki se potencialno nahajajo na tem območju. Pooblaščen oseba Zavoda za dostop na zemljišče oziroma v objekte ne potrebuje sodne odredbe.

Pooblaščen oseba Zavoda ima v primerih, če lastnik ali posestnik nepremičnine oziroma druga oseba ne dovoli dostopa, pravico izvesti te aktivnosti ob pomoči policije. S tem se pooblaščen osebi Zavoda omogoča dostop do zemljišča oziroma drugega območja tudi v primeru nasprotovanja lastnika oziroma posestnika ali druge osebe.

Lastnik ali posestnik, ki so se mu zaradi zagotovitve varstva arheoloških ostalin poslabšali pogoji za gospodarsko izkoriščanje nepremičnine, je upravičen do nadomestila ob smiselni uporabi 147. člena zakona. Ta člen določa, da je lastnik spomenika upravičen do nadomestila, če se mu zaradi vzpostavitve

varstvenega režima poslabšajo pogoji za gospodarsko izkoriščanje spomenika in tega v okviru varstvenega režima ni mogoče nadomestiti z drugo dejavnostjo. V tem členu so nadalje opredeljena tudi merila za določanje višine nadomestila in postopek njegovega uveljavljanja. Z navedeno določbo se zagotavlja sorazmernost posega v pravico do zasebne lastnine lastnika zemljišča.

K 40. členu (iskanje arheoloških ostalin):

V členu je urejeno iskanje arheoloških ostalin in uporaba iskalnikov kovin ter drugih tehničnih sredstev za te namene. Iskanje arheoloških ostalin je dopustno:

- samo na območjih, ki ne uživajo posebnega varstva ali niso arheološko najdišče, vpisano v Register,
- s predhodnim dovoljenjem Zavoda in
- pod pogojem, da ga izvaja strokovno usposobljena oseba.

Z namenom seznanjajo javnosti s prepovedjo iz prvega odstavka se določa tudi pojasnilna dolžnost prodajalcev, ki morajo kupce pri nakupu iskalnikov kovin opozoriti, da je njihova uporaba z namenom pridobivanja arheoloških najdb prepovedana.

Podrobnejše predpisovanje pogojev za izvajanje dejavnosti iskanja arheoloških ostalin je prepuščena podzakonskemu urejanju ministra.

K 41. členu (odločba o arheološki najdbi):

Člen ureja postopanje pooblaščenega oseba Zavoda v primeru odkritja arheološke ostaline, ki je premičnina. Pooblaščenega oseba Zavoda mora v sedmih dneh proučiti, ali gre pri arheološki ostalini za dediščino. Za potrebe identifikacije lahko pooblaščenega oseba Zavoda začasno vzame odkrito premičnino.

Zavod mora najditelju, lastniku zemljišča in osebi, ki je Zavod obvestila o odkritju, izdati odločbo, da je arheološka ostalina dediščina, če se v postopku raziskave arheološke ostaline ugotovi, da premičnina izpolnjuje pogoje iz 4. člena in ima vrednosti dediščine. V primeru »pozitivne« odločbe torej zakon predvideva izdajo konstitutivne odločbe. Če se v postopku identifikacije ugotovi, da gre za arheološko najdbo, namreč lastninska pravica na premičnini preide na Republiko Slovenijo z izdajo odločbe oziroma z njeno pravnomočnostjo.

Če se v postopku izvedbe raziskave arheološke ostaline izkaže, da ne gre za dediščino, se odvzete premičnine vrnejo, najditelju pa se izda potrdilo, da premičnina ni dediščina. Z izdajo »negativnega« potrdila se zagotavlja predvsem pravna varnost najditelja, ki lahko nato z odkritjem prosto razpolaga.

Predvidena je tudi možnost podaljšanja roka za izvedbo raziskave arheološke ostaline za dodatnih sedem dni, če pooblaščenega oseba Zavoda raziskave arheološke ostaline v prvotnem roku ni mogla opraviti.

Zakon določa nesuspendivnost pritožbe zoper odločbo o arheološki najdbi. To pomeni, da se lahko arheološka najdba še pred dokončnostjo preda v hrambo pristojnemu muzeju, s čimer se zagotavlja višja stopnja varstva dediščine.

K 42. členu (nagrada naključnemu najditelju arheološke najdbe):

Člen določa možnost podelitve nagrade naključnemu najditelju arheološke najdbe, s čimer se želi stimulatивно vplivati na posameznike, da Zavodu oziroma muzeju prijavijo odkritje arheološke ostaline (preprečevanje kršitev).

Naključni najditelj arheološke najdbe je upravičen do nagrade, če je ravnal skladno z zakonom in če je arheološka najdba posebnega ali izjemnega pomena. Višina nagrade pri tem ne sme presežati vrednosti odkritja. Postopek odločanja o upravičenosti do nagrade izvede ministrstvo na predlog najditelja ali muzeja, ki mu je bila arheološka najdba predana. V postopku ministrstvo ugotovi pomen arheološke najdbe in višino nagrade, in sicer na podlagi vrednotenja pristojnega muzeja. Zoper odločitev ministrstva pa je dopustno vložiti tožbo pri upravnem sodišču.

K 43. člen (odločba o arheološkem najdišču):

V členu je urejeno postopanje Zavoda v primeru, kadar pooblaščen oseba Zavoda utemeljeno domneva, da so na določenem zemljišču arheološke ostaline in da grozi nevarnost za njihovo poškodovanje ali uničenje. Pri tem za postopanje Zavoda v skladu s tem členom ni relevantno, kaj je podlaga za utemeljenost domneve. Domneva je tako lahko utemeljena na podlagi odkritja arheološke ostaline, izvedbe neinvazivne raziskave arheološke ostaline ali proučevanja obstoječega strokovnega gradiva.

Zavod v takšnem primeru zemljišče določi za arheološko najdišče, dokler se ne opravi raziskava arheoloških ostalin. V primeru, da utemeljena domneva izhaja iz odkritja arheološke ostaline na zemljišču, je treba odločbo izdati v sedmih oziroma 14 dneh po njenem odkritju. Z odločbo o arheološkem najdišču Zavod določi območje najdišča ter vrsta in obseg raziskave arheološke ostaline, lahko pa tudi omeji ali prepove gospodarsko in drugo rabo zemljišča, ki ogroža obstoj arheoloških ostalin.

Zaradi posega v lastninsko pravico se že na zakonski ravni določa omejitev veljavnost odločbe o arheološkem najdišču. Odločba je lahko veljavna največ šest mesecev in je v nobenem primeru ni mogoče podaljšati.

Dodatno je omejeno trajanje odločbe o arheološkem najdišču na zemljišču, za katero ima investitor pridobljeno pravnomočno gradbeno dovoljenje za pripravljala dela ali za gradnjo objekta ali drug poseg v prostor, saj lahko povzroči zamik izvedbe del resno škodo lastniku oziroma investitorju. Raziskavo arheoloških ostalin je treba zato v teh primerih opraviti v roku 60 dni od izdaje odločbe, če lastnik ne soglaša z daljšim rokom. Minister pa lahko na predlog Zavoda rok podaljša za največ 30 dni, če raziskave arheoloških ostalin ni bilo mogoče opraviti v prvotnem roku iz utemeljenih razlogov, ki niso na strani Zavoda.

Razlogi, ki utemeljujejo podaljšanje raziskave arheoloških ostalin, so primeroma določeni v sedmem odstavku. Gre predvsem za primere, ko je izvedba raziskave arheoloških ostalin obsežnejša oziroma težavnejša zaradi terena, vremenskih razmer in podobnih razlogov.

Zakon predvideva tudi, da pritožba zoper odločbo o arheološkem najdišču ne zadrži izvršitve, kar pomeni, da njene posledice nastopijo z dnem izdaje. S tem se zagotavlja višja stopnja varstva arheoloških ostalin.

K 44. členu (varstvo nesnovne dediščine):

Člen ureja varstvo nesnovne dediščine in določa, da se varstveni režim na nesnovni dediščini vzpostavi z vpisom v Register. To pomeni, da je vpis v Register tisto dejanje države, ki povzroči nastanek pravnih posledic, ki izhajajo iz zakona.

Nesnovna dediščina je v zakonu opredeljena kot prakse, predstavitve, izrazi, znanja in veščine, ki jih skupnosti, skupine in posamezniki (t. i. nosilci nesnovne dediščine) prenašajo iz roda v rod in jih nenehno poustvarjajo kot odziv na svoje okolje, naravo in zgodovino. V Register pa se lahko vpišejo tudi z njimi povezane premičnine, kot so instrumenti, orodja, predmeti, izdelki in artefakti, ter kulturni prostori, v katerih se dediščina izvaja ali izraža, saj so slednji nerazdružljivo povezani z nesnovno dediščino. Skupaj predstavljajo enoto nesnovne dediščine.

V Register se lahko vpišejo tudi prakse, predstavitve, izrazi, znanja in veščine, za katere je prenos iz roda v rod zmanjšan do te mere, da je ogrožen obstoj te nesnovne dediščine. S tem zakon omogoča tudi varstvo nesnovne dediščine, ki je ogrožena oziroma ji grozi »izumrtje« in ki sicer ne bi mogla biti vpisana v Register.

Pri naštevanju vrst nesnovne dediščine v četrtem odstavku se sledi Unescovi Konvenciji o varovanju nesnovne kulturne dediščine (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 2/08). Nesnovna dediščina so tako zlasti:

- ustna izročila in izrazi, vključno z jezikom,
- izvedbe, uprizoritve in predstavitve,

- družbene prakse, rituali in praznovanja,
- znanje in prakse o naravi in svetu in
- tradicionalna obrtna znanja, spretnosti in veščine.

Določena so tudi merila, ki jih mora nesnovna dediščina izpolnjevati, da se lahko vpiše v Register. Nesnovna dediščina mora izpolnjevati predvsem naslednja merila:

- je pomemben del življenja na ozemlju Republike Slovenije ali lokalnih skupnosti,
- predstavlja vir za razumevanje zgodovinskih procesov, pojavov ter njihove povezanosti s sedanjo kulturo in prostorom,
- predstavlja izrazit dosežek ustvarjalnosti ali dragoceno prispeva h kulturni raznolikosti,
- se izvaja v njej primarnem času in prostoru,
- se izvaja ob spoštovanju etičnih načel,
- je s strani prebivalcev prepoznana kot skupna nesnovna dediščina, trajno pomembna za lokalno skupnost ali širše območje in
- je dostopna in predstavljena javnosti.

Določitev podrobnejša merila za vpis nesnovne dediščine v Register je prepuščena Koordinatorju varstva nesnovne dediščine (v nadaljnjem besedilu: Koordinator).

K 45. členu (vpis nesnovne dediščine v register nesnovne dediščine):

V členu je urejen postopek vpisa nesnovne dediščine v Register. Ta se začne s predlogom za vpis enote nesnovne dediščine v Register, ki ga pripravi Koordinator. Koordinator pripravi predlog po lastni presoji ali na pobudo kogarkoli. Neodvisno od vložene pobude je Koordinator kot strokovni organ izključno pristojen za odločitev o začetku postopka vpisa nesnovne dediščine v Register in torej ni vezan na pobudo. Koordinator lahko začne postopek le, če oceni, da so izpolnjeni pogoji za vpis prakse, predstavitev, izrazi, znanja in veščine iz 47. člena.

Koordinator pripravi predlog za vpis v Informacijskem sistemu, pobuda pa se lahko vloži elektronsko, osebno ali po pošti.

Koordinator lahko nadalje v predlogu za vpis predlaga tudi dodatne varstvene usmeritve poleg tistih, ki so primeroma naštetih v zakonu, če presodi, da je to potrebno. Poleg tega ima možnost, da lahko v predlogu za vpis predlaga, da se istočasno z vpisom nesnovne dediščine v Register v njem evidentira tudi nosilca, če ta izpolnjuje zakonsko določene pogoje in z vpisom soglaša.

O vpisu enote nesnovne dediščine in evidentiranju nosilca v Registru odloči ministrstvo.

K 46. členu (varstvene usmeritve za nesnovno dediščino):

V členu so urejene varstvene usmeritve za nesnovno dediščino, ki v praksi predstavljajo ukrepe za zagotovitev obstoja in izboljševanje stanja nesnovne dediščine (varovanje nesnovne dediščine). Pri tem so primeroma naštetih konkretni varstveni ukrepi, ki vključujejo prepoznavanje, dokumentiranje, raziskovanje, zaščito, spodbujanje, prenašanje in oživitev različnih vidikov nesnovne dediščine.

S tretjim odstavkom se poudarja pomen premičnin in kulturnih prostorov, povezanih z nesnovno dediščino na eni strani in pomen koordinacije med vidiki varstva dediščine in drugimi pravicami in obveznostmi, ki so z njo povezane, na drugi strani. Varstvo nesnovne dediščine predvsem ne sme izvotliti drugih pravic pravnih in fizičnih oseb. Varstvene usmeritve za nesnovno dediščino morajo tako po eni strani upoštevati z nesnovno dediščino povezane premičnine in kulturne prostore ter po drugi strani morebitne avtorske in sorodne pravice, ki izhajajo iz nesnovne dediščine.

K 47. členu (evidentiranje nosilca):

Člen ureja postopek evidentiranja nosilca nesnovne dediščine v Registru, ki se začne na predlog Koordinatorja. Koordinator pripravi predlog po lastni presoji ali na podlagi pobude. Koordinator lahko začne postopek evidentiranja le, če oceni, da so izpolnjeni pogoji za evidentiranje posameznika. Koordinator pripravi predlog za evidentiranje v Informacijskem sistemu, pobuda pa se vloži elektronsko v Informacijskem sistemu, osebno ali po pošti.

Pobudo za evidentiranje lahko na Koordinatorja naslovi tudi nosilec sam. S tem zakon varuje interese posameznika, ki želi biti evidentiran kot nosilec in ki je lahko tako neposredno vključen in upoštevan v postopku varstva.

Kot nosilca nesnovne dediščine se lahko v Registru evidentira posameznika, skupino ali skupnost, ki poustvarja nesnovno dediščino kot odziv na svoje okolje, jo formalno in neformalno prenaša skupnosti ter se aktivno vključuje v njeno varovanje.

Ministrstvo evidentira nosilca na predlog Koordinatorja. Ker ima evidentiranje določene posledice za posameznika, predvsem v zvezi z javno objavo njegovih osebnih podatkov, mora Koordinator pred tem pridobiti njegovo soglasje za evidentiranje.

K 48. členu (seznam dobrih praks):

S členom se vzpostavlja seznam dobrih praks, ki je namenjen promociji programov, projektov in dejavnosti, ki zagotavljajo obstoj in izboljševanja stanja nesnovne dediščine. Seznam dobrih praks je informativne narave in je namenjen deljenju dobrih izkušenj, pristopov in primerov varovanja nesnovne dediščine med deležniki varstva nesnovne dediščine. S tem se olajšuje izmenjevanje znanja na področju varovanja nesnovne dediščine.

Na seznam dobrih praks se tako vpisujejo programi, projekti in dejavnosti ter njihovi izvajalci, ki:

- zagotavljajo obstoj oziroma izboljšanje stanja nesnovne dediščine,
- zagotavljajo spoštovanje nesnovne dediščine in nosilcev ali
- dvigujejo zavedanje o pomembnosti nesnovne dediščine na lokalni in državni ravni.

Izvajalca dobre prakse se lahko v Registru evidentira le z njegovim soglasjem.

S četrtem odstavkom se glede vprašanj, ki jih ta člen ne ureja, napotuje na smiselno uporabo določb zakona, ki urejajo vpis nesnovne dediščine v Register oziroma evidentiranje. Določba je potrebna, saj postopek vpisa na seznam dobrih praks v členu ni podrobno urejen.

K 49. členu (varstvo dediščine v planih):

Člen ureja varstvo dediščine v postopku prostorskega načrtovanja in določa, da mora pripravljavec plana pri njegovi pripravi vanj vključevati ustrezne ukrepe varstva. Upoštevanje dediščine je treba zagotoviti v vseh fazah priprave, predvsem pa pri pripravi tistih delov plana, ki so neposredna podlaga za izdajanja soglasij za posege. S tem se zagotavlja, da se že v fazi prostorskega načrtovanja upoštevajo morebitni vplivi na dediščino in da so sprejeti ustrezni ukrepi za njeno varstvo.

Varstvo dediščine v planih se zagotavlja:

- z upoštevanjem aktov o razglasitvi spomenikov, aktov o določitvi varstvenih območij ter rezultatov raziskav arheoloških ostalin,
- s presojo vplivov na dediščino na podlagi predpisov o varstvu okolja, urejanju prostora ter mednarodnih pogodb, katerih podpisnica je Slovenija in
- z upoštevanjem smernic in mnenj in
- z upoštevanjem strokovnih podlag.

Z namenom zagotavljanja višje stopnje varovanja dediščine se določa, da je treba presojo vplivov na dediščino izvesti tudi, če v območju posega ni spomenikov ali varstvenih območij dediščine, vendar se pričakuje posreden ali neposreden vpliv na dediščino ali arheološke ostaline.

K 50. členu (smernice in mnenja):

S členom je določena obveznost pridobitve smernic v postopku priprave prostorskega akta. S smernicami se določajo usmeritve, izhodišča in pogoje za varstvo dediščine v prostorskem aktu, izda pa jih ministrstvo.

Smernice obsegajo predvsem usmeritve za celostno ohranjanje dediščine, predloge rešitev in ukrepov varstva dediščine ter usmeritev za izdelavo strokovnih podlag in presojo vplivov na dediščino in arheološke ostaline, ki jih je treba izdelati.

Za pripravo prostorskega akta mora pripravljavec podrobnejši del smernic, v katerem se določijo podrobnejše usmeritve, izhodišča in pogoji za načrtovanje. Obseg in vsebina podrobnejših smernic je prilagojena vrsti prostorskega akta, fazi postopka priprave prostorskega akta in natančnosti podatkov o prostorskem aktu.

Z zakonom se nadalje določa podlago za opredelitev potrebnih raziskav arheoloških ostalin za potrebe njihove identifikacije v smernicah, če obstoječi podatki ne omogočajo (dovolj natančne) presoje vplivov na arheološke ostaline. Raziskave arheoloških ostalin opravi Zavod v okviru javne službe. Na ta način se v zakon prenašajo zaveze celostnega ohranjanja arheološke dediščine, predvsem na način, da se arheologija vključuje v vse faze urejanja prostora, da se omogoči sistematično posvetovanje med arheologi in pripravljavci prostorskih aktov ter da se skozi presoje vplivov na okolje zagotavlja sprejemanje odločitev, kjer so upoštevana arheološka najdišča in položaj v prostoru.

Za območje določenega plana, za katerega ne obstaja (dovolj podroben) prikaz vrednotenja dediščine v prostoru, se lahko nadalje pripravi tudi strokovno izhodišče za vrednotenje dediščine v prostoru. Pripravi jo Zavod v obsegu, ki ustreza zahtevnosti obravnavane problematike, omogoča usklajevanje razvojnih in varstvenih interesov v postopku priprave plana in dopolnjuje informacijo za presojo vplivov na dediščino.

K 51. členu (strokovne podlage za varstvo dediščine v prostoru)

Člen določa strokovne podlage, ki se lahko pripravijo z namenom zagotavljanja ustreznega varstva dediščine in usmerjanja razvoja. Pripravijo se v obsegu, vsebini in obliki, ki ustreza zahtevnosti načrtovanih posegov in na podlagi dostopnih podatkov in že izdelanih strokovnih podlag.

Kot strokovne podlage se štejejo različna poročila, izhodišča, načrti ter dokumenti, ki obravnavajo dediščino ali vplivajo na njeno varstvo. Strokovne podlage so tudi poročila in oblike natečajev v skladu s predpisi, ki urejajo strokovne podlage za iskanje urbanističnih, arhitekturnih ali krajinskih rešitev.

K 52. členu (strokovna izhodišča za vrednotenje dediščine v prostoru)

Člen ureja pripravo strokovnih izhodišč za vrednotenje dediščine v prostoru, ki se pripravijo v primeru, če za območje določenega plana ne obstaja prikaz vrednotenja dediščine v prostoru ali če ta ni dovolj podroben. Zavod pripravi strokovna izhodišča vrednotenja dediščine v prostoru z opredelitvijo družbenega pomena, varovanih sestavin, omejitev in predlogov glede prostorskega razvoja dediščine.

(2) Strokovna izhodišča lahko vsebujejo tudi druge podatke in usmeritve, ki so pomembni za celostno ohranjanje dediščine. Ministrstvo kot del informacijskega sistema kulturne dediščine vodi zbirko prikaz vrednotenja dediščine v prostoru za celotno ozemlje Republike Slovenije.

K 53. členu (konservatorski načrt za prenavo)

Člen ohranja konservatorski načrt za prenavo, ki ga je uvedel veljavni ZVKD-1. Je strokovna podlaga namenjena načrtovanju prenave območja naselbinske dediščine ali kulturne krajine s ciljem ohranjanja varovanih sestavin in usmerjanja prenave. Pripravi se za celotno območje dediščine ali za bistveni del tega območja.

S konservatorskim načrtom za prenavo se opredelijo predvsem prostorske značilnosti območja, stopnje vrednosti posameznih delov, ocena stanja, zasnova, oblikovanost in druge značilnosti območja ter prikaz razvojnega potenciala območja z umeritvami za varovanje dediščine.

K 54. členu (presoja vplivov na svetovno dediščino):

S členom se ureja posebno ureditev varstva dediščine, ki je vpisana na Seznam svetovne dediščine in Seznam svetovne dediščine v nevarnosti iz 11. člena Konvencije o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine (Uradni list SFRJ – MP, št. 56/74).

Določa se, da je treba v postopku priprave plana, katerega izvedba lahko pomembno vpliva na svetovno dediščino, njeno vplivno območje ali njeno širše vplivno območje, vselej izvesti presojo vplivov na dediščino. Pri tem zakon obveznost izvedbe presoje vplivov na dediščino predvidi le za primere pomembnih vplivov na svetovno dediščino. S tem se preprečuje nepotrebno podaljševanje postopkov, kadar se s pripravo plana le posredno vpliva na svetovno dediščino in torej ni nevarnosti za njeno poškodovanje ali uničenje.

Presoja vplivov na svetovno dediščino se (obvezno) izvede tudi pred graditvijo ali drugim posegom v prostor, ki lahko posega v svetovno dediščino, v njeno vplivno območje ali v njeno širše vplivno območje, ne glede na »kvaliteto« vpliva.

Pri presoji vplivov na svetovno dediščino se z namenom ohranjanja izjemne univerzalne vrednosti svetovne dediščine:

- opredeli razvojne možnosti ter pričakovane pozitivne in negativne vplive na svetovno dediščino,
- preuči alternativne možnosti in njihove vplive in
- določi omilitvene ukrepe, ki jih je treba upoštevati pri izvedbi posega v prostor ali graditve z namenom ohranjanja izjemne univerzalne vrednosti svetovne dediščine.

S tem členom zakon sledi načelom presoje vplivov v kontekstu svetovne dediščine, ki ga natančneje določajo Operativne smernice za izvajanje Konvencije o svetovni dediščini (ki se redno dopolnjujejo oziroma spreminjajo) in metodologija za izvedbo presoj.

K 55. členu (ravnanje v izrednih razmerah):

Člen določa dolžno ravnanje subjektov varstva v primeru naravnih in drugih nesreč in izrednega ali vojnega stanja. Subjekti varstva morajo tako v izrednih razmerja izvajati ukrepe varstva za zaščito dediščine, zmanjševanje škode na dediščini ter za preprečevanje protipravne prilastitve dediščine in drugih ravnanj in pojavov, katerih temeljni namen oziroma posledica je uničenje ali poškodovanje dediščine.

K 56. členu (preventivni ukrepi za varstvo dediščine):

Poleg navedenega ravnanja v 55. členu morajo subjekti varstva, ki izvajajo javno službo varstva, z namenom boljšega obvladovanja tveganj, zmanjšanja ranljivosti dediščine ter omejevanja škode na dediščini v primeru izrednih razmer, že predhodno načrtovati in izvajati ustrezne ukrepe varstva. Člen opredeljuje kaj ti ukrepi obsegajo, kdo jih načrtuje in izvaja ter kdo pri tem sodeluje..

K 57 . členu (posebni začasni ukrepi za varstvo dediščine v izrednih razmerah):

V členu je določena pravna podlaga za odreditev posebnih začasnih ukrepov v primeru izrednih razmer. Zaradi nujnega varovanja dediščine se lahko začasno posega v pravice in obveznosti pravnih in fizičnih oseb, vendar samo pod pogoji in na način, ki jih določa zakon.

Minister posebne začasne ukrepe odredi s sklepom, če je mogoče na podlagi informacij o varnostnem tveganju pristojnih varnostnih in obveščevalnih služb in informacij, ki jih ministru posredujejo subjekti varstva, ki izvajajo javno službo varstva, utemeljeno sklepati, da obstaja nevarnost za namerno uničevanje ali nedovoljeno odtujitev dediščine. Posebni začasni ukrepi se lahko nanašajo tudi na zaščito objektov, v katerih se hrani dediščina.

Skladno z načelom legalitete iz 120. člena Ustave so posebne začasne ukrepe, ki jih lahko v sklepu odredi minister, določeni taksativno. Ti ukrepi so:

omejitev ali prepoved dostopa ali gibanja na območju spomenika, vplivnega območja spomenika in arheološkega najdišča ali na območju, na katerem se hrani ali nahaja nacionalno bogastvo, izročitev nacionalnega bogastva v hrambo pristojnemu muzeju za čas trajanja nevarnosti, posebna zaščita poškodovane nepremične dediščine ali njenih delov in premestitev nacionalnega bogastva na varno lokacijo

Minister lahko sprejeme tudi druge ukrepe, s katerimi se zmanjša ali prepreči možnost za poškodovanje ali uničenje dediščine zaradi izrednih razmer, vendar le če se z njimi ne določa pravic in obveznosti pravnih in fizičnih oseb.

Skladno s splošnim načelom sorazmernosti iz 2. člena Ustave se določa, da lahko minister odredi samo tiste posebne začasne ukrepe, ki so nujno potrebni, da se prepreči ali zmanjša nevarnost za nastanek škode na dediščini zaradi izrednih razmer.

Zaradi intenzivnosti posega v človekove pravice in svoboščine se z zakonom podrobno določa vsebina sklepa o odrediti posebnih začasnih ukrepov. V sklepu se določijo obseg in vrste ukrepov, dediščina, na katero se ti ukrepi nanašajo, območja, za katere velja omejitev ali prepoved dostopa ali gibanja in čas veljavnosti ukrepov, ki ne sme presegati 30 dni.

Sklep o začasnih ukrepih se objavi v Uradnem listu, saj gre za splošni pravni akt. S tem pa se zagotavlja tudi obveščanje javnosti.

K 58. členu (odprava posledic izrednih razmer na dediščini):

S členom se vzpostavlja pravna podlaga za financiranje ukrepov za odpravo posledic škode na dediščini zaradi izrednih razmer iz javnih sredstev. Za odpravo posledic škode na dediščini, ki je nastala kot posledica izrednih razmer, se lahko tako za ukrepe, ki niso financirani na podlagi drugih predpisov, ki urejajo odpravo posledic škode zaradi izrednih razmer, namenijo sredstva iz državnega proračuna v skladu s tem členom.

Sredstva se dodeljujejo na podlagi načrta odprave posledic škode, s katerim se določijo ukrepi za odpravo posledic škode na dediščini zaradi izrednih razmer in oceni višina potrebnih sredstev po posameznih ukrepih.

Izrecno je določeno, da stroški vključujejo tudi sredstva, ki so potrebna za izvedbo strokovnega nadzora nad izvedenimi ukrepi, saj je le-ta ključen za zagotavljanje ustrezne ravni varovanja dediščine. Strokovni nadzor nad izvedenimi ukrepi opravljata Zavod (nepremična dediščina) in Služba za premično dediščino in muzeje (premična dediščina). Pri izvajanju strokovnega nadzora nad izvedenimi ukrepi za odpravo škode na arhivskem gradivu je vključen tudi Arhiv Republike Slovenije, na knjižničnem gradivu pa NUK.

S petim odstavkom se napotuje na smiselno uporabo določb zakona, ki ureja odpravo posledic naravnih nesreč, za vsa vprašanja, ki jih člen ne ureja. Minister pa lahko s podzakonskim aktom podrobneje predpiše pogoje za pridobitev sredstev za odpravo posledic izrednih razmer na dediščini in način njihove pridobitve.

K 59. členu (lastninska pravica na dediščini):

Člen določa, da pravne in fizične osebe lastninsko pravico na dediščini pridobivajo in z njo razpolagajo v skladu z zakonom. To pomeni, da lastninska pravica na dediščini ni absolutna, temveč je omejena zaradi varovanja dediščine.

K 60. členu (lastništvo arheoloških najdb):

Člen določa, da je premična arheološka ostalina, ki jo kdor koli odkrije ali drugače pridobi na površju, v zemlji ali vodi na ozemlju Slovenije, last Republike Slovenije.

Pri tem se določa izjema za arheološke najdbe, ki izvirajo iz vojnih grobišč in za katere je lastništvo ugotovljeno. Odvzem lastninske pravice svojcem na teh predmetih bi bil že iz pietetnih razlogov v očitnem nasprotju s človekovo pravico do osebnega dostojanstva iz 34. člena Ustave.

Z namenom varovanja arheoloških najdb je nadalje določeno, da je razpolaganje z arheološkimi najdbami, ki so bile nezakonito izkopane ali drugače nezakonito pridobljene iz arheoloških najdišč na ozemlju Republike Slovenije ali ki so bile zakonito izkopane in nezakonito obdržane, izrecno prepovedano. Pravni posli in enostranske izjave volje pa so nični.

K 61. členu (lastništvo premične dediščine v muzejih):

Člen ureja lastništvo muzejskih predmetov in muzejskih zbirk. Premična dediščina, ki je vpisana v inventarno knjigo državnega muzeja, je last Republike Slovenije. Splošno se določa tudi, da je premična dediščina, vpisana v inventarno knjigo muzeja, last ustanovitelja muzeja, če zakon ne določa drugače.

Muzejski predmeti in muzejske zbirke, katerih odkup je (so)financirala Republika Slovenija v (so)lasti Republike Slovenije. Smiselno enako velja tudi za (so)lastništvo muzejskih predmetov in muzejskih zbirk, katerih odkup je (so)financirala občina. S tem zakon ureja razmerja v primerih, kadar je odkup muzejskih predmetov in muzejskih zbirk (so)financiran s strani države oziroma občine. V praksi se je namreč pokazalo, da lahko prihaja v teh primerih do določenih zapletov, ki jih je smiselno reševati že na ravni zakona

Člen določa tudi lastništvo Republike Slovenije na arheoloških najdbah, ki so vpisane v inventarno knjigo muzeja, ki izvaja državno javno službo muzejev in arhivov arheološke raziskave.

K 62. členu (dediščina brez lastnika):

Člen ureja vprašanje lastništva dediščine, kadar je dediščine brez lastnika ali njen lastnik ni znan in ga tudi ni mogoče ugotoviti ali če dediščina ostane brez lastnika. Dediščina v teh primerih postane last Republike Slovenije.

Ureditev se ne spreminja od ubeseditve v 7. členu ZVKD-1.

K 63. členu (predkupna pravica na nepremični dediščini):

Člen določa predkupno pravico države in občine na nepremični dediščini in način njenega uveljavljanja.

Država ima tako predkupno pravico na spomeniku državnega pomena in na nepremičninah v njegovem vplivnem območju, če je tako določeno v aktu o razglasitvi. Občina pa ima predkupno pravico na spomeniku lokalnega pomena, ki ga je razglasila, na nepremičnini v vplivnem območju tega spomenika, če je tako določeno v aktu o razglasitvi, in na nepremičnini iz prvega odstavka, ki je na območju občine, če država ni izkoristila predkupne pravice v skladu s tem členom.

V členu so nadalje predvidene izjeme, ko predkupna pravica države ali občine ne velja. Predkupna pravica tako ne velja za nepremičnine na spomeniškem območju, razen za arheološka najdišča ali če akt o razglasitvi spomenika določa obveznosti zaznambe spomeniškega območja v zemljiški knjigi. S tem se omejuje predkupna pravica v primerih spomeniških območij, ki pogosto predstavljajo večja območja, ki so razglašena za spomenik državnega ali lokalnega pomena (na primer celotna stara mestna jedra), kjer je predkupna pravica potrebna zgolj na posameznih spomenikih, ki so kot taki razglašeni samostojno. Razlog za omejitev predkupne pravice izhaja iz prakse, ki je pokazala, da ni treba, da bi se predkupna pravica zagotavljala za vsako nepremičnino, ki je del spomeniškega območja, če sama po sebi ni samostojen spomenik.

Da lahko država in občina uveljavljata predkupno pravico, je določeno, da mora lastnik nepremičnine o nameravani prodaji pisno obvestiti predkupnega upravičenca. Ponudba mora vsebovati podatke o nepremičnini, ceni in drugih pogojih prodaje. Minister ali pristojni organ občine mora v 30 dneh sporočiti lastniku, ali bo država oziroma občina izkoristila predkupno pravico. Če država predkupne pravice ne izkoristi, o tem minister obvesti občino, na območju katere je nepremičnina, ki lahko predkupno pravico izkoristi v nadaljnjih 30 dneh. Gre za standardni rok, ki ne odstopa od ureditve v drugih področnih zakonih.

Predkupni upravičenec lahko predkupno pravico prenese tudi na tretjo osebo, če se s tem izboljšata ohranitev in javna dostopnost spomenika ter zagotovi takšna uporaba, ki je skladna z njegovim družbenim pomenom. Če je predkupni upravičenec država, odloča o prenosu predkupne pravice na tretjo osebo vlada, če je upravičenec občina, pa pristojni organ občine.

S sedmim odstavkom se ureja primere, kadar nihče od predkupnih upravičencev predkupne pravice ne uveljavi oziroma predkupni upravičenec od njene uveljavitve odstopi. Lastnik lahko v teh primerih proda dediščino drugemu kupcu, pri čemer pa pogodbena cena ne sme biti nižja od ponudbene cene. S tem

zakon preprečuje »izigravanje ureditve« s tem, da bi lastnik dediščine njen odkup državi oziroma občini ponudil po izrazito visoki ceni.

»Zlorabe« se nadalje preprečujejo tudi z določbo, da lahko notar overi podpis prodajalca in kupca na kupoprodajni pogodbi pred potekom 30 oziroma 60 dni le, če prodajalec predloži izjavo predkupnega upravičenca, da odstopa od uveljavitve predkupne pravice.

Pogodba o prodaji nepremične dediščine, ki je sklenjena v nasprotju s tem členom, je nična, razen če status spomenika oziroma njegovega vplivnega območja ni bil zaznamovan v zemljiški knjigi in kupec ni vedel in tudi ni mogle vedeti, da ima nepremičnina status spomenika oziroma vplivnega območja spomenika.

Glede na pomen dediščine in javni interes se določa, da imajo predkupni upravičenci po zakonu prednost pred predkupnimi upravičenci po drugih zakonih, razen v primeru predkupne pravice države na nepremičninah v zavarovanih območjih, za katere je država sprejela akt o zavarovanju, ki se izvaja v skladu s predpisi s področja ohranjanja narave.

Predkupna pravica po tem členu je izključena v primeru prodaje bližnjim sorodnikom ali osebi javnega prava, katere ustanoviteljica je država ali občina. Kot bližnji sorodniki se štejejo lastnikov zakonec, sorodnik v ravni vrsti do kateregakoli kolena, posvojiteljica oziroma posvojitelj ter posvojenka oziroma posvojenec.

K 64. členu (predkupna pravica na premični dediščini):

S tem členom zakon vzpostavlja predkupno pravico države na premični dediščini, s čimer se varstvo premične dediščine približuje varstvu nepremične dediščine. Država ima tako predkupno pravico na dediščini s statusom nacionalnega bogastva.

Da lahko država uveljavlja predkupno pravico v skladu s tem členom, se določa, da mora lastnik o nameravani prodaji dediščine s statusom nacionalnega bogastva obvestiti Službo za premično dediščino in muzeje, ki pripravi mnenje o uveljavitvi predkupne pravice. Lastnik lahko Službo za premično dediščino in muzeje obvesti osebno, po pošti ali pa elektronsko preko Informacijskega sistema dediščine. Služba za premično dediščino in muzeje mora nato najkasneje v roku sedmih dni ministrstvu posredovati obvestilo o nameravani prodaji skupaj z mnenjem. Predkupno pravico v imenu države uveljavlja ministrstvo.

Rok za uveljavitev predkupne pravice je 60 dni.

Pogodba o prodaji nacionalnega bogastva, ki je sklenjena v nasprotju s tem členom, je nična, razen če status nacionalnega bogastva ni bil zaznamovan v Registru in kupec ni vedel in tudi ni mogel vedeti, da ima premičnina status nacionalnega bogastva.

S petim odstavkom se v zvezi z vprašanji, ki jih ta člen ne ureja, napotuje na smiselno uporabljajo določb zakona o predkupni pravici na nepremični dediščini. Določba je potrebna, saj postopek uveljavljanja predkupne pravice na premični dediščini v členu ni podrobno urejen.

K 65. členu (razlastitev):

V členu je urejena razlastitev, ki ne odstopa od splošnih pravil o dopustnosti razlastitve in ki določajo, da se lahko ukrep izvede samo za namene in pod pogoji iz zakona, proti odškodnini ali povračilu v naravi, in skladno z načelom sorazmernosti.

Zakon razlastitev omejuje le na nepremično dediščini s statusom spomenika. Pri tem je razlastitev dopustna le:

- če je spomenik ogrožen in njegove ohranitve ni mogoče doseči na drug način ali če ni mogoče drugače zagotoviti dostopnosti spomenika v skladu z aktom o razglasitvi in
- če je poseg v lastninsko pravico sorazmeren javni koristi, zaradi katere pride do razlastitve.

Razlastitev za spomenike državnega pomena predlaga vlada, razlastitev za spomenike lokalnega pomena pa pristojni organ občine, ki je spomenik razglasila. Nasprotni udeleženec - razlastitveni zavezanec pa je fizična ali pravna oseba ali oseba javne prava, razen države, ki ima v lasti spomenik, ki je predmet razlastitve.

V zvezi z načinom in postopkov odvzema lastninske pravice šesti odstavek napotuje na uporabo določb zakona, ki ureja urejanje prostora.

K 66. členu (omejitev prenosa lastninske pravice na zbirki):

Člen določa omejitev prenosa lastninske pravice na zbirki s statusom nacionalnega bogastva z namenom preprečevanja njenega »razpada«. Prenos lastninske pravice na zbirki s statusom nacionalnega bogastva je tako dopusten le, če se s prenosom zagotavlja ohranjanje zbirke.

K 67. členu (prepoved obremenitve nacionalnega bogastva):

Člen določa, da so pravni posli in enostranske izjave volje, s katerimi se obremenjuje nacionalno bogastvo, nični. Namen določila je preprečiti, da bi zaradi pravnih poslov in enostranskih izjav volje nacionalno bogastvo postalo ogroženo.

K 68. členu (dolžnost obveščanja):

Člen vzpostavlja obveznost lastnika oziroma posestnika dediščine oziroma stvari, za katere se domneva, da imajo lastnosti dediščine, ki je dolžan obveščati pristojno organizacijo oziroma seznanjati kupca o stanju oziroma statusu dediščine.

Lastniki in posestniki morajo tako, pristojni organizaciji na njen poziv nuditi potrebne podatke o dediščini oziroma o stvari, za katero se domneva, da ima lastnosti dediščine. Stroške zbiranja podatkov nosi država.

Nadalje se vzpostavlja tudi dolžnost lastnika oziroma posestnika spomenika ali nacionalnega bogastva:

- da pristojni organizaciji nemudoma sporoči pomanjkljivost ali škodo na spomeniku ali nacionalnem bogastvu in
- da seznanji kupca s spomeniškim statusom oziroma statusom nacionalnega bogastva in omejitvami, ki iz tega izhajajo.

Ureditev obveščanja o dediščini ostaja enaka ureditvi v 56. členu ZVKD-1.

K 69. členu (javna dostopnost spomenikov):

Člen ureja javno dostopnost spomenika. Obseg in časovna obveznost dostopnosti spomenika javnosti sta določena v aktu o razglasitvi.

S tretjim odstavkom se urejajo situacije, ko se za obnovo ali siceršnji obstoj spomenika namenijo javna sredstva, in sicer mora biti v takem primeru dostopnost spomenika zagotovljena v skladu z določbami v pogodbi oziroma odločbi o sofinanciranju ukrepov varstva. V takem primeru se časovna obveznost določi glede na obseg sofinanciranja ter umetniške in zgodovinske vrednosti spomenika, pri čemer ne sme biti nižja od časovne obveznosti, določene v aktu o razglasitvi.

K 70. členu (dostop do spomenika za potrebe njegovega varstva):

Člen ureja dostop do spomenika za potrebe njegovega varstva. Lastnik oziroma posestnik mora pooblaščenim osebam zavoda dopustiti dokumentiranje in raziskovanje spomenika, če tega ne stori, pa lahko te aktivnosti izvede ob pomoči policije. Lastnik oziroma posestnik ima v primeru nastanka škode, povzročene z aktivnostmi za potrebe varstva spomenika, pravico do odškodnine. S tem se zagotavlja sorazmernost posega v lastninsko pravico lastnika spomenika.

K 71. členu (dolžnost varstva spomenika):

Člen opredeljuje dolžnost varstva spomenikov. Lastnik je dolžan varovati spomenik v okviru svojih zmožnosti, pri čemer zavod lahko z odločbo določi konkretne ukrepe, ki jih mora lastnik izvesti, ob upoštevanju njegovih koristi od spomenika. Če lastnik ne ravna v skladu z odločbo, lahko zavod izvede potrebne ukrepe na njegovo stroške, pri čemer ima država pravico uveljavljati povračilo stroškov. Pri oceni sorazmernosti varovanja zavod upošteva koristi, povezane s statusom spomenika, lastnik pa se ne more sklicevati na povečane stroške varovanja, ki izhajajo iz prejšnjih opustitev. Lastnik je dolžan posredovati podatke o svojem obdavčljivem premoženju in prihodku.

K 72. členu (označevanje spomenikov in nacionalnega bogastva):

Ta člen ureja označevanje spomenikov, identificiranih arheoloških najdišč in nacionalnega bogastva. Z namenom izboljšanja dostopa javnosti se spomeniki in identificirana arheološka najdišča označijo. Označijo se lahko tudi nepremičnine, v katerih se hrani nacionalno bogastvo. Spomenik ali arheološko najdišče se ne označi, če je to v nasprotju s koristmi varstva dediščine ali drugo javno koristjo. Način označevanja predpiše minister.

K 73. členu (omejitev oglaševanja):

Člen uvaja omejitev oglaševanja na spomenikih in v njihovi okolici. Takšna ureditev zagotavlja, da se dediščino spoštuje tudi prek vzdrževanja njenega zunanega izgleda in njene okolice.

Iz tega razloga je na spomenikih in varstvenih območjih dediščine omejeno postavljanje trajnih ali začasnih objektov, naprav in predmetov za oglaševanje.

Kot oglaševanje po tem zakonu se ne šteje oglaševanje za lastne potrebe, kot je obveščanje javnosti o kulturnih dogodkih in prireditvah. Poleg oglaševanja za lastne potrebe je dovoljeno tudi drugo oglaševanje, če tako določa akt o razglasitvi oziroma akt o določitvi in pod pogoji, ki jih določa prostorski izvedeni akt. Oglaševanje iz prejšnjega stavka ne sme biti v nasprotju z družbenim pomenom dediščine.

K 74. členu (hranjenje in varovanje ter prevoz nacionalnega bogastva):

Člen ureja hranjenje in varovanje ter prevoz nacionalnega bogastva. Za hranjenje in varovanje mora skrbeti lastnik nacionalnega bogastva oziroma posestnik.

Strokovno podporo lastnikom nacionalnega bogastva zagotavlja pristojni muzej v okviru svojih nalog izvajanja državne javne službe, kar obsega preverjanje ustreznosti hranjenja in varovanja ter svetovanje. Lastnik oziroma posestnik mora prav tako zagotoviti varen prevoz nacionalnega bogastva.

Lastnik oziroma posestnik nacionalnega bogastva lahko posodi nacionalno bogastvo drugi osebi za razstavljanje ali druge namene. V takem primeru lahko s pogodbo nanjo začasno prenese tudi obveznosti izpolnjevanja zahtev glede hranjenja in prevoza.

Minimalne strokovne, tehnične in prostorske za hranjenje in varovanje ter prevoz nacionalnega bogastva predpiše minister.

K 75. členu (hranjenje arheoloških najdb in postopek za pridobivanje dokazila o izvoru):

Člen ureja hranjenje arheoloških najdb, ki je dovoljeno le, če lastnik poseduje dokazilo o izvoru. Hranjenje arheoloških najdb, ki so varovane kot dediščina, je namreč mogoče le na ustrezni pravni podlagi.

Ta člen ureja tudi oblike in postopek pridobivanja dokazila o izvoru. Dokazilo o izvoru je listina, kot je sklep o dedovanju, dovoljenje o izvozu, oporoka, pogodba, odločba sodišča ali upravnega organa, izpisek iz evidence prodaje, ali druga verodostojna listina, iz katere izhaja, da je oseba arheološko najdbo pridobila v last ali hrambo.

V primeru, da oseba hrani arheološko najdbo brez ustreznega dokazila, mora o tem obvestiti ministrstvo. Ministrstvo nato izvede postopek za ugotavljanje izvora najdbe. Po potrebi se postopek izvede v sodelovanju s pristojnim muzejem. Posestnik arheološke najdbe mora za potrebe postopka in priprave

strokovnega mnenja pooblaščenim osebam pristojnega muzeja dovoliti dokumentiranje in raziskovanje najdbe. Postopek se zaključi z odločbo.

V primeru ugotovitve, da arheološka najdba ne izvira z ozemlja Republike Slovenije, da je bila odkrita ali drugače pridobljena pred 31. 7. 1945 ali da je predpisi, ki so veljali v času odkritja ali drugačne pridobitve niso opredeljevali kot dediščino v lasti države, arheološka najdba ostane v posesti trenutnega hranitelja. Na ta način se varuje pravice osebe, ki je arheološko najdbo hranila pred začetkom postopka, saj je ni nikoli hranila v nasprotju z zakonodajo.

Odločba šteje kot dokazilo o izvoru za potrebe hrambe na ozemlju Republike Slovenije in ne kot dokazilo o lastništvu ali kot dovoljenje iz prvega odstavka 102. člena zakona.

K 76. členu (odtujitev dediščine v lasti države ali občine):

Člen ureja odtujitev dediščine v lasti države ali občine. Spomenik v lasti države ali občine je dopustno odtujiti v primerih, ki so določeni v prvem odstavku ter izjeme od dopustnosti odtujitve, ki so določene v drugem in tretjem odstavku.

Določena pa je tudi izjema od izjem, in sicer je ne glede na obstoj razloga iz drugega ali tretjega odstavka odtujitev spomenika v lasti države lahko dopustna, kadar gre za prenos lastninske pravice med državo in občino ter je hkrati izpolnjen eden od pogojev iz prvega odstavka.

Odločitev o odtujitvi spomenika v lasti države sprejme Vlada, na podlagi predhodnega soglasja ministra, odločitev o odtujitvi spomenika v lasti občine pa pristojni organ občine.

Šesti odstavek določa, da se minister v mnenju iz 79. člena opredeli tudi do izpolnjevanja pogojev za odtujitev iz prvega in tretjega odstavka tega člena.

Odtujitev arheološke najdbe, odkrite na ozemlju Republike Slovenije, ni dovoljena. Prav tako ni dovoljena odtujitev nacionalnega bogastva v lasti države ali občine, ki ga hrani pristojni muzej, razen v primeru, da gre za izmenjavo predmeta, ki pomeni bistveno dopolnitev muzejske zbirke. O taki odtujitvi odloča minister ali pristojni organ občine, ki je ustanoviteljica muzeja, na predlog muzeja. Izjemo se v zakonu določa z namenom, da se muzejem omogoča dopolnjevanje zbirk, kar lahko počnejo tudi preko izmenjave predmetov z drugimi muzeji.

Sredstva, dosežena s prodajo dediščine v lasti države ali občine, se lahko namenijo le za ukrepe varstva dediščine ali nakup dediščine. Na ta način se hkrati spodbuja vlaganje v dediščino in preprečuje, da bi država ali občina sredstva, dosežena z odtujitvijo dediščine, porabila za druge namene.

K 77. členu (pravica do pojasnil, nasvetov in navodil):

Člen ureja pravico do pojasnil, nasvetov in navodil. Lastnik oziroma posestnik nepremične dediščine ima pravico do brezplačnih pojasnil, nasvetov in navodil zavoda v zvezi z lastnostmi, družbenim pomenom in varovanjem nepremične dediščine. Zavod je namreč osrednja organizacija, ki se ukvarja z varstvom nepremične dediščine in poseduje ustrezno znanje za ravnanje z nepremično dediščino v skladu z zakonskimi omejitvami.

Lastnik oziroma posestnik premične dediščine oziroma nacionalnega bogastva pa ima tudi pravico do nekaterih brezplačnih nasvetov pristojnega muzeja. Pristojni muzej je namreč organizacija, ki se specializirano ukvarja z varstvom posamezne zvrsti premične dediščine, in torej poseduje ustrezno znanje za ravnanje s premično dediščino, ki ne nacionalno bogastvo.

Določen je tudi način uveljavitve teh pravic, in sicer lahko lastnik oziroma posestnik pravice uveljavlja z vložitvijo zahtevka pri pristojni organizaciji.

V nujnih primerih, ko dediščini grozi neposredna nevarnost poškodovanja ali uničenja, mora organizacija lastniku ali posestniku nemudoma nuditi strokovno pomoč, najkasneje pa je to dolžna storiti v treh dneh od vložitve zahtevka.

K 78. členu (poseg):

Člen opredeljuje, kaj se šteje za poseg v dediščino. Poseg je vsako dejanje, ki kakorkoli, predvsem spreminja videz, strukturo, notranja razmerja in uporabo dediščine ali arheološke ostaline ali ki dediščino ali arheološko ostalino uničujejo, razgrajujejo ali spreminjajo njeno lokacijo.

V členu je primeroma naveden seznam posegov, ki ni izčrpen, saj lahko poseg predstavlja tudi kakršnokoli drugo dejanje, ki vpliva na dediščino. Pomembno je, da se pred vsakim posegom v dediščino oziroma arheološke ostaline preveri, ali je ta dopusten in ali je zanj potrebno pridobiti kulturnovarstveno soglasje oziroma drugo dovoljenje.

Za poseg štejejo tudi raziskave, vendar samo tiste, ki fizično posegajo v dediščino ali arheološke ostaline. To je pomembno zlasti za to, ker se ta določba navezuje na obveznost izdaje kulturnovarstvenega soglasja iz 84. člena.

K 79. členu (vrste raziskav):

Sama definicija raziskav je opredeljena že med izrazi, predmetni člen pa, zaradi jasnejših pravil pri postopanju, deli raziskave glede na predmet raziskave in sicer raziskave arheološke ostaline in raziskave druge dediščine, torej vse tiste dediščine, ki ni arheološka. Raziskave arheološke ostaline so po ureditvi ločene, saj so opredeljene bolj podrobno kot raziskave druge dediščine.

K 80. členu (raziskava arheološke ostaline):

Člen ureja raziskavo arheološke ostaline, ki vključuje tudi poterensko obdelavo arhiva arheološke raziskave in sodelovanje pristojnega muzeja.

Trajno hranjenje arhivov arheološke raziskave kot celote se zagotavlja z njenim hranjenjem v depojih muzejev, s tem, da morajo biti arhivi raziskav istega najdišča na enem mestu in dostopni javnosti. S tem se zagotavlja trajno hranjenje podatkov glede že opravljenih raziskav arheoloških ostalin.

Arhiv arheološke raziskave je last Republike Slovenije, s čimer se poudarja, da je arhiv arheološke raziskave nedeljiva celota, skupaj s terenskim delom raziskavo arheološke ostaline.

Rok za predajo celotnega originalnega arhiva arheološke raziskave pristojnemu muzeju je pet let po zaključku terenskih del.

Določeno je tudi, da se ureditev gradbišča oziroma spremljevalnih del v zvezi s posegom, ki se štejejo za gradnjo po predpisih s področja graditve objektov, ne štejejo za del raziskave arheološke ostaline. Ne zasledujejo namreč njenih zakonsko določenih namenov, pač pa so le spremljevalni posegi.

K 81. členu (predhodna arheološka raziskava):

Predhodne arheološke raziskave so temelj preventivnega varstva, s katerimi se zagotavlja trajnostno ohranjanje arheoloških ostalin na način odvratanja ali zmanjševanja posegov v prostor. Sem sodi tudi strokovna odstranitev arheološke ostaline pred graditvijo

Z uporabo izraza »diagnostične raziskave« je jasno označena narava in namen tovrstnih raziskav, razmerje do nekaterih drugih raziskav in je tudi jezikovno bolj uporaben, saj lahko deluje hkrati samostojno, kot krajša oblika (»diagnostične raziskave«) ali pa kot dodatni pojasnilni atribut (npr. »diagnostične raziskave za ovrednotenje in oceno arheološkega potenciala«), kjer je to bolj primerno zaradi natančnosti.

Določena je razlika med osnovnimi in dopolnilni diagnostičnimi raziskavami. Z osnovnimi diagnostičnimi raziskavami se ugotavlja pokazatelje, prisotnost ali stanje nečesa, kar je arheološko pomenljivo oz. vsebuje arheološke pokazatelje (ostaline) dediščine in da na rezultatih takšnih raziskav temeljijo nadaljnje odločitve v procesu varstva arheološke dediščine. Osnovne diagnostične raziskave se opravijo za potrebe vpisa v register, razglasitve spomenika ali določitve varstvenega območja dediščine.

Dopolnilne diagnostične raziskave so tisti del predhodnih arheoloških raziskav, ki se izvajajo za določitev natančnejših ukrepov varstva arheoloških ostalin, ki uživajo posebno varstvo iz 20. člena tega zakona.

Stroški osnovnih diagnostičnih raziskav so skladno z drugim odstavkom 151. člena krijejo iz državnega proračuna, praviloma jih izvaja Zavod v skladu s programom dela in finančnim načrtom, lahko pa jih z javnim naročilom poveri tudi drugi pravni ali fizični osebi, ki izpolnjuje pogoje iz 82. člena. Stroške dopolnilnih diagnostičnih raziskav krije investitor gradnje ali drugega posega v skladu s 151. členom.

K 82. členu (dovoljenje za raziskavo arheološke ostaline):

Člen ureja dovoljenje za raziskavo arheološke ostaline, ki ga je treba pridobiti pred začetkom raziskave arheološke ostaline. Dovoljenje se izda pravni ali fizični osebi, ki razpolaga s kadri, opremo in sredstvi, ki omogočajo izvedbo raziskave arheoloških ostalin v skladu s strokovnimi standardi določenimi v pravilniku iz petega odstavka člena. Dovoljenje za raziskavo se lahko izda le pod pogoji, da raziskavo vodi posameznik, ki izpolnjuje pogoje za imenovanje vodje raziskave, jo nadzoruje zavod in da so za raziskavo, vključno s poterensko obdelavo arhiva raziskave, zagotovljena zadostna finančna sredstva. Navedeni pogoji namreč omogočajo minimalno kakovost izvedbe raziskave arheoloških ostalin, ki jo vodi in nadzoruje ustrezno strokoven kader, ki ima na voljo sredstva za posege, za katere presodi, da so potrebni.

Dovoljenje za raziskavo arheološke ostaline izda minister. Za dajanje mnenj v postopku izdaje dovoljenja za raziskavo minister imenuje strokovno komisijo, ki zagotavlja strokovnost odločanja. To so strokovnjaki arheologi s področja varstva nepremične in premične dediščine ter strokovnjaki z akademskega področja.

Dovoljenje za raziskavo je časovno omejeno in preneha veljati po poteku petih let od njegove pravnomočnosti, razen če se raziskava, zaradi katere je bilo dovoljenje dano, začne izvajati v tem roku. Čas veljavnosti dovoljenja za raziskavo, ki je bilo izdano v postopkih sofinanciranja raziskav arheoloških ostalin iz drugega odstavka 151. člena, se določi skladno s predpisi o izvrševanju državnega proračuna.

Minister s pravilnikom predpiše postopek in pogoje za izdajo dovoljenja za raziskavo, zahteve za izvajanje, nadzor ter strokovne standarde raziskave arheoloških ostalin in način ter obseg dela strokovne komisije. Gre za materijo tehnične narave, zato se jo ureja s podzakonskim aktom.

K 83. členu (pogoji za imenovanje vodje in drugih udeležencev raziskave arheološke ostaline):

Člen ureja pogoje, ki jih morajo izpolnjevati vodja in ostali udeleženci raziskave arheološke ostaline. Določa tudi posebne pogoje za sodelujoče pri izvajanju podvodne raziskave, saj se na tak način lahko zagotavlja kar največja varnost udeležencev raziskave, ki so v teh primerih izpostavljeni bistveno večji nevarnosti za zdravje in življenje.

K 84. členu (kulturnovarstveno soglasje):

Člen ureja kulturnovarstveno soglasje, ki je upravni akt, s katerim Zavod dovoljuje poseg v nepremično dediščino. Kulturnovarstveno soglasje je treba pridobiti za poseg v

- spomenik,
- vplivno območje spomenika, če to obveznost določa akt o razglasitvi,
- varstveno območje dediščine, če akt o določitvi ne določa drugače.

Posebej so določeni pogoji, pod katerimi je mogoče izdati soglasje za odstranitev dediščine zaradi izgube varovanih sestavin. Predvideno je tudi, da se lahko v takem primeru določijo ukrepi z namenom dokumentarnega varstva dediščine, kot to ureja deveti odstavek 168. člena zakona. Prav tako so določeni razlogi, zaradi katerih ni mogoče izdati soglasja za odstranitev dediščine. Kulturnovarstvenega soglasja za odstranitev tako ni mogoče izdati, če se ugotovi, da je izguba varovanih sestavin posledica namernega poškodovanja oziroma uničenja. Ne bi bilo namreč dopustno dovoliti odstranitve dediščine zaradi izgube varovanih sestavin, če jo je posameznik poškodoval za dosego tega namena. Prav tako kulturnovarstvenega soglasja za odstranitev ni mogoče izdati, če za posamezno nepremično velja odlok o začasni razglasitvi za spomenik na podlagi 27. člena zakona, saj se v takem primeru začasno predpostavlja, da ima sestavine dediščine, kar pomeni, da je pojmovno nemogoče, da bi bila odstranjena zaradi njihove izgube.

Določene so tudi situacije, v katerih kulturnovarstveno soglasje ni potrebno, in sicer kulturnovarstveno poglavje ni potrebno za:

- poseg, ki je nujen za odvrnitev nepredvidljive nevarnosti uničenja ali poškodovanja dediščine ali za odvrnitev nevarnosti za ljudi in premoženje (v nadaljnjem besedilu: nujni poseg). O nujnem posegu je treba takoj po njegovi izvedbi obvestiti zavod in zaprositi za izdajo naknadnega kulturnovarstvenega soglasja,
- raziskavo, ki jo opravlja zavod v okviru javne službe varstva,
- raziskavo arheoloških ostalin, za katero je potrebno dovoljenje iz 86. člena tega zakona, in
- poseg v arheološko najdišče, če ne gre za poseg v tla in na območju ne velja drug varstveni režim, zaradi katerega je pred posegom treba pridobiti kulturnovarstveno soglasje.

Kulturnovarstveno soglasje ima status mnenja po zakonu, ki ureja graditev objektov.

K 85. členu (izdaja kulturnovarstvenega soglasja):

Člen ureja postopek izdaje kulturnovarstvenega soglasja. Določen je način vložitve vloge in potrebne priloge, ki so odvisne od vrste posega.

Nadalje so določeni primeri, ko Zavod izda kulturnovarstveno soglasje, in sicer ga izda pri posegu v določene varovane institute. Zavod v kulturnovarstvenem soglasju določi način ravnanja v primeru odkritja dediščine ali arheoloških ostalin med posegom, način izvedbe del in način strokovnega nadzora nad njihovo izvedbo, vključno z načinom potrjevanja posameznih faz izvedbe.

Pri odločanju o izdaji kulturnovarstvenega soglasja zavod pretehta razloge za poseg oziroma raziskavo in razloge za ohranjanje dediščine v obstoječi obliki v skladu s previdnostnim načelom. Zavod pri odločanju o izdaji kulturnovarstvenega soglasja v prid odobritve posega upošteva okoliščino, da predlagani poseg omogoča vzpostavitev trajnih gospodarskih temeljev za ohranjanje ali obogatitev dediščine.

Zavod lahko zavrne izdajo soglasja le, če poseg ni v skladu s predpisi iz četrtega odstavka tega člena ali v primeru enajstega odstavka 90. člena tega zakona. Šteje se, da je bilo kulturnovarstveno soglasje izdano, če so bili kulturnovarstveni pogoji pridobljeni in če zavod ni odločil drugače v 15 dneh po vložitvi vloge za izdajo kulturnovarstvenega soglasja. V primeru, da so kulturnovarstveni pogoji bili izdani, molk zavoda ne sme škodovati vlagatelju zahteve.

K 86. členu (kulturnovarstveni pogoji):

Člen določa postopek pridobitve kulturnovarstvenih pogojev, ki jih mora oseba pridobiti pred izdajo kulturnovarstvenega soglasja in s katerimi lahko Zavod določi njeno dolžno ravnanje za pridobitev le-tega.

Določa se način vložitve vloge in potrebne priloge, ki so odvisne od vrste projekta. Določeno je tudi, za katere posege se lahko določijo pogoji in pa, katere obveznosti se lahko določijo kot kulturnovarstveni pogoj za pridobitev kulturnovarstvenega soglasja.

Eden od možnih pogojev je oprava raziskave arheološke ostaline, ki se določi, če Zavod upravičeno domneva, da so v nepremičnini, ki je predmet posegov, neodkrita dediščina ali arheološke ostaline, in grozi nevarnost za njihovo poškodovanje ali uničenje. V primeru posega v spomenik se lahko določi tudi priprava konservatorskega načrta.

Šteje se, da pogoji za izdajo kulturnovarstvenega soglasja niso potrebni in se lahko vloži vloga za izdajo kulturnovarstvenega soglasja, če Zavod pogojev ni izdal v 30 dneh od vložitve vloge za izdajo kulturnovarstvenih pogojev. Določeno je tudi, kaj se v takem primeru šteje kot kulturnovarstveni pogoj za poseg v posameznih primerih.

V primeru, ko Zavod na podlagi vloge za izdajo kulturnovarstvenih pogojev ugotovi, da je poseg sprejemljiv in da kulturnovarstveni pogoji niso potrebni, se vloga za kulturnovarstvene pogoje šteje kot vloga za izdajo kulturnovarstvenega soglasja in lahko Zavod na podlagi te ugotovitve izda

kulturnovarstveno soglasje. Takšna ureditev se uporablja z vidika ekonomičnosti, saj skrajša nepotrebno dolge postopke.

Izrecno je določeno, da kulturnovarstveni pogoji niso upravni akt.

Vsebino, oblike in način priprave konservatorskega načrta ter podrobnejši postopek izvedbe presoje vplivov na svetovno dediščino predpiše minister.

K 87. členu (čas veljavnosti kulturnovarstvenega soglasja in kulturnovarstvenih pogojev):

Člen določa čas veljavnosti kulturnovarstvenega soglasja in kulturnovarstvenih pogojev, ki so omejeni na dve leti od njihove pravnomočnosti. Če se ta rok izteče v času postopka izdaje kulturnovarstvenega soglasja, se čas veljavnosti kulturnovarstvenih pogojev podaljša do pravnomočne odločitve o kulturnovarstvenem soglasju. To preprečuje nastanek situacije, ko bi kulturnovarstveni pogoji izgubili veljavnost, preden bi bilo kulturnovarstveno soglasje, na podlagi katerega se poseg lahko začne izvajati, izdano.

Tudi čas veljavnosti kulturnovarstvenega soglasja je omejen na dve leti od njegove pravnomočnosti, razen če se poseg začne izvajati v tem roku. Če je treba za poseg pridobiti gradbeno dovoljenje in se dvoletni rok izteče v času postopka njegove izdaje, se čas veljavnosti podaljša do pravnomočne odločitve o njegovi izdaji.

K 88. členu (izravnalni ukrep):

Člen opredeljuje izravnalni ukrep in posledice naložitve njegove izvedbe. V izjemnih primerih, ko so bili vsi predhodni ukrepi za zagotovitev varstva arheološke ostaline ali dediščine, ki uživa posebno varstvo iz 20. člena preverjeni in je zato mogoče utemeljeno domnevati, da bi bilo vztrajanje pri ohranitvi dediščine v nasprotju z načeli tega zakona. V takšnem primeru, se lahko vseeno dovoli odstranitev, če se stranki sočasno naloži izvedba izravnalnega ukrepa. To velja ne glede na določbo drugega odstavka 84. člena zakona.

Izravnalni ukrep je definiran kot plačilo denarnega zneska v vrednosti škode, ki nastane zaradi odstranitve arheološke ostaline ali dediščine. Višino izravnalnega ukrepa določi ministrstvo v ugotovitvenem postopku, na podlagi obsega arheološke ostaline ali dediščine in primerjalnega vrednotenja Zavoda. Navodilo za določitev in izvedbo izravnalnega ukrepa se objavi na spletu.

Izravnalni ukrep mora biti po učinku sorazmeren pomenu arheološke ostaline ali dediščine, katere odstranitev se dovoli.

K 89. členu (upravljanje spomenika):

Člen vsebinsko opredeljuje dejavnosti, ki spadajo pod krovni pojem upravljanja spomenika. Upravljanje je izvajanje nalog, ki so potrebne za izpolnitev namena, zaradi katerega je bila dediščina razglašena za spomenik, in obsega predvsem vodenje in organiziranje vzdrževanja, uporabe, dostopnosti, predstavljanje javnosti in spremljanje stanja spomenika.

Upravljavca morajo imeti vsi spomeniki, ki so varovani na podlagi mednarodnih pogodb, katerih podpisnica je Republika Slovenija. Drugi spomeniki morajo imeti upravljavca, če to določa akt o razglasitvi.

Četrty odstavek ureja načine, na katere lahko organ, ki je izdal akt o razglasitvi, zagotovi upravljanje, za katerega je s tem aktom določeno, da mora imeti upravljavca. Vlada lahko za upravljanje takega spomenika pooblasti subjekt varstva iz tretjega odstavka 9. člena tega zakona, ki je pristojen na ozemlju občine, kjer je takšen spomenik, in je ustanovljen z namenom upravljanja spomenikov.

Upravljanje se lahko poveri tudi upravljavcu zavarovanega območja narave, če je tako določeno v aktu o zavarovanju zavarovanega območja narave in če je upravljavec strokovno usposobljen za upravljanje s spomeniškim območjem. Na ta način se zagotavlja skladnost med režimom varstva dediščine in režimom varstva narave. Hkrati se kvaliteta varstva dediščine s tem ne niža, saj se od takega upravljavca še vedno zahteva usposobljenost za varovanje dediščine.

Upravljanje dediščine se izvaja na podlagi načrta upravljanja spomenika.

Osmi odstavek ureja situacijo, v kateri bi upravljavec iz četrtega odstavka tega člena v obnovo in vzdrževanje spomenika v lasti države ali občine vlagal lastna sredstva in prevzel druga bremena ali tveganja. V takem primeru lahko organ, ki je izdal akt o razglasitvi, z upravljavcem sklene koncesijsko pogodbo o upravljanju spomenika za obdobje, ki je sorazmerno s finančnimi vložki in tveganji upravljavca. Koncesijska pogodba se sklene v skladu s predpisi, ki urejajo javno-zasebno partnerstvo.

K 90. členu (načrt upravljanja spomenika):

Člen predvideva načrt upravljanja spomenika, s katerim se določa strateške in izvedbene usmeritve za ohranjanje spomenika in način izvajanja njegovega varstva. Načrt upravljanja se sprejme za obdobje petih let, pri čemer vsebuje tudi dolgoročne usmeritve, ki presegajo to obdobje. Načrt upravljanja je treba sprejeti za vse spomenike, ki so varovani na podlagi mednarodnih pogodb, katerih podpisnica je Republika Slovenija ali če to določa akt o razglasitvi.

Tretji odstavek določa pristojnost priprave in sprejetja načrt upravljanja, v četrtem odstavku pa je opredeljena minimalna vsebina, ki vsebuje vsaj:

- pregled vrednosti spomenika z namenom zagotovitve njihovega obstoja in obogatitve,
- vizijo varstva in razvoja,
- strateške in izvedbene cilje upravljanja,
- upravljavsko strukturo,
- načrt dejavnosti s finančnim okvirom, še posebej za zagotavljanje dostopnosti in upravljanje obiska,
- ukrepe za varstvo v izrednih razmerah,
- kazalnike in način spremljanja izvajanja in
- rok veljavnosti načrta in način njegovega dopolnjevanja in spreminjanja.

V primeru skupnega upravljanja več teritorialno ali vsebinsko povezanih spomenikov, ki jih upravlja isti upravljavec, se za vse spomenike lahko sprejme enoten načrt upravljanja, kar je smiselno tako z vidika ekonomičnosti postopka kot tudi z vidika preprečevanja neskladnega režima varstva.

Načrt upravljanja se sprejme v soglasju z ministrom, pristojnim za ohranjanje narave, če se spomeniško območje prekriva z območjem, ki je zaščiten na področju ohranjanja narave. Pri pripravi Načrt upravljanja dediščine sodeluje tudi organizacija, pristojna za ohranjanje narave. To zagotavlja usklajen pristop k varovanju kulturne in naravne dediščine.

K 91. členu (upravljanje območja enotnega zavarovanja):

Člen ureja upravljanje območja enotnega zavarovanja, ki je območje, zavarovano kot spomenik in kot zavarovano območje narave. Načrt upravljanja območja enotnega zavarovanja sprejme Vlada na predlog ministra in ministra, pristojnega za ohranjanje narave. Vlada imenuje tudi upravljavca območja enotnega zavarovanja.

Upravljavec območja enotnega zavarovanja mora biti strokovno usposobljen za opravljanje nalog ohranjanja naravnih vrednot in varstva dediščine na območju enotnega zavarovanja. Pogoji strokovne usposobljenosti na obeh področjih zagotavlja, da se kakovost varstva narave ali dediščine ne niža.

Minister z upravljavcem območja enotnega zavarovanja sklene pogodbo, s katero opredeli naloge spomeniškega upravljanja.

K 92. členu (javna služba upravljanja spomenika):

Člen opredeljuje javno službo upravljanja spomenika. Država ali občina določi, da javni zavod iz druge in tretje alineje tretjega odstavka ter petega odstavka 89. člena druge in tretje alineje četrtega odstavka 93. člena zakona upravljanje spomenikov državnega pomena opravlja kot javno službo varstva. Ta javni zavod lahko poleg upravljanja v okviru javne službe opravlja tudi nekatere druge dejavnosti.

K 93. členu (oddajanje v najem):

Člen ureja možnost oddajanja v najem, in sicer se spomenik ali del spomenika v lasti države ali občine lahko pod določenimi pogoji odda v najem osebi zasebnega ali javnega prava ter v dedni najem fizični osebi. Spomenik ali del spomenika se lahko odda v najem ali dedni najem za določen čas, vendar ne dlje kot za 50 let.

Spomenik ali del spomenika se lahko odda v najem tudi pod tržno vrednostjo najemnine, kar je mogoče le, če oddaja spomenika ali njegovega dela v najem z izbrano metodo v skladu z zakonom, ki ureja stvarno premoženje države in samoupravnih lokalnih skupnosti, ni bila uspešna niti v ponovljenem postopku. Nižanje najemnine je zakonsko omejeno in sicer na največ petdeset odstotkov pod tržno vrednostjo najemnine. Dodatna ureditev velja za dolgoročni najem, ki je sklenjen za več kot deset let. Pri takem najemu se lahko po znižani ceni s pogodbo določi tudi obseg vzdrževalnih del, ki jih mora opraviti najemnik po preteku petih let. Predvideva namreč se, da bo dediščina tekom dolgoročnega najema potrebna vzdrževalnih del.

Oddaja v najem se v takem primeru lahko izvede s sklenitvijo neposredne pogodbe, če se neposredna pogodba sklepa najpozneje v šestih mesecih od dneva, ko se je izkazalo, da oddaja v najem z izbrano metodo ni bila uspešna niti v ponovljenem postopku.

Država ali občina lahko v določenih primerih na podlagi pisne izjave enostransko odstopi od pogodbe o oddaji spomenika ali njegovega dela v najem.

Odločitev o oddaji spomenika ali dela spomenika v lasti države v najem sprejme minister. Za spomenik ali del spomenika v lasti občine tako odločitev sprejme pristojni organ občine.

Sredstva, dosežena z oddajo spomenika ali njegovega dela v najem, se lahko namenijo le za ukrepe varstva dediščine ali nakup dediščine. S tem se dosega preprečevanje izkoriščanja spomenikov zgolj za pridobivanje finančnih sredstev, ki ne bi bila usmerjena nazaj v varstvo.

K 94. členu (opravljanje dejavnosti):

Člen ureja način opravljanja dejavnosti trgovanja s premično dediščino, ki jo pravne in fizične osebe lahko opravljajo le, če so vpisane v razvid trgovcev iz X. člena zakona. To pomeni, da je vpis v razvid pogoj za ukvarjanje s prodajo, nakupom ali posredovanjem premične dediščine.

Določen je postopek vpisa v razvid in način ter vsebino vložitve predlog za vpis. O vpisu v razvid ministrstvo trgovca obvesti.

S tem členom se zagotavlja nadzor nad trgovanjem s premično dediščino in preprečuje nezakonito trgovanje. Vpis v evidenco omogoča ministrstvu oz. inšpektoratu, da spremlja dejavnost trgovcev in ukrepa v primeru kršitev zakona.

K 95. členu (obveznosti trgovca):

Ta člen določa obveznosti trgovca pri trgovanju z dediščino. Trgovec mora pri trgovanju preveriti izvor dediščine z dolžno skrbnostjo, kar pomeni, da se mora prepričati, da ni bila protipravno pridobljena, in da se z njo trguje v skladu z zakonom. Prav tako mora voditi evidenco o nabavi in prodaji dediščine, s čimer je dediščina lažje sledljiva, promet z njo pa preverljivo zakonit.

Predvidena je tudi pojasnilna dolžnost trgovca, ko prodaja dediščino. Takšna ureditev zagotavlja informiran nakup dediščine ob zavedanju vseh omejitev, ki veljajo za promet z njo. Kupec dediščine tako lahko tudi zaupa, da kupuje dediščino s preverjenim izvorom.

K 95. členu (obveznosti trgovca):

Ta člen določa obveznosti trgovca pri trgovanju z dediščino. Trgovec mora pri trgovanju preveriti izvor dediščine z dolžno skrbnostjo, kar pomeni, da se mora prepričati, da ni bila protipravno pridobljena, in

da se z njo trguje v skladu z zakonom. Prav tako mora voditi evidenco o nabavi in prodaji dediščine, s čimer je dediščina lažje sledljiva, promet z njo pa preverljivo zakonit.

Predvidena je tudi pojasnilna dolžnost trgovca, ko prodaja dediščino. Takšna ureditev zagotavlja informiran nakup dediščine ob zavedanju vseh omejitev, ki veljajo za promet z njo. Kupec dediščine tako lahko tudi zaupa, da kupuje dediščino s preverjenim izvorom.

Določbe o trgovanju z dediščino se uporabljajo tudi za trgovanje s kulturno dediščino drugih držav. To pomeni, da morajo tudi trgovci, ki se ukvarjajo s kulturno dediščino drugih držav, ravnati z dolžno skrbnostjo, voditi evidenco in seznaniti kupca z morebitnimi omejitvami.

K oddelku »Uvoz in izvoz«:

Glede uvoza se ureditev varstva dediščine usklajuje z zakonodajo EU, natančneje z Uredbo (EU) 2019/880. Ureditev izvoza se v bistvenem ne spreminja.

K 96. členu (uvoz in vnos):

Ta člen ureja uvoz in vnos premične dediščine v Republiko Slovenijo. Ureditev zagotavlja skladnost slovenskega pravnega reda s pravnim redom EU. Hkrati je njen namen zagotavljati, da se v Republiko Slovenijo ne uvaža protipravno pridobljena dediščina.

Za uvoz predmetov kulturne dediščine, ki jih v delih B in C navaja Priloga Uredbe (EU) 2018/880, iz tretjih držav, je potrebno dovoljenje ministrstva, ki se izda v skladu z Uredbo (EU) 2019/880.

Pri vnosu dediščine se zahteva predložitev dovoljenja za iznos, če ga izvorna država članica EU predpisuje. To pomeni, da mora organizator razstave ali trgovec predložiti tako dovoljenje ob vnosu kulturne dediščine na ozemlje Republike Slovenije, če pristojni organ to zahteva.

K 97. členu (izvoz in iznos):

Ta člen ureja izvoz in iznos premične dediščine iz Republike Slovenije. Za izvoz in iznos premične dediščine, ki je uvrščena na seznam, ki ga sprejme minister, in za izvoz in iznos nacionalnega bogastva je potrebno dovoljenje ministra.

Trajni izvoz ali iznos nacionalnega bogastva je prepovedan. Od prepovedi obstaja le ena izjema in sicer se tovrsten izvoz ali iznos dovoljuje v primeru izmenjave muzejskega, arhivskega in knjižničnega gradiva.

V primeru začasnega izvoza ali iznosa so pogoji milejši. Začasni izvoz ali iznos dediščine se namreč dovoli, vendar za največ eno leto od datuma prehoda državne meje, z možnostjo podaljšanja za skupno največ pet let.

Ministrstvo lahko dovoljenje za iznos ali izvoz začasno prekliče, če obstaja sum zlorabe dovoljenja. To pomeni, da ima ministrstvo možnost preprečiti nastanek škodljivih posledic, če bi obstajal sum, da bo dediščina izvožena ali iznesena iz ozemlja Republike Slovenije nezakonito ali da je že bila izvožena ali iznesena nezakonito. Začasni preklic dovoljenja ni neomejen, pač pa lahko velja od ugotovitve dejanskega stanja, vendar največ tri mesece. Med trajanjem začasnega preklica izvoz ali iznos ni dovoljen, že izvoženo oziroma izneseno dediščino pa je treba vrniti na ozemlje Republike Slovenije. Če se zloraba dovoljenja za izvoz ali iznos tudi dejansko ugotovi, minister dovoljenje prekliče.

Ministrstvo vodi evidenco o dovoljenjih za izvoz ali iznos. Na ta način se zagotavlja pregled nad dediščino, ki je oziroma bo zakonito zapustila ozemlje Republike Slovenije. Podrobnejši način izdaje dovoljenja za izvoz ali iznos ter vodenja evidence o dovoljenjih za izvoz ali iznos določi minister.

K 98. členu (vračanje protipravno odstranjene dediščine):

Člen ureja vračanje protipravno odstranjene dediščine. Ministrstvo koordinira vračanje premične dediščine, ki je bila protipravno odstranjena iz Republike Slovenije in vračanje kulturne dediščine druge države, če je bila ta iz nje odstranjena in vnesena v Republiko Slovenijo. Vračanje se izvaja v skladu z

mednarodnimi pogodbami, podpisnica katerih je Republika Slovenija, in zakonom, ki ureja vračanje protipravno odstranjenih predmetov kulturne dediščine.

K 99. členu (rok za vlaganje zahtevkov za vračanje):

Upravičenci lahko vlagajo zahtevke v roku enega leta od dneva, ko so bili seznanjeni s tem, da je dediščina v Sloveniji. Zahtevke se lahko vložijo najkasneje 30 let po protipravni odstranitvi dediščine, oziroma pred potekom 75 let, če gre za premoženje iz javne zbirke ali zbirke cerkve.

K 100. členu (plačilo odškodnine dobrovernemu posestniku):

Člen določa, da je dobroverni posestnik, ki je dediščino pridobil po tem, ko je bila protipravno odstranjena, upravičen do pravične odškodnine. Do pravične odškodnine je upravičen na podlagi odločbe pristojnega sodišča po tem, ko je premoženje dediščino vrnil v Republiko Slovenijo. Odškodnino se krije iz proračuna Republike Slovenije, ki lahko nato zahteva vrnitev plačane odškodnine od osebe, ki je dediščino protipravno odstranila.

K 101. členu (postopki vračanja z državami Evropske unije):

Člen določa, da vračanje protipravno odstranjene premoženjske dediščine ali kulturne dediščine drugih držav iz držav članic EU v Republiko Slovenijo ter iz Republike Slovenije v države članice EU ureja poseben zakon.

K poglavju »Imuniteta in jamstvo za povračilo škode«:

Zakona uvaja institut imunitete pred zasegom. Imuniteta pred zasegom je pravno jamstvo, na podlagi katerega je premoženjska dediščina ali kulturna dediščina druge države zaščitena pred izdajo kateregakoli ukrepa v civilnem sodnem postopku ali upravnem postopku, ki bi preprečeval ali omejeval razpolaganje z njo.

Zahteva po zasegu premoženjske dediščine in kulturne dediščine druge države se pojavlja v sporih, ki so neposredno povezani s premoženjsko dediščino ali kulturno dediščino drugih držav, pa tudi v sporih, kjer bi se predmet lahko zasegel iz naslova druge obveznosti. Vlagatelj zahteve bo to načeloma storil, če presodi, da bo njegova možnost pridobiti dotični predmet v državi, kjer se začasno nahaja, večja kot v državi, kjer se nahaja običajno. Lastniški spori glede premoženjske dediščine in kulturne dediščine druge države so še zlasti številčni na geografskem območju Vzhodne Evrope zlasti iz razloga razlastitve predmetov v času komunističnih in socialističnih režimov.

Imuniteta pred zasegom je način varovanja premoženjske dediščine in kulturne dediščine druge države. Prvenstveni razlog za uvajanje tega instituta je zagotavljanje varnosti predmetov, ki imajo zaradi statusa dediščine ali kulturne dediščine druge države poseben pomen in vrednost. Skrb držav in tujih institucij varstva dediščine, da bodo predmeti dediščine in kulturne dediščine drugih držav zaseženi v času, ko so posojene na začasne razstave v tujino, ovira njihovo mobilnost. Gre torej za problematiko, ki pomembno vpliva tako na kroženje dediščine, kot tudi na mednarodne odnose med državo (ali njeno institucijo), ki premoženjsko dediščino ali kulturno dediščino druge države posoja, in državo (ali njeno institucijo), ki jo prejema za potrebe začasne razstave.

Mobilnost dediščine je ključnega pomena tako za njeno prepoznavnost v mednarodnem okolju kot tudi za udeleževanje povezovalnega vidika njenih vrednosti. Njeno ohranjanje služi kot ključni povezovalni element družbe in spodbuja strpnost in sobivanje raznolikih kultur. Kot taka pa je lahko kulturna dediščina najbolj učinkovita ravno, če ji je omogočeno kroženje v mednarodnem prostoru. Mobilnost na začasnih razstavah mora biti seveda regulirana v mejah interesa in odgovornosti države, ki dediščino posodi, vendar pa gre zagotovo za vidik, ki se mora v okviru meddržavnih odnosov spodbujati. Mobilnost premoženjske dediščine in tuje kulturne dediščine je izrednega pomena tudi z izobraževalnega in raziskovalnega vidika, saj v slovenski prostor vnaša nove vidike in spoznanja na področju varstva dediščine. Na tak način se tudi konkretno osmišlja slovensko dediščino v svetovnem prostoru.

Zagotavljanje imunitete pred zasegom premoženjske dediščine in kulturne dediščine drugih držav spodbuja promet z njimi. Države in njihove institucije se namreč lažje in bolj množično odločajo za izvoz na začasne razstave, če jim je zagotovljeno, da v času, ko so predmeti posojeni, ne bodo zaseženi. Zaradi

tega je institut imunitete pred zasegom primerjalno pravno urejen v številnih državah članicah EU, med drugim v Avstriji, Estoniji in Franciji. Podrobnejši opis nekaterih izbranih ureditev instituta je vsebovan v uvoda zakona. Institut je urejen tudi mednarodnopravno, saj je predmet mednarodnih pogodb in konvencij, nekatere države pa ga priznavajo kot del mednarodnega običajnega prava.

Čeprav institut imunitete pred zasegom omogoča zagotovilo tujim institucijam, ki predmete posojajo, da le-ti ne bodo predmet zasega in posledično sredstvo v trgovskih in lastniških sporih, to ne pomeni, da gre za imuniteto pred jurisdikcijo. Ne glede na imuniteto je tako glede premične dediščine in kulturne dediščine druge države mogoče začeti pravdni postopek.

Institut imunitete pred zasegom premične dediščine in kulturne dediščine druge države je iz vseh navedenih razlogov smiselno vpeljati v slovenski pravni red. Pri tem ne gre za prekomeren poseg v načelo delitve oblasti. Garancija imunitete pred zasegom, ki se podeli s strani izvršilne veje oblasti, resda v določeni meri omejuje izvršilni postopek, vendar je poseg utemeljen in urejen skladno z Ustavo. Omejitve izvršbe namreč niso nedovoljene. Nenazadnje že sam Zakon o izvršbi in zavarovanju (Uradni list RS, št. 3/07 – uradno prečiščeno besedilo, 93/07, 37/08 – ZST-1, 45/08 – ZArbit, 28/09, 51/10, 26/11, 17/13 – odl. US, 45/14 – odl. US, 53/14, 58/14 – odl. US, 54/15, 76/15 – odl. US, 11/18, 53/19 – odl. US, 66/19 – ZDavP-2M, 23/20 – SPZ-B, 36/21, 81/22 – odl. US in 81/22 – odl. US) določa vrsto predmetov, ki so iz izvršbe povsem izvzeti, to so npr. različni osebni predmeti, gospodinjski predmeti in hišne živali. Izvršba proti pravnim osebam, podjetnikom in zasebnikom pa je omejena tudi z onemogočanjem izvršbe na delovne stroje in orodje, ki je nujno potrebno za opravljanje dejavnosti. Omejitve izvršbe so torej že sprejete v zakonodaji, če je njihov obstoj utemeljen.

Pomen mobilnosti premične dediščine in kulturne dediščine druge države ter zagotovitev njene vrnitve v državo, ki jo je posodila, ustrezno utemeljuje omejitve izvršbe. V javnem interesu je, da se mobilnost dediščine spodbuja. Pri tem pa imuniteta ni omogočena neomejeno, pač pa zgolj preprečuje izdajo ukrepov, ki bi preprečevali ali omejevali razpolaganje z dediščino v civilnem sodnem postopku ali upravnem postopku. V kazenskem postopku, ki prav tako uresničuje javni interes, imuniteta ni predvidena.

Zakon nenazadnje ustrezno določno opredeljuje pogoje, pod katerimi se lahko poseže v izvršbo in posledično v ustavno zagotovljeno pravico, čeprav se konkretna odločitev o podelitvi imunitete pred zasegom podeljuje s strani ministra v soglasju z ministrom, pristojnim za zunanje zadeve.

V poglavju se uvaja tudi institut jamstva za povračilo škode na premični dediščini. Namen uvedbe posebnega jamstva za povračilo škode na dediščini je spodbujanje posojanja dediščine v tujino. S tem se zagotavlja prepoznavnost dediščine v mednarodnem okolju, kar je pomemben vidik ohranjanja dediščine. To je mogoče doseči predvsem s spodbujanjem mobilnosti in začasne posoje dediščine na razstave v tujino. Z namenom zmanjšanja tveganja poškodovanja, uničenja ali izgube dediščine za slovenske institucije, ki predmete dediščine posojajo, lahko Republika Slovenija jamči za povračilo morebitne škode na razstavi v tujini. To velja tudi za razstave, ki se sicer odvijajo na območju Republike Slovenije, vendar si predmete dediščine izposoja muzej iz tujine.

K 102. členu (imuniteta pred zasegom)

Člen opredeljuje imuniteto pred zasegom in določa, da to pravno jamstvo uresničuje minister, ki lahko v soglasju z ministrom, pristojnim za zunanje zadeve, tuji pravni osebi javnega prava podeli imuniteto pred zasegom premične dediščine ali kulturne dediščine druge države, ki jo ima le-ta v posesti kot lastnik ali na drugi zakoniti pravni podlagi.

Imuniteta pred zasegom preprečuje izdajo kateregakoli ukrepa v civilnem sodnem postopku ali upravnem postopku, ki bi preprečeval ali omejeval razpolaganje s premično dediščino ali kulturno dediščino druge države.

Pravno jamstvo imunitete pred zasegom se lahko podeli za namen posoje premične dediščine ali kulturne dediščine druge države zaradi njenega razstavljanja v muzejih, vpisanih v razvid muzejev na območju Republike Slovenije.

K 103. členu (pogoji za podelitev imunitete pred zasegom):

Člen določno opredeljuje pogoje, ki morajo biti izpolnjeni, da se imuniteta lahko podeli in opredeljuje javni interes, ki predstavlja enega od določenih pogojev. Javni interes za podelitev imunitete je podan zlasti, kadar je premična dediščina ali kulturna dediščina druge države pomemben del razstave, in je brez podelitve imunitete pred zasegom ne bi bilo mogoče razstaviti na ozemlju Republike Slovenije ali bi bilo to povezano z nesorazmernimi stroški.

Določeno je tudi, da se imuniteta pred zasegom ne more podeliti za premično dediščino, vrnitev katere zahteva Republika Slovenija. Posameznika, ki Republiki Sloveniji ne želi vrniti premične dediščine, ta institut namreč ne sme varovati.

K 104. členu (postopek podelitve imunitete pred zasegom):

Člen podrobno ureja postopek podelitve imunitete pred zasegom, s čimer se zagotavlja predvidljivost in transparentnost podeljevanja imunitete pred zasegom.

Prvi odstavek določa, da se postopek začne z vložitvijo vloge za podelitev imunitete s strani organizatorja razstave, v drugem odstavku pa je urejena vsebina vloge za podelitev imunitete pred zasegom.

Imuniteta pred zasegom se podeli z izjavo ministra, ki mora vsebovati točno določene elemente, predvidene v četrtem odstavku. Dodatno lahko minister v izjavi določi tudi omejitve izvoza posojene kulturne dediščine v tretje države. Minister izjave ne more preklicati, razen v primeru določenih kršitev.

Postopek podelitve imunitete pred zasegom podrobneje določi minister s pravilnikom.

K 105. členu (obveznosti Republike Slovenije iz mednarodnih pogodb):

Člen določa, da določbe o imuniteti pred zasegom ne vplivajo na obveznosti Republike Slovenije, ki izhajajo iz mednarodnih pogodb. Republika Slovenija je namreč ne glede na zakon vezana na dolžnosti, ki jih je sprejela s podpisom mednarodnih pogodb.

K 106. členu (jamstvo za povračilo škode):

Člen ureja jamstvo za povračilo škode, kar pomeni, da lahko vlada za predmete, ki so razstavljeni na začasni razstavi v Republiki Sloveniji ali tujini, izda jamstvo za povračilo neposredne materialne škode zaradi poškodovanja, uničenja ali izgube.

Jamstvo za povračilo škode lahko izda za razstave v tujini, če predmete iz prejšnjega odstavka posoja slovenska pravna oseba javnega prava in če jamstva za povračilo škode ne prevzame organizator razstave v tujini ali pa za razstave v Republiki Sloveniji, ki jih organizira in si predmete iz prejšnjega odstavka iz tujine izposoja muzej, ki izvaja državno javno službo muzejev, vendar le za škodo, ki je nastala v Republiki Sloveniji.

Tretji odstavek določa višino jamstva za povračilo škode, ki lahko znaša do največ 80 % nastale škode.

K 107. členu (postopek izdaje jamstva za povračilo škode):

Člen predpisuje postopek izdaje jamstva za povračilo škode. Ta se začne z vložitvijo vloge za izdajo jamstva, ki jo vloži slovenska pravna oseba javnega prava ali organizator razstave v Republiki Sloveniji. To sta edina subjekta, ki po drugem odstavku 111. člena lahko prejmeta jamstvo za povračilo škode. Določena je vsebina vloge.

Za podelitev jamstva je pristojna vlada. To naredi s sklepom, v katerem določi razstavljeno kulturno dediščino, glede katere je izdano jamstvo za povračilo škode, njeno vrednost in višino jamstva za povračilo škode v odstotkih. Določi lahko tudi omejitve glede načina transporta in hranjenja razstavljene kulturne dediščine.

Postopek izdaje jamstva za povračilo škode podrobneje določi minister s pravilnikom.

K 108. členu (lastnost jamstva za povračilo škode):

Člen določa, da so jamstva nepreklicna, brezpogojna in se unovčujejo na prvi pisni poziv upnika. To pomeni, da so za Republiko Slovenijo dokončna ne glede na okoliščine. Unovčeno jamstvo mora Republika Slovenija plačati najkasneje v roku 8 delovnih dni od prejema poziva upnika, iz katerega je razvidno, da je nastala škoda, ki jo priznava 111. člen zakona, tj. da je nastala neposredna materialna škoda zaradi poškodovanja, uničenja ali izgube.

K 109. členu (regresni zahtevak):

Člen določa, da se s podelitvijo jamstva država pridobi regresni zahtevak proti povzročitelju škode. V primeru plačila škode ima pravico zahtevati vračilo plačanih zneskov od tistega, ki je škodo povzročil.

K 110. členu (višina sredstev):

Člen določa, da se skupna višina jamstev na letni ravni določi s predpisi o izvajanju državnega proračuna, kar pomeni, da bodo sredstva ustrezno predvidena vnaprej.

K Svetu za kulturno dediščino (111. člen):

Zakon uvaja nov organ na področju varstva dediščine, to je Svet. Njegova naloga je svetovanje ministru pri oblikovanju politik in sprejemanju ukrepov na področju varovanja dediščine. Strokovna posvetovalna telesa za področje varstva dediščine so v ureditvah držav članic EU pogosto prisotna. Uvedba strokovnega telesa je smiselna, saj je varstvo dediščine visoko specializirana panoga, izvajanje katere mora dosegati visoke standarde kakovosti.

Člen opredeljuje svet kot strokovno posvetovalno telo, ki ga ustanovi minister na področju varovanja dediščine in določa njegovo sestavo ter subjekte, ki lahko predlagajo po enega člana sveta. Za člane sveta se predlaga strokovnjake, ki so priznani na svojem področju in imajo tako znanje kot izkušnje na področju varovanja dediščine. Njihova funkcija je posvetovalna, kar pomeni, da lahko s svojim strokovnim pregledom problematike pripomorejo k boljši regulaciji področja.

Člane v svet imenuje minister, ki mora pri imenovanju članov sveta upoštevati načelo uravnotežene zastopanosti spolov.

Člani sveta imenovani so imenovani za obdobje petih let z možnostjo ponovnega imenovanja. Delo članov je častno, upravičeni so do povračila potnih in drugih stroškov, povezanih z delom v svetu.

Svet opravlja svoje naloge v skladu z zakonom in sklepom o ustanovitvi sveta, ki ga sprejme minister, način svojega dela svet podrobneje uredi s poslovnikom, ki mora biti v skladu z zakonom in sklepom o ustanovitvi.

K 112. členu (zavod):

Člen definira Zavod kot javni zavod, ki ga je ustanovila država za izvajanje javne službe varstva nepremične dediščine in z njo povezane premične in nesnovne dediščine. To pomeni, da je Zavod osrednja institucija na področju varstva dediščine v Republiki Sloveniji in ima pomembno vlogo pri javni službi varstva, temeljnih postopkih in sodelovanju z lastniki, upravljavci in uporabniki dediščine, razvoju metod in standardov strok ter tudi izobraževanju, usposabljanju in osveščanju o pomenu dediščine.

K 113. členu (organiziranost zavoda):

Člen opredeljuje organizacijo Zavoda, ki ga sestavljajo naslednje organizacijske enote: območne enote, Restavratorski center in Center za preventivno arheologijo. Območne enote so pristojne za varstvo dediščine na svojem območju, medtem ko centri opravljajo specializirane naloge na področju konservatorstva-restavratorstva in arheologije.

Območne enote opravljajo zakonske naloge javne službe varstva na svojem območju. Organiziranost omogoča boljše delovanje posamezne enote na območju, kjer je pristojna. Spremembe v organizaciji, ki po hierarhiji ne ločujejo območnih enot od obeh centrov, kot je urejeno v veljavnem ZVKD-1, zagotavlja

podporo javni službi konservatorstva na terenu, učinkovito delovanje Zavoda na celotnem ozemlju Slovenije, kvalitetno strokovno podporo in sodelovanje služb znotraj Zavoda. Natančnejšo organiziranost bo določil akt o ustanovitvi.

K 114. členu (organizacijske enote):

Člen ureja organizacijske enote in njihove vodje, kar je novost. Prvi odstavek določa, da ima vsaka organizacijska enota zavoda vodjo, ki organizira in vodi delo ter je odgovoren za strokovnost dela. Imenovan je za dobo pet let in ima možnost ponovnega imenovanja. Vodjo organizacijske enote imenuje in razrešuje direktor Zavoda, če nastopijo razlogi za razrešitev direktorja iz ZZ, po predhodnem mnenju sveta Zavoda.

K 115. členu (skupne naloge zavoda):

Člen določa skupne naloge Zavoda, kar je novost. Gre za skupne naloge, ki jih Zavod opravlja kot javno službo varstva.

Zavod izvaja javno službo varstva v skladu s programom dela in finančnim načrtom zavoda, v katerem se opredelijo vrste in obseg dejavnosti javne službe.

Strateške usmeritve za delovanje Zavoda določa strateški načrt v skladu z ZUJIK.

Peti odstavek določa, da program dela zavoda in njegov finančni načrt temelji na strateškem. Tovrstna ureditev načrtovanja omogoča, da Zavod ni preobremenjen in da se lahko kvalitetno posveti ciljnim nalogam ter ima zanje na voljo zadostno količino sredstev.

K 116. členu (naloge območnih enot):

Člen določa naloge območnih enot. Te so pristojne za varstvo dediščine na svojem območju in kot javno službo varstva opravljajo različne naloge na področju konservatorstva. V skladu z drugim odstavkom območne enote v okviru javnega pooblastila izdajajo tudi kulturnovarstvene pogoje in soglasja, izdajajo odločbe o arheološki najdbi in arheološkem najdišču in opravljajo strokovni nadzor.

Naloge se izvajajo na območju posamezne območne enote, direktor Zavoda pa lahko dodeli izvajanje nalog drugim enotam, če je to smiselno za varstvo dediščine. S tem se omogoča prilagajanje pri izvajanju nalog varstva.

K 117. členu (naloge Restavratorskega centra):

Člen ureja naloge Restavratorskega centra, ki kot javno službo varstva opravlja določene naloge na področju konservatorstva-restavratorstva, ter določa dejavnosti, ki jih Zavod v okviru Restavratorskega centra lahko izvaja kot druge dejavnosti Zavoda.

K 118. členu (naloge Centra za preventivno arheologijo):

Člen ureja naloge Centra za preventivno arheologijo, ki kot javno službo varstva opravlja določene naloge na področju arheologije, ter določa dejavnosti, ki jih Zavod v okviru Centra za preventivno arheologijo lahko izvaja kot druge dejavnosti Zavoda.

K 119. členu (druge dejavnosti zavoda):

Člen opredeljuje druge dejavnosti zavoda, ki jih lahko Zavod opravlja poleg dejavnosti javne službe. To pomeni, da Zavod določene svoje storitve lahko izvaja na trgu, vendar opravljanje tržne dejavnosti ne sme vplivati na obseg in kakovost zagotavljanja javne službe. Zavod mora vedno dati prednost nalogam, ki jih izvaja v okviru javne službe varstva, tržna dejavnost pa lahko predstavlja le dopolnilno dejavnost. Javna služba varstva in tržna dejavnost zavoda morata biti dosledno ločeni, pri čemer se mora tržna dejavnost izvajati le v strogih zakonskih omejitvah.

Predviden obseg tržne dejavnosti določi Zavod v soglasju z ustanoviteljem v programu dela in finančnem načrtu Zavoda. Zavod lahko preseže predviden obseg tržne dejavnosti le v soglasju z ministrstvom.

Pri opravljanju tržne dejavnosti mora Zavod določiti ceno storitev tako, da so vanjo všteti vsi stroški. K ceniku storitev daje soglasje svet Zavoda.

Za zagotavljanje ločevanja med opravljanjem javne službe varstva in tržne dejavnosti mora Zavod prihodke in odhodke javne službe ter tržne dejavnosti voditi ločeno.

Zavod mora presežek prihodkov nad odhodki, ustvarjen s tržno dejavnostjo, nameniti za izvajanje in razvoj dejavnosti, za katere je ustanovljen, to je opravljanje javne službe varstva. Prav tako mora pokritje presežka odhodkov nad prihodki, ustvarjenega iz javne službe, nameniti tudi presežek prihodkov nad odhodki, ustvarjen iz tržne dejavnosti. Opravljanje javne službe varstva je namreč njegova primarna dejavnost. O načinu poravnave primanjkljaja odloči minister na predlog sveta Zavoda.

Po drugi strani pa presežka odhodkov nad prihodki iz tržne dejavnosti Zavod ne sme pokriti iz sredstev javne službe. To bi namreč pomenilo, da bi javna služba Zavoda financirala njegovo tržno dejavnost.

K poglavju »Muzeji«:

Muzeji imajo pomembno vlogo pri ohranjanju in predstavljanju dediščine javnosti. S svojim delovanjem prispevajo k razvoju kulture, izobraževanja in turizma. Del opravljanja muzejske dejavnosti je tudi spodbujanje kulturne raznolikosti s spoštovanjem različnosti dediščine in njenih interpretacij. S tem se poudarja pomen solidarnostnega povezovanja med različnimi kulturami, ohranjanje vrednosti ter pomen dediščine za širšo skupnost. Muzeji imajo pri tem nujno izobraževalno in raziskovalno funkcijo.

K 120. členu (muzej):

Člen opredeljuje muzej kot pravno osebo javnega ali zasebnega prava ali njeno organizacijsko enoto, ki opravlja muzejsko dejavnost. Drugi odstavek primeroma določa, kaj se šteje kot muzejska dejavnost.

Določen je tudi pričakovan način delovanja in postopanja muzejev, ki morajo svoje naloge opravljati etično, profesionalno in v sodelovanju z različnimi skupnostmi. Visoki standardi strokovnosti namreč zagotavljajo učinkovito in korektno ohranjanje dediščine ter razumevanje njenega pomena. S svojim delovanjem muzeji spodbujajo tudi vključevanje, raznovrstnost in trajnost dediščine. To pomeni, da morajo k varstvu pristopati s sprejemanjem razgibane kulturne sestave družbe.

K 121. členu (vrste muzejev):

Člen opredeljuje različne vrste muzejev glede na ustanovitelja. V Republiki Sloveniji obstajajo tri vrste muzejev:

- državni muzeji, ki jih ustanovi država za opravljanje državne javne službe muzejev,
- občinski muzeji, ki jih ustanovi občina (občina ali več občin) in
- zasebni muzeji, ki jih ustanovi fizična ali pravna oseba zasebnega prava.

Ne glede na ustanovitelja muzej lahko deluje kot mestni muzej, občinski ali medobčinski muzej, pokrajinski muzej, tematski muzej ali muzej na prostem.

K 122. členu (državni muzej):

Člen definira državni muzej kot javni zavod, ki ga ustanovi država za opravljanje državne javne službe muzejev. Državni muzej je vedno vključen v mrežo slovenskih muzejev, saj je ta organizirana z namenom zagotavljanja izvajanja državne javne službe muzejev.

Državni muzej je lahko tudi organizacijska enota javnega zavoda, katerega ustanoviteljica je država, ali organizacijska enota državnega organa. Mogoče je namreč, da se z muzejsko dejavnostjo ukvarja le del javnega zavoda in ne celotni javni zavod ali organ v sestavi.

Akt o ustanovitvi državnega muzeja sprejme Vlada. V njem se uredi področje delovanja in poslanstvo državnega muzeja.

Državni muzej poleg opravljanja javne službe opravlja tudi nekatere druge naloge, ki jih opredeljuje četrti odstavek.

K 123. členu (občinski muzej):

Člen definira občinski muzej kot javni zavod, ki ga ustanovi ena ali več občin skupaj za opravljanje lokalne javne službe muzejev. Akt o ustanovitvi občinskega muzeja sprejme pristojni organ ustanovitelja (občine) in v njem določi področje delovanja in poslanstvo občinskega muzeja.

K 124. členu (zasebni muzej):

Člen opredeljuje zasebni muzej kot zavod, ki ga ustanovi fizična ali pravna oseba zasebnega prava. Za razliko od državnih in občinskih muzejev gre torej za zavod zasebnega prava. Ustanovitelj zasebnega muzeja z aktom o ustanovitvi določi področje delovanja in poslanstvo muzeja.

K 125. členu (razvid muzejev):

Člen opredeljuje razvid muzejev, v katerega se vpisujejo muzeji, ki izpolnjujejo določene pogoje, in sicer morajo hraniti dediščino z lastnostmi nacionalnega bogastva, zagotavljati dostopnost zbirk javnosti, imeti načrt varovanja in izpolnjevati druge strokovne zahteve.

Predlog za vpis v razvid muzejev vloži muzej sam ob pogoju, da je podano soglasje ustanovitelja. Muzej, katerega ustanoviteljica je država, se vpiše v razvid muzejev po uradni dolžnosti. Tak muzej ne more biti ustanovljen, če ne izpolnjuje pogojev, ki jih za vpis v razvid muzejev določa četrti odstavek.

Muzej se izbrše iz razvida muzejev na predlog muzeja ali ustanovitelja ali po uradni dolžnosti, če muzej preneha ali če se ugotovi, da muzej ne izpolnjuje več pogojev za vpis v razvid.

Razvid muzejev vodi ministrstvo.

K 126. členu (mreža slovenskih muzejev):

Člen opredeljuje mrežo slovenskih muzejev, s katero se zagotavlja izvajanje državne javne službe muzejev na celotnem ozemlju Republike Slovenije. Mrežo slovenskih muzejev sestavljajo državni muzeji, občinski muzeji in muzeji s pooblastilom. Muzeji s pooblastilom so lahko del mreže slovenskih muzejev, če opravljanja državne javne službe muzejev na določenem območju ali področju dediščine ni mogoče zagotoviti z državnimi in občinskimi muzeji. Ostali muzeji namreč ne opravljajo državne javne službe muzejev.

V mrežo slovenskih muzejev so lahko vključeni le muzeji, ki so vpisani v razvid muzejev, kar pomeni, da morajo izpolnjevati pogoje, kot jih določa četrti odstavek X. člena. V osmem odstavku so poleg tega določeni pogoji, ki jih vlada predpiše v uredbi, in jih mora muzej izpolnjevati, da lahko izvaja državno javno službo muzejev.

Uredbo o mreži slovenskih muzejev sprejme Vlada na predlog ministra. Člen določa elemente, ki jih mora uredba vsebovati. Za določanje območne in področne pristojnosti določa podrobnejša izhodišča.

K 127. členu (državna javna služba muzejev):

Člen določa obveznost države, da zagotavlja državno javno službo muzejev in naloge državne javne službe, ki jih izvajajo muzeji.

- V tretjem in četrtem odstavku je opredeljena območna in področna pristojnost muzejev. Za državne muzeje je določeno, da so območno pristojni za ozemlje Republike Slovenije in področno za izbrane zvrsti dediščine, kar bo podrobneje določeno v uredbi. Za občinske in pooblaščne muzeje je določeno, da nji

Z uredbo se lahko določi tudi posamezno območno pristojnost za območja, na katerih živijo Slovenci, ki živijo zunaj meja Republike Slovenije. Namen take ureditve je uresničevanje interesov zamejskih Slovencev ter ohranjanje njihovega stika z Republiko Slovenijo in dediščino. Muzej pri opravljanju državne javne službe muzejev postopa ob smiselni uporabi določb zakona, ki ureja odnose Republike Slovenije s Slovenci zunaj njenih meja, in v skladu s predpisi, ki veljajo na ozemlju države, na območju katere živijo Slovenci.

K 128. členu (dostopnost državne javne službe muzejev):

Člen opredeljuje dostopnost državne javne službe muzejev. Eden od ukrepov za dostopnost muzejev, ki izvajajo državno javno službo, je pravilo, da morajo oblikovati cenovno politiko tako, da je muzej dostopen najširšemu krogu obiskovalcev.

Določen je tudi ukrep brezplačnega dostop do stalnih zbirk za individualne obiskovalce mlajše od 18 let in vse individualne obiskovalce najmanj osem dni v letu, pri čemer se oprostitev ne nanaša na organizirane skupine takšnih obiskovalcev, .

Četrty in peti odstavek določata odprtost stalnih zbirk in razstav za javnost, upoštevajoč sezonske razmere in posebej utemeljene primere, Muzeji morajo biti za javnost odprti od marca do novembra najmanj 6 dni tedensko, od decembra do februarja pa najmanj 3 dni tedensko. Muzeji z več enotami zagotavljajo odprtost vsaj ene enote. V posebej utemeljenih primerih se manjše število dni odprtosti v občinskem ali pooblaščenem muzeju določi pogodbeno.

K 129. členu (pooblastilo):

S členom se ureja postopek podelitve pooblastila zasebnim muzejem za izvajanje državne javne službe muzejev. Pooblastilo se lahko podeli za določeno področje dediščine in za celotno območje Republike Slovenije ali za ožje območje.

Postopek se začne z objavo javnega razpisa s strani ministrstva. Za prijavo na razpis mora zasebni muzej pridobiti soglasje ustanovitelja in izpolnjevati zahteve, določene v uredbi in javnem razpisu. Četrty odstavek določa obvezne priloge k vlogi.

Ministrstvo v postopku pridobi mnenje Službe ter Vladi predlaga najprimernejšega kandidata. Vlada s sklepom izbere muzej, ki se mu podeli pooblastilo, in določi začetek, trajanje ter področje in območje izvajanja javne službe muzejev.

Ministrstvo, izbrani muzej in njegov ustanovitelj nato sklenejo pogodbo o izvajanju javne službe, v kateri se določijo podrobnosti izvajanja, financiranja, nadzora, pogodbene sankcije in način spreminjanja pogodbe.

Ministrstvo redno preverja izpolnjevanje zahtev in pogodbenih obveznosti ter v primeru nepravilnosti muzeju naloži njihovo odpravo. Rok za odpravo nepravilnosti ne sme biti krajši od 60 dni.

K 130. členu (prenehanje pooblastila):

Člen opredeljuje razloge za prenehanje pooblastila za izvajanje državne javne službe muzejev in podrobneje opredeljuje razloge za odvzem pooblastila.

Odvzem pooblastila se izvede zaradi neizpolnjevanja zahtev iz uredbe ali kršitve pogodbe. Neizpolnjevanje zahtev je razlog za odvzem, če muzej v predpisanem roku ne odpravi nepravilnosti, kršitev pogodbe pa, če muzej ravna s sredstvi javne službe v nasprotju s pogodbo, s svojim ravnanjem škoduje dediščini ali ne odpravi drugih nepravilnosti.

Vlada odvzame pooblastilo na predlog ministrstva. Po prenehanju pooblastila mora ustanovitelj zagotoviti ustrezno varstvo dediščine. Dediščino, pridobljeno na podlagi opravljanja državne javne službe muzejev, pa mora predati drugemu muzeju, ki ga določi minister.

K 133. členu (lokalna javna služba muzejev):

Člen opredeljuje lokalno javno službo muzejev v občinskih muzejih, ki ne opravljajo državne javne službe in tistih, ki državno javno službo opravljajo.

K 137. členu (izvajanje državne javne službe muzejev v občinskem muzeju):

Ta člen ureja izvajanje državne javne službe muzejev v občinskih muzejih. Po določitvi občinskega muzeja kot dela mreže slovenskih muzejev v uredbi, ministrstvo, občinski muzej in njegov ustanovitelj sklenejo pogodbo o izvajanju državne javne službe. Pogodba določa obseg in način izvajanja javne službe, financiranje, poročanje in nadzor. Ministrstvo redno preverja izpolnjevanje zahtev in pogodbenih obveznosti ter v primeru nepravilnosti muzeju naloži njihovo odpravo.

K 138. členu (financiranje državne javne službe muzejev):

Člen določa način financiranja državne javne službe muzejev. Država financira delovanje državnih muzejev in sofinancira državno javno službo v občinskih muzejih. Sofinanciranje v občinskih muzejih je omejeno na največ 80 % stroškov delovanja. Ustanovitelj občinskega muzeja financira delovanje muzeja v višini najmanj 20 odstotkov vseh stroškov delovanja muzeja, pri čemer se ne upoštevajo stroški investicij.

Država lahko občinskemu muzeju, ki ga ustanovi dvoje ali več občin skupaj in ki presega občinski pomen, sofinancira tudi stroške delovanja dislociranih enot.

Vstopnina ter drugi prihodki iz prodaje blaga in storitev muzeja, ki opravlja državno javno službo muzejev, se štejejo za prihodek od opravljanja te službe

K 140. členu (financiranje lokalne javne službe muzejev):

Člen ureja financiranje lokalne javne službe muzejev, ki se financira iz proračuna občine.

K 135. členu (Služba za premično dediščino in muzeje):

Člen opredeljuje Službo kot notranjo organizacijsko enoto Narodnega muzeja Slovenije. Služba opravlja različne naloge na področju premične dediščine, med drugim izvaja analize muzejske dejavnosti, pripravlja skupne dokumente za muzeje, sodeluje v upravnih postopkih, opravlja naloge za muzeje, ki izvajajo držano javno službo muzejev, sodeluje v izvajanju strokovnih izpitov, usposabljanjih in izobraževanju kadrov v muzejih. Na podlagi javnega pooblastila upravlja register premične dediščine.

Pri tem sodeluje z muzeji in se povezuje s strokovnimi združenji pri aktivnostih, projektih in drugih nalogah v skladu z zakonom.

K 142. členu (hranjenje in varovanje muzejskega gradiva):

Člen določa, da morajo muzeji hraniti in varovati muzejsko gradivo v skladu s standardi, ki jih določi minister. Ob prenehanju muzeja mora ustanovitelj zagotoviti trajno hranjenje gradiva, če ga ne prenese na drug muzej.

K 143. členu (preverjanje izvora premične dediščine):

Ta člen nalaga muzejem dolžnost preverjanja izvora premične dediščine pri njenem pridobivanju. Vsak sum o nezakonitem izvoru morajo muzeji naznaniti inšpektorju.

K 144. členu (prenos muzejskega gradiva):

Člen ureja prenos muzejskega gradiva ob prenehanju muzeja. Prenos je možen le na drug muzej, vpisan v razvid muzejev. Ustanovitelj mora o prenosu obvestiti ministrstvo, ki lahko uveljavlja predkupno pravico. Pristojni muzej pred prenosom pregleda gradivo in potrdi inventarno knjigo.

K 145. členu (sofinanciranje programov in projektov v muzejih):

Člen določa pravno podlago za sofinanciranje programov in projektov varstva dediščine s statusom nacionalnega bogastva v muzejih, ki ne opravljajo državne javne službe. Sofinanciranje se izvaja na podlagi javnega poziva ali razpisa. Finančna sredstva se zagotavljajo v obsegu, določenem v proračunu. Postopek javnega poziva ali razpisa se izvede v skladu z ZUJIK.

K 140. členu (javna služba varstva nesnovne dediščine):

S tem členom se ureja javna služba varstva nesnovne dediščine, ki jo opravljajo Koordinator, muzeji, ki opravljajo državno ali lokalno javno službo muzejev, in Zavod.

Nesnovna dediščina je v zakonu opredeljena kot prakse, predstavitve, izrazi, znanja, veščine in z njimi povezani predmeti ter prostori, ki jih skupnosti, skupine in posamezniki prenašajo iz roda v rod. Za razliko od snovne dediščine, ki jo sestavljajo »oprijemljivi« predmeti, je nesnovna dediščina »živa« in se nenehno spreminja.

Naloge Koordinatorja opravlja Slovenski etnografski muzej. Slovenski etnografski muzej je državni muzej, ki je specializiran za varovanje nesnovne dediščine.

Koordinator v okviru javne službe varstva identificira, dokumentira, proučuje, vrednoti in interpretira nesnovno dediščino, predlaga vpis nesnovne dediščine in evidentiranje nosilcev, predlaga vpis programov, projektov in dejavnosti na seznam dobrih praks. Koordinator tudi svetuje nosilec glede varovanja nesnovne dediščine, usklajuje delo muzejev v zvezi z varovanjem nesnovne dediščine ter predstavlja nesnovno dediščino javnosti in pri tem sodeluje z njenimi nosilci, posamezniki, skupinami in skupnostmi.

Naloge muzejev, ki opravljajo državno ali lokalno javno službo muzejev, in Zavoda na področju varstva nesnovne dediščine so določene v drugih členih zakona.

K 141. členu (spremljanje stanja):

Člen Koordinatorju nalaga obveznost rednega spremljanja stanja nesnovne dediščine in njenih nosilcev, z namenom odzivanja na spremembe in morebitno ogroženosti nesnovne dediščine. Koordinator mora opraviti pregled posamezne enote nesnovne dediščine in njenih nosilce najmanj enkrat na pet let, lahko pa ga opravi pogosteje, če oceni, da je to zaradi varovanja posamezne enote nesnovne dediščine smotno.

K 142. členu (status nevladne organizacije v javnem interesu):

Ta člen določa pogoje in postopek za pridobitev statusa nevladne organizacije v javnem interesu na področju varovanja dediščine. Nevladne organizacije imajo pomembno vlogo pri zagotavljanju varovanja dediščine, saj s svojim delovanjem dopolnjujejo javne institucije in zagotavljajo nadzor nad njihovim delovanjem.

Status nevladne organizacije na področju varovanja dediščine lahko pridobi nevladna organizacija, ki s svojim delovanjem pomembno prispeva k

- varovanju dediščine,
- razvijanju zavesti o dediščini,
- širitvi znanja in spretnosti, povezanih z dediščino ali
- usposabljanju in vseživljenjskem učenju na področju varovanja dediščine.

Pogoji so določeni alternativno.

Nevladna organizacija pridobi status z odločbo ministra, ki jo ta izda v skladu z zakonom, ki ureja uresničevanje javnega interesa za kulturo, in zakonom, ki ureja status nevladne organizacije v javnem interesu.

K 143. členu (pravica nevladne organizacije):

V členu so določene posebne pravice nevladne organizacije v javnem interesu.

Z zakonom se nevladnim organizacija zagotavljam predvsem možnost dajanja mnenj oziroma predlogov in sodelovanja pri sprejemanju določitev.

Nevladna organizacija v javnem interesu, ki je hkrati lastnik dediščine, lahko izjemoma sodeluje tudi v zadevah varstva te dediščine, če ni podan konflikt interesov med njeno vlogo lastnika in varuha dediščine. V primeru dvoma o obstoju konflikta interesov odloča minister.

K 144. členu (opravljanje prostovoljnega dela):

Člen ureja opravljanje prostovoljskega dela v javni službi varstva, ki ga lahko opravljajo posamezniki, ki razvijajo zavest o dediščini in o njenem pomenu informirajo javnost, spremljajo stanje dediščine na terenu.

Prostovoljsko razmerje med prostovoljcem in izvajalcem javne službe varstva se ureja s pogodbo v skladu z določbami zakona, ki ureja prostovoljstvo, če zakon ne določa drugače.

K 145. členu (strokovno delo na področju javne službe varstva):

Ta člen ureja strokovno delo na področju javne službe varstva in določa pogoje, ki jih morajo izpolnjevati strokovni delavci za delo v javni službi varstva. S tem se na zakonski ravni zagotavlja strokovnost osebe, ki deluje na področju varstva dediščine, in posledično višja stopnja njenega varstva.

Strokovni delavci morajo imeti ustrezno izobrazbo s področja varstva kulturne dediščine, opravljeno usposabljanje in opravljen strokovni izpit. Strokovni delavec mora opraviti usposabljanje najkasneje v dveh letih od sklenitve delovnega razmerja na področju javne službe varstva, če je strokovni izpit določen kot pogoj za zasedbo delovnega mesta, pa tudi strokovni izpit. Strokovnemu delavcu, ki strokovnega izpita ne opravi preneha delovno razmerje naslednji dan po poteku roka.

Oseba z opravljenim strokovnim izpitom pridobi strokovni naziv prve stopnje.

Zahteve za imenovanje v strokovni naziv so:

- ustrezna izobrazba oziroma kvalifikacija,
- opravljen strokovni izpit na področju varstva kulturne dediščine,
- delovne izkušnje na področju varstva kulturne dediščine in
- izpolnjevanje pogojev, ki jih določi minister.

Minister skladno s četrtrim odstavkom predpiše vrste in stopnje strokovnih nazivov, pogoje za usposabljanje in postopek za opravljanje strokovnega izpita.

Poklicne kvalifikacije za delo v varstvu se državljanom Evropske unije, Evropskega gospodarskega prostora in Švicarske konfederacije priznavajo v skladu z zakonom, ki ureja priznavanje poklicnih specifikacij.

S petim in sedmim odstavkom se vzpostavlja tudi podlaga za vodenje evidence o osebah, ki so pridobili strokovni naziv na področju varstva dediščine, in evidence o osebah, ki jim je bila priznana ustrezna tuja poklicna kvalifikacija. Evidenci vodi ministrstvo.

K 146. členu (izpopolnjevanje za delo v varstvu):

S členom se poudarja pomen stalnega strokovnega izpopolnjevanja posameznikov, ki delujejo na področju varstva dediščine. Posamezniki imajo pravico in dolžnost, da se strokovno izpopolnjujejo, in sicer ne glede na to, ali so zaposleni v javnih zavodih, kot so Zavod in državni muzeji, ali so delujejo na trgu kot restavratorji in arheologi.

Izpopolnjevanja je mogoče razdeliti na nadaljevalna in dopolnila, z njimi pa posameznik, ki dela v dejavnosti varstva dediščine, pogloblja svoje znanje o varstvu dediščine in novih dognanjih in metodah v stroki ter razvija kompetence in strokovno napreduje na področju varstva dediščine.

Po izpopolnjevanju za delo v varstvu posameznik prejme potrdilo, da ga je opravil. Potrdilo je lahko pogoj za zaposlitev ali pridobitev strokovnega naziva. S tem se zagotavlja stalni strokovni razvoj zaposlenih in poudarja, da je to tudi njihova dolžnost.

K 147. členu (pravica do nadomestila):

Člen ureja pravico lastnika spomenika do nadomestila, kadar varstveni režim negativno vpliva na možnosti gospodarskega izkoriščanja spomenika. Lastnik spomenika je upravičen do nadomestila, če se mu zaradi varstvenega režima poslabšajo pogoji za gospodarsko izkoriščanje spomenika in če te izgube ni mogoče nadomestiti z drugo dejavnostjo v okviru varstvenega režima.

Varstveni režim spomenika lahko vključuje različne omejitve, ki vplivajo na gospodarsko izkoriščanje, kot so omejitve glede gradnje, prenove, namembnosti ali uporabe spomenika. Te omejitve so nujno potrebne za varovanje spomenika, vendar lahko lastniku povzročijo finančno škodo. Zato ZVKD-2 določa pravico do nadomestila, ki lastniku omogoča delno pokritje te škode.

Kot pogoj za pridobitev pravice do nadomestila se določa, da varstveni režim dejansko omejuje obseg in način gospodarskega izkoriščanja spomenika v primerjavi z dejavnostjo ali rabo, ki jo je spomenik zagotavljal pred razglasitvijo. Lastnik tako ni upravičen do nadomestila, če pred razglasitvijo ni gospodarsko izkoriščal spomenika v večjem obsegu ali ni imel zagotovljenega dohodka v skladu s predpisi.

Višina nadomestila se v skladu s tretjim odstavkom določi na podlagi naslednjih meril:

- razlika v prihodkih: upošteva se razlika med prihodki, ki jih je lastnik ustvarjal pred uveljavitvijo varstvenega režima, in prihodki, ki jih lahko pričakuje po uveljavitvi režima,
- gospodarske koristi: upoštevajo se morebitne gospodarske koristi, ki jih lastnik pridobi zaradi statusa spomenika, kot so na primer povečan turistični obisk ali možnost pridobitve javnih sredstev za obnovo, in
- možnost pridobitve javnih sredstev: upošteva se možnost pridobitve javnih sredstev za izvedbo ukrepov, ki bi omilili izgubo prihodkov.

Nadomestilo se lahko izplača v enkratnem znesku ali v letnih obrokih. Za spomenike državnega pomena se nadomestilo določi s pogodbo med ministrstvom in lastnikom, za spomenike lokalnega pomena pa s pogodbo med občino in lastnikom.

Lastnik lahko zahtevek za nadomestilo uveljavlja v enem letu od uveljavitve akta o razglasitvi spomenika. Ministrstvu in občini pa se določa 60-dnevni instrukcijski rok za odločitev o zahtevku lastnika. Če se država oziroma občina in lastnik ne moreta sporazumeti o višini nadomestila, o tem odloči sodišče. po pravilih nepravdnega postopka. V primeru, da ministrstvo oziroma pristojni organ občine zahtevek za nadomestilo zavrne po temelju, pa se po pravnomočnosti zavrnilne odločbe zahtevek za nadomestilo uveljavlja s tožbo v pravnem postopku.

K 148. členu (vlaganje javnih sredstev za varovanje nepremične dediščine):

S členom se ureja pravno podlago za financiranje ukrepov varstva spomenikov, varstvenih območij dediščine in dediščine varovane v prostoru iz javnih sredstev. Pri tem se določa prednostno financiranje ukrepov varstva spomenikov.

Javna sredstva se lahko vložijo tudi za sofinanciranje obresti za bančna posojila, namenjena izvedbi ukrepov varstva, ali financiranje interventnih ukrepov varstva, ki so nujni in ki zahtevajo takojšnjo izvedbo. Pri tem se lahko javna sredstva vložijo tudi za financiranje interventnih ukrepov varstva nepremične dediščine zunaj meja Republike Slovenije, ki so v nacionalnem interesu. Odločitev o izpolnjenosti pogoja nacionalnega interesa sprejme vlada na predlog ministra.

Javna sredstva države za izvedbo teh ukrepov se zagotovijo v okviru letnih proračunskih sredstev ministrstva, pristojnega za kulturo, namenjenih za kulturno dediščino. Višina pa se določi s sklepom ministra, pristojnega za kulturo.

O vlaganju javnih sredstev se sklene pogodba med državo ali občino kot financerjem in lastnikom ali investitorjem kot upravičencem ob upoštevanju predpisov, ki urejajo uresničevanje javnega interesa za kulturo.

Z namenom preprečevanja okoriščanja lastnika iz javnih sredstev mora ta v primeru prodaje ali izgube lastništva nad nepremično dediščino iz drugih razlogov vrniti javna sredstva, ki so bila vložena vanjo, če je prišlo do izgube lastninske pravice pred potekom roka, določenega v pogodbi o vlaganju javnih sredstev.

Javna sredstva se izplačujejo po izvedbi del, določenih s pogodbo, s čimer se zmanjšuje možnost zlorab. V primeru, da se izkaže, da dela niso bila izvedena v skladu s pogodbo, pa je upravičenec že izplačana sredstva dolžan vrniti.

V členu se vzpostavlja tudi pravna podlaga, da se kot delež sredstev, ki jih mora zagotoviti lastnik ali investitor, lahko upošteva tudi vrednost del, ki jih lastnik ali investitor na podlagi navodil pristojne organizacije izvede v lastni režiji. To je mogoče, če je tako določeno s pogodbo o vlaganju javnih sredstev. Z namenom zmanjševanja stroškov se omogoča, da se vrednost del določi s primerjavo cen na trgu in ne s cenilcem.

K 149. členu (vlaganje javnih sredstev za varovanje nesnovne dediščine):

S tem členom se omogoča vlaganje javnih sredstev tudi v varovanje nesnovne dediščine. Država ali občina lahko namreč v okviru svojih možnosti prispeva javna sredstva za projekte varovanja nesnovne dediščine, ki je vpisana v Register.

Z namenom zagotavljanja najvišje stopnje varovanja nesnovne dediščine se določa, da je treba pri projektih, ki se financirajo iz javnih sredstev, zagotoviti sodelovanje nosilcev.

Javna sredstva se lahko vložijo tudi za izvedbo interventnih ukrepov varstva, ki so nujni in ki zahtevajo takojšnjo izvedbo, in interventnih ukrepov varstva nesnovne dediščine zunaj meja Republike Slovenije, ki so v nacionalnem interesu. Odločitev o izpolnjenosti pogoja nacionalnega interesa sprejme vlada na predlog ministra.

Javna sredstva države za izvedbo teh ukrepov se zagotovijo v okviru letnih proračunskih sredstev ministrstva, pristojnega za kulturo, namenjenih za kulturno dediščino. Višina pa se določi s sklepom ministra, pristojnega za kulturo.

O vlaganju javnih sredstev se sklene pogodba med državo ali občino kot financerjem in izvajalcem projekta oziroma ukrepov varstva kot upravičencem ob upoštevanju predpisov, ki urejajo uresničevanje javnega interesa za kulturo.

Javna sredstva se izplačujejo po izvedbi del, določenih s pogodbo, s čimer se zmanjšuje možnost zlorab. V primeru, da se izkaže, da dela niso bila izvedena v skladu s pogodbo, pa je upravičenec že izplačana sredstva dolžan vrniti.

K 150. členu (sofinanciranje programa občine za obnovo spomenikov):

Ta člen (ki je povzet po ZVKD-1) omogoča, da ministrstvo nameni občini dodatna sredstva iz državnega proračuna za sofinanciranje programa vzdrževanja in obnove spomenikov, ki ga sprejme občina. Pri tem je predpogoj za sofinanciranje, da občina za program obnove nameni sredstva iz svojega proračuna vsaj v višini deleža iz državnega proračuna. S tem se občine spodbujajo, da redno vzdržujejo spomenike na svojem področju in da sprejmejo konkreten program njihovega varstva.

Pri določanju višine sofinanciranja programa obnove ministrstvo upošteva število spomenikov na območju občine, morebitne že sklenjene pogodbe o sofinanciranju programa na območju občine in določbe predpisov, ki urejajo financiranje občin.

O sofinanciranju se sklene pogodba med ministrstvom in občino, pri čemer je sestavni del pogodbe načrt porabe sredstev. Če občina pripravi program obnove spomenikov za obdobje do štirih let, se lahko sklene ustrezna večletna pogodba, pri čemer se letna višina sredstev določa z aneksom k osnovni pogodbi.

V členu se določa tudi način izbire občin, ki so deležne sofinanciranja, s čimer se zagotavlja enako obravnavo občin. Skladno s petim odstavkom ministrstvo izbere občine, ki so upravičene do sofinanciranja programa obnove, na podlagi javnega razpisa v skladu z zakonom, ki ureja uresničevanje javnega interesa na področju kulture.

K 151. členu (financiranje raziskav arheoloških ostalin):

Člen določa, da stroške raziskave arheoloških ostalin, ki je potrebna zaradi gradnje ali drugega posega v arheološko najdišče, ki uživa posebno varstvo kot spomenik ali varstveno območje dediščine, krije investitor.

Stroški osnovnih diagnostičnih raziskav se krijejo iz proračuna in sicer v okviru programa dela in finančnega načrta zavoda.

Izjemoma se lahko stroški raziskave arheološke ostaline na arheološkem najdišču, ki uživa posebno varstvo iz 20. člena krijejo iz državnega proračuna, in sicer:

- za določitev sestave in obsega arheoloških ostalin na stavbnem zemljišču, ki je arheološko najdišče, če gradi investitor, ki je fizična oseba, stanovanje za lastne potrebe, ali če se na stavbnem zemljišču gradijo neprofitna najemna stanovanja,
- kot del priprav na obnovo objekta, ki leži v območju naselbinske dediščine, če posege izvaja investitor, ki je fizična oseba, z namenom zagotovitve stanovanja za lastne potrebe ali če se posegi izvajajo z namenom zagotovitve prostorov, namenjenih izvajanju dejavnosti, ki so v javnem interesu,

Javna sredstva se zagotavljajo po zmožnostih države, kar pomeni, da ne gre za pravico oseb do kritja stroškov raziskave arheološke ostaline.

Iz državnega proračuna se krijejo stroški za raziskavo arheološke ostaline le v sorazmernem delu z neto površino ki je dejansko namenjena stanovanju za lastne potrebe, neprofitnim najemnim stanovanjem ali prostorom, namenjenim izvajanju dejavnosti, ki so v javnem interesu. S tem se zagotavlja, da se iz javnih sredstev krije le tisti delež stroškov, katerega kritje iz javnih sredstev je v javnem interesu.

V primeru da je investitor ali soinvestitor neposredni ali posredni uporabnik državnega proračuna stroški raziskave arheoloških ostalin bremenijo tega proračunskega uporabnika v deležu, ki ga za celotno investicijo zagotavlja državni proračun.

Podrobnejši način financiranja raziskav arheoloških ostalin predpiše minister.

K 152. členu (zagotavljanje sredstev za varstvo dediščine)

Člen določa pravno podlago za zagotavljanje sredstev za varovanje dediščine v proračunu Republike Slovenije. V proračunu se zagotavljajo sredstva za:

- izvajanje državne javne službe varstva,
- financiranje raziskav v skladu s 159. členom zakona,
- sofinanciranje programov obnove spomenikov v skladu s 158. členom zakona,
- posebne spodbude iz tretjega odstavka 129., 138. in 140 člena zakona,
- izplačilo nadomestila v skladu s 155. členom zakona,
- financiranje izvedbe posebnih inšpekcijskih ukrepov iz 189., 190., 191., 192. in 193. člena zakona,

- sofinanciranje programov in projektov v muzejih iz 143. člena zakona,
- udejanjanje predkupne pravice iz 67. in 68. člena zakona,
- razlastitve v skladu z 69. člena zakona,
- vlaganje javnih sredstev za ukrepe varstva nepremične dediščine iz 156. zakona,
- vlaganje javnih sredstev za ukrepe varstva nesnovne dediščine iz 157. zakona,
- odkup muzejskih predmetov in muzejskih zbirk v skladu s 65. členom zakona.

K 153. členu (uporaba zakona):

Člen določa, da se osebni podatki obdelujejo v skladu s sistemskim zakonom, ki ureja varstvo osebnih podatkov. To pomeni, da mora obdelavo podatkov vselej temeljiti na temeljnih načelih obdelave osebnih podatkov, kot so:

- zakonitost: obdelava mora imeti zakonsko podlago,
- sorazmernost: obdelovani morajo biti le podatki, ki so nujno potrebni za doseg namena,
- namenskost: podatki se lahko uporabljajo le za namene, za katere so bili zbrani in
- varnost: podatki morajo biti ustrezno varovani pred nepooblaščenim dostopom in zlorabo.

Nadzor nad obdelavo osebnih podatkov opravljajo državni nadzorniki za varstvo osebnih podatkov v okviru pooblastil iz zakona, ki ureja informacijskega pooblaščenca. S tem se zagotavlja, da ima Informacijski pooblaščenec Republike Slovenije pristojnost za nadzor nad zakonitostjo obdelave osebnih podatkov v postopkih varstva dediščine.

K poglavju »Zbirka podatkov«:

K 154. členu (pridobitev in uporaba podatkov):

V členu je določen način pridobivanja osebnih podatkov in njihova uporaba s strani ministrstva in izvajalcev javne službe varstva za potrebe varovanja dediščine.

Prvi odstavek določa viri podatkov, in sicer se podatki lahko pridobivajo iz evidenc o nepremičninah (zemljiški kataster, kataster stvar, zemljiška knjiga in register nepremičnin) in davčnih evidenc (podatki za odmero davka na dajanje nepremičnin v najem, za promet z nepremičnin in za dedovanje nepremičnin ter za odmero davka na premoženje). Pri tem se lahko iz navedenih evidenc pridobivajo tudi osebni podatki o lastnikih in upravljavcih nepremičnin.

Drugi odstavek določa, kateri osebni podatki se lahko pridobivajo o fizičnih in pravnih osebah, ki so lastniki, upravljavci nepremičnin. S tem se zagotavlja sorazmernost in preprečuje nepotrebno zbiranje podatkov.

Tretji odstavek pooblašča ministrstvo in izvajalce državne javne službe varstva, da za potrebe varovanja dediščine na kraju samem dokumentirajo in fotografirajo ali na drug način reproducirajo enote dediščine.

Četrti odstavek taksativno našteva postopke, v katerih se lahko uporabljajo podatki, pridobljeni v skladu s tem členom.

Peti odstavek pooblašča občino za pridobitev osebnih podatkov iz evidenc o nepremičninah in davčnih evidenc za namen izvajanja postopka razglasitve spomenika lokalnega pomena.

K 155. členu (podzakonski akt o registriranju in dokumentiranju dediščine):

Člen vsebuje pooblastilo ministru za izdajo podzakonskega akta, s katerim se določijo podrobnejša vsebina in način vodenja Registra in drugih evidenc, minimalna vsebina in način dokumentiranja dediščine ter skupna merila in zahteve za enoten prikaz javnega digitalnega gradiva o dediščini.

K 156. členu (informacijski sistem kulturne dediščine):

Člen ureja vzpostavitev in delovanje Informacijskega sistema, ki je skladno s prvim namenjen za opravljanje nalog javne službe varstva, pomoč občinam pri varovanju dediščine in omogočanje elektronskega poslovanja na področju varovanja dediščine.

Drugi odstavek določa vsebino Informacijskega sistema. Informacijski sistem tako vsebuje podatke:

- Registra,
- evidence kulturnovarstvenih soglasij,
- evidence dovoljenj za raziskavo arheološke ostaline,
- seznama dobrih praks,
- o spomenikih in aktih o razglasitvi,
- o varstvenih območjih dediščine in aktih o določitvi,
- prikaza vrednotenja dediščine v prostoru in
- druge podatke za izvajanje ukrepov varstva.

Skladno s tretjim odstavkom se podatki iz Informacijskega povezujejo s podatki o nepremičninah, s čimer se omogoča lažje in učinkovitejše upravljanje s podatki o nepremični dediščini in z njo povezani premični in nesnovni dediščini.

Četrty odstavek določa, da se z Informacijskim sistemom omogoča elektronsko poslovanje na področju varstva dediščine, vključno z vodenjem, vzdrževanjem, povezovanjem in dostopom do podatkov, ki so vključeni v Informacijski sistem.

S petim odstavkom se določa, da se zbirke podatkov vodijo v elektronski obliki, vključno z obveznostjo skeniranja dokumentov v fizični obliki. Nadalje se z namenom sledljivosti in varstva osebnih podatkov določa evidentiranje vseh dostopov do osebnih podatkov. Gre za vzpostavitev t. i. »digitalne sledi«.

Šesti odstavek določa, da so podatki v Informacijskem sistemu javni in dostopni na svetovnem spletu, če zakon ne določa drugače. Dostop do podatkov je tudi brezplačen.

K 157. členu (povezovanje podatkov):

S členom se zagotavlja povezovanje Informacijskega sistema z drugimi informacijskimi sistemi. S povezovanjem se zasleduje lažje in učinkovitejše vodenje taksativno naštetih postopkov in evidenc na področju varovanja dediščine.

Podatki se pridobivajo brezplačno in z neposrednim elektronskim povezovanjem do naslednjih zbirk podatkov:

- register prostorskih enot in register naslovov,
- kataster nepremičnin,
- kataster javne infrastrukture,
- zbirke prostorskega informacijskega sistema,
- zemljiška knjiga,
- centralni register prebivalstva,
- Poslovni register Slovenije,
- evidence o davkih in knjigovodske evidence in
- evidence naravovarstvenega informacijskega sistema.

Člen taksativno določa tudi osebne podatke, ki jih lahko ministrstvo in drugi subjekti varstva pridobivajo iz posamezne zbirke, ter povezovalni znak.

K 158. členu (prikaz vrednotenja dediščine v prostoru):

Člen ureja prikaz vrednotenja dediščine v prostoru, ki je del Informacijskega sistema. Namen prikaza je celovita predstavitev dediščine v prostoru, vključno z njenim družbenim pomenom, varovanimi sestavinami, omejitvami in potencialom.

Drugi odstavek določa vsebino prikaza, ki vključuje podatke, prikaze, izhodišča in usmeritve, ki so pomembni za celostno ohranjanje dediščine.

Tretji odstavek določa, da prikaz vrednotenja dediščine v prostoru vodi ministrstvo za celotno ozemlje Republike Slovenije na podlagi podatkov iz Informacijskega sistema, podatkov, ki jih posreduje Zavod, in drugih podatkov.

S četrtem odstavkom se nalaga obveznosti rednega posodabljanja prikaza vrednotenja dediščine v prostoru, s čimer se zagotavlja ažurnost in točnost podatkov.

K 159. členu (register):

Člen opredeljuje namen Registra in njegovo delitev na register nepremične dediščine, register premične dediščine in register nesnovne dediščine.

Namen Registra je:

- informacijska podpora: v okviru Registra se zagotavljajo podatki, ki so nujno potrebne za varovanje dediščine,
- strokovna identifikacija: podatki v Registru omogočajo identifikacijo dediščine in
- pregled nad dediščino: z vpisom dediščine v Register se omogoča spremljanje stanja dediščine in morebitnih sprememb.

Register je namenjen tudi predstavljanju, raziskovanju, vzgoji, izobraževanju in ozaveščanju javnosti o dediščini.

K 160. členu (vpis v register):

V členu je urejen postopek vpisa dediščine v Register.

Prvi odstavek določa, da se v Register vpisujejo vse tri vrste dediščine: premična, nepremična in nesnovna dediščina.

Drugi, tretji, četrtem in peti odstavek urejajo vpis nepremične dediščine v register nepremične dediščine. Ministrstvo nepremično dediščina vpiše v Register na predloga Zavoda, ki ga Zavod pripravi po lastni presoji ali na podlagi pobude. Pobudo lahko na Zavod naslovi vsakdo, in sicer elektronsko v informacijskem sistemu kulturne dediščine, osebno ali po pošti. Nepremična dediščina se lahko v Register vpiše kot posamezna nepremičnina (npr. stavba ali arheološko najdišče) ali kot območje dediščine (npr. skupina stavb, naselje ali kulturna krajina).

Šesti odstavek določa, da premično dediščino v register premične dediščine vpisuje Služba za premično dediščino in muzeje. Muzejski predmeti in muzejske zbirke se v Register vpisujejo na podlagi podatkov, ki so jih Službi za premično dediščino in muzeje dolžni posredovati muzeji in druge pristojne organizacije. Drugo premično dediščino vpisuje Služba za premično dediščino in muzeje po uradni dolžnosti.

Nesnovna dediščina se vpisuje v register nesnovne dediščine v skladu s postopki, ki so določeni v 48., 49. in 51. členu zakona, ki določajo način vzpostavitve varstva nesnovne dediščine.

Z osmim odstavkom se vzpostavlja možnost evidentiranja dediščine, ki je bila uničena ali ni iz drugega razloga nima več vrednostni dediščine, v Registru. S tem se zagotavlja dokumentarno varstvo dediščine tudi po njenem prenehanju. Ker takšna dediščina ne obstaja več, se v postopkih varstva šteje, da ni vpisana v Register.

Deveti odstavek določa, da vpis v register nepremične dediščine in register premične dediščine nima pravnih posledic, zato obveščanje lastnika dediščine o vpisu dediščine v Register ni predvideno.

K 161. členu (vsebina registra):

Člen določa vsebino Registra in podatke, ki se obdelujejo v Registru.

Skladno s prvim odstavkom vsebuje register tri vrste podatkov o dediščini, in sicer osnovne, varstvene in predstavitvene podatke.

Drugi odstavek določa, da osnovni podatki obsegajo:

- identifikacijo dediščine,
- opis dediščine,
- datacijo dediščine,
- lokacijo dediščine,
- avtorja oziroma ustvarjalca dediščine,
- karakteristično fotografijo ali posnetek dediščine,
- varstvene usmeritve in
- povezavo z drugimi enotami dediščine, ki je vpisana v Register.

Skladno s tretjim odstavkom osnovni podatki o nesnovni dediščini obsegajo tudi podatke o nosilcu.

Četrty odstavek določa, da se varstveni podatki v Registru vodijo za spomenike in nacionalno bogastvo in obsegajo podatke iz akta o razglasitvi oziroma odločbe o razglasitvi predmeta ali zbirke posebnega pomena, podatke o varstvenem režimu in podatke o lastniku spomenika ali nacionalnega bogastva.

Peti odstavek določa, da predstavitveni podatki o dediščini obsegajo informacije, ki dediščino ponazarjajo v besedilni, grafični ali drugi medijski obliki.

V šestem, sedmem in osmem odstavku so taksativno naštetih osebni podatki o lastniku dediščine, avtorju oziroma ustvarjalcu dediščine in nosilcu:

- podatki o lastniku: osebno ime, datum rojstva in naslov prebivališča, če gre za fizično osebo, oziroma naziv ter sedež, če gre za pravno osebo,
- podatki o avtorju oziroma ustvarjalcu dediščine: osebno ime ter opis ustvarjanja, če gre za fizično osebo, oziroma naziv, sedež in opis ustvarjanja, če je imetnik avtorskih pravic pravna oseba.
- podatki o nosilcu: številka nosilca, osebno ime, naslov prebivališča, geolokacija prebivališča, elektronski naslov, telefonska številka, opis dejavnosti in karakteristična fotografija ali posnetek, če gre za fizično osebo, oziroma številka nosilca, naziv, sedež, geolokacija sedeža, elektronski naslov, telefonska številka, opis dejavnosti in karakteristična fotografija ali posnetek, če gre za pravno osebo ali drugo obliko združevanja, ki je nosilec.

S tem se zagotavlja sorazmernost in preprečuje nepotrebno zbiranje podatkov.

Za potrebe Registra se zbirajo in obdelujejo zgolj tisti podatki, ki so nujno potrebni za zagotavljanje varovanja dediščine.

K 162. členu (obdelovanje podatkov v registru):

S členom se določa, da sta upravljavca Registra ministrstvo (za register nepremične dediščine in register nesnovne dediščine) in Služba za premično dediščino in muzeje (za register premične dediščine) in da lahko podatke v Registru obdelujejo pristojne organizacije in ministrstvo za potrebe opravljanja javne službe varstva oziroma za opravljanje drugih nalog v skladu z zakonom.

Skladno z drugim odstavkom lahko ministrstvo in pristojne organizacije obdelujejo le tiste podatke v Registru, ki jih potrebujejo za opravljanje svojih nalog. S tem se omejuje obdelava osebnih podatkov na najnižjo možno mero.

Tretji odstavek določa izjemo od javnosti osebnih podatkov, ki so objavljeni v Informacijskem sistemu, saj bi javna objava določenih osebnih podatkov prekomerno posegla v pravico do varstva osebnih podatkov in zasebnosti iz 35. člena oziroma 38. člena Ustave. V Informacijskem sistemu se tako javno ne objavijo naslednji podatki:

- podatki o lastniku spomenika ali nacionalnega bogastva,

- podatki o elektronskem naslovu in telefonski številki nosilca, če je ta fizična oseba, in
- podatki o lokaciji premoženja dediščine, ki ni javno dostopna.

Četrty in peti odstavek določata obveznost pristojnih organizacij ter fizičnih in pravnih oseb v zvezi z zagotavljanjem podatkov za potrebe Registra. Pristojne organizacije ter določene fizične in pravne osebe, pri katerih nastajajo vsebine, pomembne za Register, morajo tako redno in v predpisani obliki upravljavcu posredovati podatke, ki so potrebni za vzdrževanje in posodabljanje Registra. Osebe so dolžne te podatke posredovati brezplačno.

Skladno s šestim odstavkom mora uporabnik Registra pri uporabi podatkov iz Registra navesti Register kot vir podatkov.

Sedmi odstavek določa, da se podatki v Registru hranijo trajno, saj je zgolj tako mogoče zagotoviti, da se podatki o dediščini ohranjajo za prihodnje generacije.

K oddelku »Evidence«:

Zakon na enem mestu ureja evidence, ki vsebujejo podatke, pomembne za zagotavljanje varovanja dediščine. Evidence so urejene ločeno, in sicer vsak člen za posamezno evidenco določa njen namen, vsebino, upravljavca in način obdelovanja podatkov.

K 163. členu (evidenca kulturnovarstvenih soglasij):

Člen ureja evidenco kulturnovarstvenih soglasij, ki se vodi v Informacijskem sistemu. Namen evidence je spremljanje posegov in stanja dediščine, izvajanje statističnih raziskav na področju dediščine in poročanje.

Evidenca vsebuje podatke o:

- vlagatelju vloge za izdajo kulturnovarstvenega soglasja in investitorju posega,
- posegu,
- nepremičninah, na katerih se poseg izvaja,
- dediščini, ki je predmet posega,
- kulturnovarstvenih pogojih in soglasjih,
- izvedenih raziskavah in
- druge podatke o posegu.

Tretji odstavek taksativno določa osebne podatke o vlagatelju in investitorju posega, ki se obdelujejo v evidenci. Ti podatki so osebno ime, naslov prebivališča in elektronski naslov, če gre za fizično osebo, oziroma naziv, sedež in elektronski naslov, če gre za pravno osebo. S tem se zagotavlja sorazmernost in preprečuje nepotrebno zbiranje podatkov.

Skladno s četrtyim odstavkom se lahko podatki o vlagatelju in investitorju javno objavijo le s privolitvijo posameznika, na katerega se nanašajo.

Peti odstavek določa, da sta upravljavca evidence Zavod in ministrstvo.

Šesti odstavek določa, da se podatki v evidenci hranijo trajno, saj je zgolj tako mogoče zagotoviti, da se podatki o dediščini ohranjajo za prihodnje generacije.

K 164. členu (evidenca dovoljenj za raziskave arheoloških ostalin):

Člen ureja evidenco dovoljenj za raziskave arheoloških ostalin, ki se vodi v Informacijskem sistemu. Namen evidence je spremljanje posegov in stanja dediščine, izvajanje statističnih raziskav na področju dediščine in poročanje.

Evidenca vsebuje podatke o:

- vlagatelju in investitorju posega ter naročniku raziskave,
- posegu,

- nepremičninah, na katerih se poseg izvaja,
- dediščini, ki je predmet posega,
- kulturnovarstvenih pogojih in kulturnovarstvenem soglasju,
- dovoljenjih za raziskave arheoloških ostalin in odstranitvev arheoloških ostalin in
- druge podatke o posegu.

Tretji odstavek taksativno določa osebne podatke o vlagatelju, investitorju in naročniku, ki se obdelujejo v evidenci. Ti podatki so osebno ime, naslov prebivališča in elektronski naslov, če gre za fizično osebo, oziroma naziv, sedež in elektronski naslov, če gre za pravno osebo. S tem se zagotavlja sorazmernost in preprečuje nepotrebno zbiranje podatkov.

Skladno s četrtem odstavkom se lahko podatki o vlagatelju, investitorju in naročniku javno objavijo le s privolitvijo posameznika, na katerega se nanašajo.

Peti odstavek določa, da je upravljavec evidence ministrstvo. Podatke v evidenci pa lahko obdelujejo tudi pristojne organizacije za potrebe opravljanja javne službe varstva. S tem se omejuje obdelava osebnih podatkov na najnižjo možno mero.

Šesti odstavek določa, da se podatki v evidenci hranijo trajno, saj je zgolj tako mogoče zagotoviti, da se podatki o dediščini ohranjajo za prihodnje generacije.

K 165. členu (evidenca raziskav):

Člen ureja evidenco raziskav, ki se vodi z namenom spremljanja izvajanja raziskav, vključno z ugotavljanjem izpolnjevanja pogojev izvajalcev raziskav, in pridobivanje podatkov o njihovih izsledkih.

Evidenca vsebuje podatke o:

- identifikacijske podatke o raziskavi,
- podatke o izvajalcu raziskave, vključno z osebnimi podatki vodje raziskave, njegovega namestnika in sodelavcev, in
- rezultate raziskave.

Tretji odstavek taksativno določa osebne podatke vodje raziskave, njegovega namestnika in sodelavcev, ki se obdelujejo v evidenci. Ti podatki so osebno ime, izobrazba ter znanstveni in strokovni naslov. S tem se zagotavlja sorazmernost in preprečuje nepotrebno zbiranje podatkov.

Četrti odstavek določa, da je upravljavec evidence raziskav arheoloških ostalin ministrstvo, evidence drugih raziskav dediščine pa Zavod. Podatke v evidenci raziskav, ki je ne vodo ministrstvo oziroma Zavoda, lahko ta obdeluje za potrebe opravljanja nalog po zakonu oziroma javne službe varstva. S tem se omejuje obdelava osebnih podatkov na najnižjo možno mero.

Peti odstavek določa, da se podatki v evidenci hranijo trajno, saj je zgolj tako mogoče zagotoviti, da se podatki o dediščini ohranjajo za prihodnje generacije.

K 166. členu (razvid trgovcev):

Člen ureja razvid trgovcev z dediščino, ki se vodi z namenom nadzora nad prometom s predmeti dediščine. Določa razumen obseg podatkov, ki se vodijo v registru, upravljavca registra, ki je ministrstvo, in trajno hrambo, kar omogoča dostop do podatkov o dediščini prihodnjim generacijam.

K 167. členu (evidenca nabave in prodaje ter drugih poslov z dediščino):

Člen ureja evidenco nabave in prodaje ter drugih poslov z dediščino, ki je namenjena zagotavljanju sledljivosti pravnih poslov in preprečevanje protipravnih ravnanj v zvezi z dediščino.

Evidenca vsebuje podatke o:

- izvoru dediščine,

- opisu dediščine,
- prodajni ali nabavni ceni in
- lastniku ali posestniku in kupcu dediščine.

Tretji odstavek taksativno določa osebne podatke o lastniku, posestniku in kupcu dediščine. Ti podatki so osebno ime, datum rojstva in naslov prebivališča, če gre za fizično osebo, oziroma naziv in sedež, če gre za pravno osebo. S tem se zagotavlja sorazmernost in preprečuje nepotrebno zbiranje podatkov.

Četrty odstavek določa, da je upravljavec evidence trgovec. Podatke v evidenci lahko obdelujejo ministrstvo, inšpektor, organi pregona in carinski organi, če te podatke potrebujejo za opravljanje nalog po zakonu. S tem se omejuje obdelava osebnih podatkov na najnižjo možno mero.

Peti odstavek določa, da se podatki v evidenci hranijo trajno, saj je zgolj tako mogoče zagotoviti, da se podatki o dediščini ohranjajo za prihodnje generacije.

K 168. členu (evidenca o izdanih dovoljenjih za izvoz, iznos, uvoz in vnos dediščine):

Člen ureja evidenco o izdanih dovoljenjih za izvoz, iznos, uvoz in vnos dediščine, ki je namenjena vodenju teh postopkov in nadzoru nad njimi.

Evidenca vsebuje podatke o:

- izvozniku ali uvozniku dediščine,
- lastniku dediščine,
- vrsti in številki dovoljenja,
- številu in zvrsti predmetov,
- avtorju oziroma ustvarjalcu predmeta ali njegovemu izvoru in
- namembni državi oziroma državi, iz katere se pošiljka uvaža.

Tretji odstavek taksativno določa osebne podatke o izvozniku oziroma uvozniku in lastniku dediščine. Ti podatki so osebno ime, naslov prebivališča in elektronski naslov, če gre za fizično osebo, oziroma naziv, sedež in elektronski naslov, če gre za pravno osebo. S tem se zagotavlja sorazmernost in preprečuje nepotrebno zbiranje podatkov.

Četrty odstavek določa, da je upravljavec evidence ministrstvo, carinski organi pa lahko obdelujejo tiste podatke v evidenci, ki jih potrebujejo pri opravljanju svojih nalog v skladu z zakonom. S tem se omejuje obdelava osebnih podatkov na najnižjo možno mero.

Peti odstavek določa, da se podatki v evidenci hranijo trajno, saj je zgolj tako mogoče zagotoviti, da se podatki o dediščini ohranjajo za prihodnje generacije.

K 169. členu (evidenca o strokovnem delu na področju javne službe varstva):

Člen ureja evidenco o strokovnem delu na področju javne službe varstva. Vsebuje podatke o posameznikih, ki so pridobili strokovni naziv na področju varstva dediščine, in posameznikih, ki jim je ministrstvo po sistemu vzajemnega priznavanja kvalifikacij državljanom držav članic Evropske unije, Evropskega gospodarskega prostora in Švicarske konfederacije za opravljanje reguliranih poklicev priznalo poklicno kvalifikacijo za strokovno delo na področju varstva dediščine.

Tretji odstavek taksativno našteva osebne podatke o posameznikih, četrti odstavek pa podatke o izdaji odločbe o priznanju poklicne kvalifikacije.

Četrty odstavek določa, da je upravljavec evidence ministrstvo, pristojne organizacije pa lahko obdelujejo tiste podatke, ki jih potrebujejo pri opravljanju svojih nalog v skladu z zakonom. S tem se omejuje obdelava osebnih podatkov na najnižjo možno mero.

Peti stavek določa čas hranjenja podatkov.

K 170. členu (seznam dobrih praks):

Člen ureja seznam dobrih praks, na katerega se vpisujejo programi, projekti in dejavnost, ki zagotavljajo obstoj oziroma obogatitev nesnovne dediščine. Namen seznama dobrih praks je promocija dobrih programov, projektov in dejavnosti ter deljenje dobrih izkušenj, pristopov in primerov varstva nesnovne dediščine.

Seznam dobrih praks vsebuje podatke o:

- opisu nesnovne dediščine,
- opisu programa, projekta oziroma dejavnosti in
- izvajalcu dobre prakse.

Tretji odstavek taksativno določa osebne podatke o izvajalcu dobre prakse. Ti podatki so številka izvajalca, osebno ime, naslov prebivališča, geolokacija prebivališča, opis dejavnosti in karakteristična fotografija ali posnetek, elektronski naslov in telefonska številka, če gre za fizično osebo, oziroma številka izvajalca, naziv, sedež, geolokacija sedeža, opis dejavnosti in karakteristična fotografija ali posnetek, elektronski naslov in telefonska številka, če gre za pravno osebo ali drugo obliko združenja. S tem se zagotavlja sorazmernost in preprečuje nepotrebno zbiranje podatkov.

Četrty odstavek daje pravno podlago za javno objavo osebnih podatkov izvajalca dobre, razen podatkov o elektronskem naslovu in telefonski številki izvajalca dobre prakse. Glede na to da se za evidentiranje izvajalca na seznamu dobrih praks zahteva njegovo soglasje, je javna objava osebnih podatkov izvajalca dobre prakse dopustna.

Peti odstavek določa, da je upravljavec seznama dobrih praks ministrstvo, pristojne organizacije pa lahko obdelujejo tiste podatke s seznama dobrih praks, ki jih potrebujejo pri opravljanju javne službe varstva. S tem se omejuje obdelava osebnih podatkov na najnižjo možno mero.

Šesti odstavek določa, da se podatki na seznamu dobrih praks hranijo trajno, saj je zgolj tako mogoče zagotoviti, da se podatki o dediščini ohranjajo za prihodnje generacije.

K 171. členu (zbirke podatkov o stvareh z domnevo dediščine):

S členom se ureja pravna podlaga za vodenje zbirk podatkov o stvareh z domnevo dediščine.

Prvi odstavek določa, da lahko ministrstvo in izvajalci javne službe varstva vodijo zbirke podatkov o stvareh z domnevo dediščine za potrebe varovanja dediščine.

Evidence lahko vsebujejo podatke o:

- opisu stvari,
- lokaciji stvari in
- lastniku, upravljavcu in drugih upravičencih.

Tretji odstavek taksativno določa osebne podatke o lastniku, upravljavcu in drugih upravičencih. Ti podatki so osebno ime, datum rojstva in naslov prebivališča, če gre za fizično osebo, oziroma naziv ter sedež, če gre za pravno osebo.

Četrty odstavek določa, da se podatki v evidencah hranijo trajno, saj je zgolj tako mogoče zagotoviti, da se podatki o dediščini ohranjajo za prihodnje generacije.

K 172. členu (osebni podatki v postopkih varstva dediščine):

Ta člen ureja obdelavo osebnih podatkov v določenih postopkih varstva dediščine, natančneje v postopkih razglasitve spomenika in določitve varstvenega območja dediščine. Člen ureja pravno podlago za obdelavo osebnih podatkov v delih postopka, ki se nanašajo na dajanje pobud, javno obravnavo, dajanje mnenj v postopku razglasitve ter dajanje mnenj in pripomb v postopku določitve varstvenega območja.

Prvi odstavek določa, da se osebni podatki zbirajo in obdelujejo izključno za namen postopkov razglasitve spomenika oziroma določitve varstvenega območja dediščina in le v okviru teh postopkov. S tem se omejuje obdelava osebnih podatkov na najnižjo možno mero.

Drugi odstavek taksativno določa, kateri osebni podatki se lahko zbirajo. Ti podatki so osebno ime, naslov prebivališča, elektronski naslov in telefonska številka. S tem se zagotavlja sorazmernost in preprečuje nepotrebno zbiranje podatkov.

Tretji odstavek določa rok hrambe podatkov v Informacijskem sistemu, ki je omejen na pet let po sprejetju akta o razglasitvi oziroma akta o določitvi. S tem se zagotavlja, da se podatki hranijo najkrajši potreben čas.

Četrty odstavek določa, da se osebni podatki lahko javno objavijo le s privolitvijo posameznika, na katerega se nanašajo.

Peti odstavek določa, da imajo pravico dostopa do podatkov ministrstvo, občina in Zavod, vendar le v okviru svojih pristojnosti in za namen, določen v prvem odstavku. S tem se omejuje obdelava osebnih podatkov na najnižjo možno mero.

Šesti odstavek nalaga pripravljavcu akta o razglasitvi oziroma akta o določitvi, da zagotovi anonimizacijo osebnih podatkov v aktu in spremljajočih gradivih. Enako velja za javno objavo spremljajočih gradiv v Informacijskem sistemu.

Sedmi odstavek določa smiselno uporabo določb tega člena tudi za varstvo osebnih podatkov v postopku razglasitve predmeta ali zbirke posebnega pomena.

K 173. členu (osebni podatki v postopku vodenja registra):

V členu je določena pravna podlaga za zbiranje in obdelavo osebnih podatkov v postopku vodenja Registra.

Prvi odstavek določa, da se osebni podatki lahko zbirajo le od oseb, ki so dale pobudo za vpis v Register v skladu z zakonom.

Drugi odstavek taksativno določa, kateri osebni podatki se lahko zbirajo. Ti podatki so osebno ime, naslov prebivališča, elektronski naslov in telefonska številka. Osebni podatki se trajno hranijo v Informacijskem sistemu, javno pa se lahko objavijo samo s privolitvijo posameznika, na katerega se nanašajo.

Tretji odstavek določa, da imajo pravico dostopa do podatkov ministrstvo, Služba za premožnost dediščino in muzeje in pristojne organizacije, vendar le v okviru svojih pristojnosti in za namen, določen v prvem odstavku. S tem se omejuje obdelava osebnih podatkov na najnižjo možno mero.

K 174. členu (osebni podatki uporabnikov informacijskega sistema):

Ta člen ureja obdelavo osebnih podatkov uporabnikov informacijskega sistema za namen elektronske identifikacije, avtentikacije ali preverjanja njihovih identifikacijskih podatkov pri uporabi informacijskega sistema.

Drugi odstavek taksativno določa, kateri osebni podatki se lahko zbirajo in kako se prenašajo. S tem se zagotavlja sorazmernost in preprečuje nepotrebno zbiranje podatkov.

Četrty odstavek določa rok hrambe podatkov v Informacijskem sistemu, ki je omejen na pet let, peti odstavek pa rok hrambe nekaterih podatkov veže na predpise, ki urejajo varstvo dokumentarnega in arhivskega gradiva. S tem se zagotavlja, da se podatki hranijo najkrajši potreben čas.

K 175. členu (dokumentiranje dediščine):

Člen določa, da je dokumentiranje dediščine sestavni del informacijske podpore izvajanju varstva dediščine. Dokumentiranje dediščine v skladu z drugim odstavkom vključuje predvsem:

- evidentiranje gradiva,
- zbiranje podatkov za inventarizacijo,
- evidentiranje stanja in stopnje ogroženosti in
- dokumentiranje posegov.

Pri premični dediščini dokumentiranje vključuje tudi podatke o akcesije in premestitve enot, s čimer se zagotavlja sledljivost premične dediščine.

K 176. členu (skupna uporaba podatkov):

Člen ureja skupno uporabo podatkov, ki se nanašajo na arhivsko in knjižnično dediščino in v zvezi z njenim registriranjem in dokumentiranjem napotuje na poseben zakon. Pri tem morajo tudi izvajalci, ki vodijo register in dokumentiranje knjižničnega in arhivskega gradiva, le-to voditi v obliki in na način, ki omogoča enoten prikaz javnega digitalnega gradiva o dediščini. S tem se zagotavlja interoperabilnosti in dostopnosti podatkov.

K 177. členu (inšpekcijski nadzor):

Člen ureja izvajanje inšpekcijskega nadzora nad spoštovanjem določb zakona, na podlagi zakona izdanih predpisov in drugih aktov, ki urejajo varstvo dediščine. Za izvajanje nadzora je pristojen inšpektor, pristojen za dediščino.

Ta določba zagotavlja pravno podlago za izvajanje nadzora nad spoštovanjem določb zakona v praksi. S tem se krepi varovanje kulturne dediščine, saj se z inšpekcijskimi ukrepi zagotavlja, da se predpisi dejansko upoštevajo.

K 178. členu (pooblastila inšpektorja):

Člen natančneje določa pooblastila inšpektorja pri izvajanju inšpekcijskega nadzora. Poleg splošnih pooblastil, ki jih ima inšpektorju v skladu z zakonom, ki ureja inšpekcijski nadzor, ima inšpektor tudi naslednja posebna pooblastila:

- pregledovanje nepremične in premične dediščine: inšpektor ima pravico pregledovati tako nepremično (npr. stavbe, arheološka najdišča) kot premično dediščino (npr. umetniški predmeti, arhivsko gradivo),
- pregledovanje knjig in listin: inšpektor ima pravico pregledati knjige in listine, ki so povezane s pravnim prometom z dediščino (npr. pogodbe o prodaji), posegi v dediščino (npr. gradbena dovoljenja) ter z ukrepi varstva v izrednih razmerah (npr. načrti o izvajanju preventivnih ukrepov za varstvo dediščine v izrednih razmerah) in
- pregledovanje in vpogled v dokumentacijo: inšpektor lahko pregleda in zahteva vpogled v dokumentacijo, ki se nanaša na razglašanje spomenikov, izdajanje upravnih odločb lastnikom, izvoz, iznos in uvoz dediščine ter trgovanje z dediščino.

Posebna pooblastila so nujna za izvajanje učinkovitega nadzora nad varovanjem dediščine.

K 179. členu (sodelovanje z javno službo varstva):

Člen opredeljuje sodelovanje inšpektorja z drugimi državnimi in občinskimi organi ter izvajalci javne službe varstva pri vodenju inšpekcijskih postopkov. Inšpektor lahko zahteva sodelovanje državnih in občinskih organov, zlasti v primeru opravljanja ogleda ali ustne obravnave, od izvajalcev javne službe varstva pa lahko zahteva podajanje strokovnih mnenj v inšpekcijskih postopkih. Zakon s tem zagotavlja strokovno podporo in usklajeno delovanje različnih deležnikov pri varovanju kulturne dediščine.

K 180. členu (inšpekcijski zavezanci):

Člen taksativno določa zavezanca, ki so odgovorni za spoštovanje predpisov na področju zakona in nad katerim se lahko izvaja inšpekcijski nadzor.

Inšpekcijski zavezanec je pri:

- posegih: investitor posega,
- vzdrževanju in opustitvi vzdrževanja: lastnik dediščine,
- škodljivih ravnanjih: povzročitelj škode,
- trgovanju z dediščino: trgovec in
- izvozu, iznosu in uvozu: izvoznik oziroma uvoznik.

Jasna in določna opredelitev inšpekcijskih zavezancev je ključna za učinkovito izvajanje inšpekcijskega nadzora na eni in za zagotavljanje pravne varnosti naslovnikov pravnih norm na drugi strani.

K 181. členu (carinski nadzor):

Člen ureja sodelovanje carinskih organov pri nadzoru nad uvozom, vnosom, izvozom in iznosom kulturne dediščine. Določa, da carinski organi opravljajo nadzor pri prehodu meje, pri čemer jim pristojna organizacija (verjetno Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije) in inšpektor zagotavljata strokovno podporo. Ta podpora je brezplačna. S tem se zagotavlja strokovni nadzor nad pretokom kulturne dediščine čez mejo in preprečuje nezakonit izvoz ali uvoz. Sodelovanje carinskih organov in strokovnih služb je ključno za učinkovito varstvo kulturne dediščine pred nezakonitimi aktivnostmi.

K 182. členu (splošni inšpekcijski ukrepi):

Ta člen predstavlja uvod v sklop določb zakona o inšpekcijskih ukrepih in določa, da inšpekcijsko nadzorstvo poleg ukrepov, ki jih določa zakon, ki ureja inšpekcijski nadzor, obsega tudi posebne ukrepe, določene z zakonom. Skladno z navedenim členom se v postopku inšpekcijskega nadzora nad varovanjem dediščine uporabljajo tako splošne določbe o inšpekcijskem nadzoru kot tudi posebne določbe, ki so prilagojene posebnostim varovanja dediščine.

K 183. členu (inšpekcijski ukrepi v primeru nedovoljenih posegov):

Člen podrobno ureja inšpekcijske ukrepe v primeru nedovoljenih posegov.

Prvi odstavek določa posebne ukrepe, ki jih lahko odredi inšpektor z odločbo, če ugotovi nedovoljen poseg:

- ustavitev del,
- pridobitev kulturnovarstvenih pogojev ali kulturnovarstvenega soglasja,
- pridobitev dovoljenja za raziskavo,
- pridobitev spremenjenih kulturnovarstvenih pogojev ali kulturnovarstvenega soglasja,
- sanacija stanja in
- nadomestni ukrep.

Inšpektor lahko odredi enega ali več posebnih ukrepov, poleg tega pa lahko odredi tudi splošne ukrepe, ki jih določa zakon, ki ureja inšpekcijski nadzor.

Drugi in tretji odstavek ureja trajanje ukrepa ustavitve del. Ustavitev del velja, dokler zavezanec ne pridobi ustreznega kulturnovarstvenega soglasja za poseg ali ne zagotovi izvedba drugega inšpekcijskega ukrepa v primeru arheoloških ostalin.

Četrty odstavek določa, da se ukrep ustavitve del šteje za nujni ukrep v javnem interesu in se lahko odredi v skrajšanem postopku z ustno odločbo. S tem zakon omogoča hitro postopanje inšpektorja, kadar bi kasnejša izdaja inšpekcijskega ukrepa ogrozila arheološke ostaline oziroma dediščino.

Peti odstavek ureja dolžno postopanje zavezanca v primeru, da mu inšpektor odredi ukrep pridobitve dovoljenj pristojnih organov, in sicer zakon zavezancu določa roke za vložitev vloge za pridobitev dovoljenja in obveščanje inšpektorja po pridobitvi dovoljenja.

Šesti in sedmi odstavek urejata postopek v primeru, kadar zavezanec ne izvede naloženih ukrepov pridobitve dovoljenja oziroma kadar je njegova vloga za izdajo dovoljenja zavržena ali zavržena. Inšpektor v teh primerih odredi sanacijo in rok za njeno izvedbo, pristojna organizacija pa za potrebe izreka sanacije določi potrebna dela in način izvedbe sanacije. Če inšpekcijski zavezanec v postavljenem roku sanacije ne izvede, inšpektor odredi, da pristojna organizacija izvede dela na stroške zavezanca.

Osmi odstavek ureja primere, kadar je nedovoljeni poseg že izveden na način, ki pomeni nepovratno odstranitev dediščine ali arheoloških ostalin, in sanacija ni več mogoča. V tem primeru je namreč postopanje inšpektorja po šestem in sedmem odstavku nesmiselno. Inšpektor v teh primerih skladno z osmim odstavkom odredi nadomestni ukrep.

Deveti, deseti, enajsti in dvanajsti odstavek natančneje določajo vsebino in način izvedbe nadomestnega ukrepa. Namen nadomestnega ukrepa je nadomestitev škode, ki je nastala zaradi odstranitve dediščine ali arheoloških ostalin, zato mora biti izveden nadomestni ukrep, ki je z vidika javnega interesa primerljivega pomena. Pri tem je denarni znesek, ki je potreben za izvedbo nadomestnega ukrepa, zamejen z višino vrednosti raziskave arheoloških ostalin ali obnove, ki bi jo bilo treba izvesti za prevod uničenih arheoloških ostalin v arhiv arheološkega najdišča oziroma ohranitev nepovratno odstranjenih delov dediščine. Nadomestni ukrep, ki ga je treba izvesti, določi pristojna organizacija, inšpektor pa določi pristojno organizacijo, ki izvede nadomestni ukrep, in rok, v katerem mora inšpekcijski zavezanec izvesti izplačilo denarnega zneska za njegovo izvedbo.

Trinajsti odstavek določa, da inšpektor v primeru nedovoljenih posegov, za katere je treba pridobiti gradbeno dovoljenje, odredi ustavitev vseh del in zadevo odstopi pristojnemu gradbenemu inšpektorju v nadaljnjo obravnavo.

K 184. členu (inšpekcijski ukrepi v primeru škode ali neposredne nevarnosti poškodovanja):

Člen določa ukrepe v primeru, kadar je škoda na dediščini že nastala ali grozi neposredna nevarnost za poškodovanje dediščine. Inšpektor v tem primeru zavezancu določi rok za odpravo nevarnosti oziroma sprejem ukrepov za odpravo škode ali njeno zmanjšanje.

Drugi odstavek urejata postopanje inšpektorja v primeru ne izvedbe ukrepov v postavljenem roku s strani zavezanca. Inšpektor v tem primeru odredi, da dela izvede pristojna organizacija na stroške zavezanca.

Skladno s tretjim odstavkom se dela izvajajo na podlagi konservatorskega načrta in pod vodstvom pooblaščenih oseb.

K 185. členu (inšpekcijski ukrepi v primeru škodljivega ravnanja):

S tem členom so določeni ukrepi v primeru škodljivega ravnanja z dediščino, kot so nepravilno vzdrževanje, ravnanje ali raba, ali opustitev dolžnega vzdrževanja, zaradi katerega obstaja nevarnost poškodovanja dediščine. Inšpektor lahko prepove takšno ravnanje oziroma rabo in odredi potrebne ukrepe za zagotovitev varstva dediščine.

V primeru ogroženosti nacionalnega bogastva lahko inšpektor skladno z drugim odstavkom začasno z odločbo tudi odvzame posest in premoženje prepusti v hrambo pristojnemu muzeju. Lastniku oziroma posestniku se premoženje vrne v posest, ko zagotovi ravnanje in rabo nacionalnega bogastva v skladu z zakonom.

K 196. členu (inšpekcijski ukrepi pri opravljanju dejavnosti v nasprotju s predpisi):

Člen določa inšpekcijske ukrepe v primeru hrambe nacionalnega bogastva ali trgovanja z dediščino v nasprotju z zakonom. Inšpektor lahko prepove hrambo oziroma trgovanje z dediščino in odredi ukrepe, s katerimi se zagotovi varovanje dediščine.

K 187. členu (zadržanje):

V členu je urejeno postopek zadržanja blaga s strani carinskih organov, če obstaja sum, da gre za premično dediščino, ki se uvaža, vnaša, izvaža ali iznaša v nasprotju z zakonom.

Prvi odstavek določa, da lahko carinski organ v primeru utemeljenega suma nezakonitega uvoza, vnosa, izvoza ali iznosa dediščine takšno blago zadrži in o tem nemudoma obvesti pristojno organizacijo in inšpektorja.

Skladno z drugim odstavkom mora pristojna organizacija v desetih delovnih dneh podati mnenje o tem, ali zadržano blago predstavlja dediščino, za katero je v skladu z zakonom treba pridobiti dovoljenje za uvoz ali vnos oziroma izvoz ali iznos, in o tem nemudoma obvestiti carinski organ.

Tretji in četrti odstavek določata postopanje carinskega organa po prejemu mnenja pristojne organizacije. V primeru skladnosti uvoza, vnosa, izvoza ali iznosa z zakonom carinski organ blago prepusti v izbrano carinsko dovoljeno rabo ali uporabo, sicer jo zavrne.

K 188. členu (skladiščenje zadržanega blaga):

Člen določa, da se zadržano blago hrani v skladu s carinskimi predpisi, pri čemer nosi stroške skladiščenja oseba, ki je uvažala, vnašala, izvažala ali iznašala dediščino v nasprotju z zakonom.

K 189. členu (izvajanje izvršbe s prisilitvijo):

Ta člen ureja način izvršbe inšpekcijskih ukrepov, ki jih inšpektorji izrečejo v skladu z zakonom. Pri tem napotuje na uporabo določb zakona, ki ureja upravni postopek, razen glede višine denarne kazni, ki jo je mogoče izreči zavezancu v primeru izvršbe s prisilitvijo. Ta za pravne osebe znaša največ 20.000 evrov, za samostojne podjetnike in posameznike, ki samostojno opravljajo dejavnost, pa največ 2.000 evrov.

K 190. členu (obveščanje):

Člen določa obveznost obveščanja inšpektorja o ukrepih, ki jih organi odkrivanja in pregona kaznivih dejanj, izvajajo v (pred)kazenskem postopku, če je kazensko ovadbo vložil inšpektor. S tem se zagotavlja koordinacija med organi odkrivanja in pregona na eni ter inšpekcijskega nadzorstva na drugi strani.

K 191. členu (zaseg):

S tem členom se opredeljuje pristojnost inšpektorja oziroma druge pooblaščen osebe za zaseg dokumentacije ali predmetov, ki se lahko odvzamejo v postopku o prekršku, ali kadar je to potrebno zaradi zavarovanja dokazov.

Drugi odstavek določa, da se zasežena dokumentacija ali predmeti hranijo pri ministrstvu do konca inšpekcijskega postopka ali postopka o prekršku.

K 192. členu (lažji prekrški):

Člen določa lažje prekrške in globo zanje. Kot lažji prekršek se šteje, če oseba:

- ne sporoči pomanjkljivosti ali škode na spomeniku v skladu s tretjim odstavkom 72. člena zakona ali
- ne navede registra kot vira podatkov v skladu s šestim odstavkom 170. člena zakona.

Globe so določene v razponu:

- od 400 do 4.000 evrov za pravne osebe, samostojne podjetnike in posameznike, ki samostojno opravljajo dejavnost,
- od 200 do 2.000 evrov za odgovorne osebo pravne osebe, samostojnega podjetnika in državnega ali občinskega organa, ki stori prekršek in
- od 100 do 600 evrov za posameznike, ki storijo prekršek.

K 193. členu (prekrški):

Člen določa prekrške in globo zanje. Kot prekršek se šteje, če oseba:

- ne obvesti zavoda ali najbližjega muzeja o odkritju arheološke ostaline v skladu s prvim odstavkom 41. člena zakona ali ne poseduje dokazila o izvoru v skladu s prvim odstavkom 79. člena zakona,
- ne pošlje poročila o poteku in izsledkih raziskave v skladu s četrtem odstavkom 85. zakona ali
- ne dopusti dokumentiranja in raziskovanja spomenika v skladu s prvim odstavkom 74. člena zakona.

Globe so določene v razponu:

- od 1.000 do 4.000 evrov za pravne osebe, samostojne podjetnike in posameznike, ki samostojno opravlja dejavnost,
- od 400 do 4.000 evrov za odgovorne osebo pravne osebe, samostojnega podjetnika in državnega ali občinskega organa, ki stori prekršek in
- od 200 do 1.000 evrov za posameznike, ki storijo prekršek.

K 194. členu (hujši prekrški):

Člen določa hujši prekrške in globo zanje. Kot težji prekršek se šteje, če oseba:

- posega v kraj najdbe v nasprotju z odločbo o arheološkem najdišču iz 46. člena zakona;
- izvaja raziskavo v nasprotju s 86. členom zakona,
- ne pridobi kulturnovarstvenega soglasja v skladu z 88. členom zakona ali izvaja poseg v nasprotju z njim,
- uporablja iskalnik kovin ali drugih tehničnih sredstev v nasprotju s prvim odstavkom 43. člena zakona,
- ne preda arhiva arheološkega najdišča depaju v skladu s šestim odstavkom 85. člena zakona, ni vpisan v razvid trgovcev v skladu s prvim odstavkom 98. člena zakona,
- ne vodi evidence nabave in prodaje ter drugih poslov v skladu z prvim odstavkom 99. člena zakona,
- ne ravna z dolžno skrbnostjo v skladu s prvim odstavkom 99. člena zakona,
- nima dovoljenja za uvoz oziroma vnos dediščine v skladu s prvim odstavkom 101. člena zakona,
- pri hranjenju in varovanju ter prevozu nacionalnega bogastva ne izpolnjuje minimalnih strokovnih, tehničnih in prostorskih zahtev iz prvega odstavka 78. člena zakona,
- ob izvozu oziroma iznosu ne predloži dovoljenja v skladu s 102. členom zakona,
- ne opravi ustreznih ukrepov ali zagotovi ustreznih del na podlagi ukrepa inšpektorja iz 190. člena zakona ali
- ravna s spomenikom ali nacionalnim bogastvom v nasprotju z ukrepom inšpektorja iz 191. člena zakona.

Globe so določene v razponu:

- od 2.000 do 40.000 evrov za pravne osebe, samostojne podjetnike in posameznike, ki samostojno opravlja dejavnost,
- od 800 do 4.000 evrov za odgovorne osebo pravne osebe, samostojnega podjetnika in državnega ali občinskega organa, ki stori prekršek in
- od 400 do 1.2000 evrov za posameznike, ki storijo prekršek.

S četrtem odstavkom se določa možnost izreka stranske sankcije odvzema iskalnika kovin ali drugega tehničnega sredstva skupaj z vso opremo, ki se uporablja za iskanje arheoloških ostalin, v primeru njihove uporabe pri iskanju arheoloških ostalin v nasprotju s prvim odstavkom 43. člena ZVKD-2

K 195. členu (prekrški javne službe):

Člen določa prekrške v zvezi z izvajanjem javne službe varstva in globo zanje. Kot prekršek se šteje, če oseba:

- ne seznanjati pobudnika o zavrnitvi pobude v skladu z drugim odstavkom 22. člena zakona,
- ne nuditi strokovne pomoči v skladu z 81. členom zakona ali
- ne sporočiti suma o nezakonitem izvoru v skladu s 143. členom zakona.

Globe so določene v razponu, in sicer se odgovora oseba izvajalca javne službe varstva, ki stori prekršek, kaznuje z globo od 200 do 1.000 evrov.

S tretjim odstavkom se razširja veljavnost kazenske določbe tudi na druge muzeje, vpisane v razvid muzejev, in odgovorne osebe teh muzejev.

K 196. členu (registrirana dediščina):

Člen določa, da se dediščina, ki je bila vpisana v register dediščine iz ZVKD-1, šteje za dediščino, vpisano v Register za potrebe zakona. Do vzpostavitve Registra se dediščina še naprej vpisuje v register dediščine iz ZVKD-1 in se prav tako šteje za dediščino, vpisano v Register za potrebe zakona. S členom se nadalje določa tudi rok enega leta po sprejetju predpisa iz 163. člena zakona za vzpostavitev Registra.

Člen zagotavlja kontinuiteto vodenja registra dediščine in preprečuje situacije, ko dediščine ne bi bilo mogoče vpisati v noben register dediščine.

K 197. členu (varstvo v prostorskih aktih in varstvena območja dediščine):

Ta člen ureja varstvo dediščine do določitve varstvenih območij dediščine in sprejetja prostorskih aktov v skladu z zakonom. Do takrat se upoštevajo obstoječi varstveni režimi, določeni v prostorskih aktih, sprejetih po uveljavitvi ZVKD-1, če za določeno območje prostorski akt po uveljavitvi ZVKD-1 še ni bil sprejet, pa se upoštevajo strokovne zasnove varstva, ki jih je pripravil Zavod na podlagi prejšnjega Zakona o varstvu kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 7/99, 110/02 – ZGO-1, 126/03 – ZVPOPKD in 16/08 – ZVKD-1; v nadaljnjem besedilu: ZVKD). Člen tudi določa rok štirih let za ministra, da določi varstvena območja dediščine po novem zakonu. Ta določba zagotavlja neprekinjeno varstvo dediščine v prostoru.

K 198. členu (varstvene usmeritve dediščine, varovane v prostoru):

V členu so določa splošne varstvene usmeritve za dediščino, varovano v prostoru, kadar ta ne uživa varstva na podlagi drugega predpisa. Pri posegih, za katere je treba pridobiti kulturnovarstveno soglasje, se upoštevajo naslednje varstvene usmeritve:

- pri posameznih nepremičninah: ohranjajo se njihovi gabariti, zunanjščina, razmerja s sosednjimi nepremičninami in njihova uporaba,
- pri območjih naselbinske dediščine: ohranjajo se morfološka zasnova naselja, javni prostori, ulične fasade, oblika streh, gabariti, meje in silhuete naselja,
- pri območjih kulturne krajine: ohranjajo se vzorci poselitve v pokrajini, razmerja med odprtim prostorom in naselji, tradicionalna raba zemljišč in vzorci parcelacije, značilna vegetacija, prostorske dominante in panoramski pogledi, oblike terena, spominska obeležja, grobišča in pokopališča ter ostanki struktur,
- pri vrtnoarhitekturni dediščini: ohranjajo se zasnova, oblikovani elementi in pritikline in
- pri arheoloških najdiščih: ohranjajo se ostanki struktur, oblika terena in pojavnost (silhueta) najdišč.

Z varstvenimi usmeritvami v tem členu se torej zagotavlja minimalno varstvo dediščine, ki ne uživa drugega varstva. Pri tem je raven varstva dediščine na podlagi tega člena omejeno, saj se lahko kulturnovarstveno soglasje v primeru nasprotovanja varstvenim usmeritvam zavrne le, če je hkrati podano tudi neskladje posega z zakonom ali prostorskim aktom.

K 199. členu (prikaz dediščine varovane v prostoru):

Ta člen ureja varstvo dediščine, za katero se pravni režim določi s prostorskim aktom in ki ni spomenik ali varstveno območje dediščine. Do vzpostavitve posebnega varstva na dediščini na podlagi akta o

razglasitvi oziroma akta o določitvi, se za takšno dediščino pripravi grafični prikaz, ki je sestavni del prostorskega akta.

K 200. členu (kulturni spomeniki):

S členom se ureja pravni položaj nepremičnih in premičnih kulturnih spomenikov, ki so bili razglašeni na podlagi Zakona o varstvu kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti v Ljudski republiki Sloveniji (Uradni list LRS, št. 23/48), Zakona o varstvu kulturnih spomenikov in naravnih znamenitosti (Uradni list LRS, št. 22/58), Zakona o varstvu kulturnih spomenikov v Ljudski republiki Sloveniji (Uradni list LRS, št. 26/61, in Uradni list SRS, št. 11/65), Zakona o naravni in kulturni dediščini (Uradni list SRS, št. 1/81, 42/86, in Uradni list RS, št. 8/90 in 26/92), ZVKD in ZVKD-1.

Za nepremične kulturne spomenike je določeno, da ostanejo njihovi akti o razglasitvi v veljavi do izdaje aktov o razglasitvi na podlagi zakona, nepremični kulturni spomeniki pa se štejejo za spomenike po ZVKD-2. Za spomenike po zakonu se štejejo tudi kulturni spomeniki razglašeni z Zakonom o regijskem parku Škocjanske jame (Uradni list RS, št. 57/96) in Zakonom o Kobilarni Lipica (Uradni list RS, št. 53/24).

Za premične kulturne spomenike, ki so bili razglašeni na podlagi ZVKD in ZVKD-1, se določa, da se štejejo za nacionalno bogastvo po zakon, saj zakon instituta premičnega kulturnega spomenika ne pozna.

S členom se zagotavlja pravno podlago za nepretrgano varstvo spomenikov in nacionalnega bogastva.

K 201. členu (varstveni režim obstoječih nepremičnih kulturnih spomenikov):

V členu je določen splošni varstveni režim za obstoječe nepremične kulturne spomenike, če v aktu o razglasitvi, ki je začel veljati pred uveljavitvijo zakona, ni jasno določen obseg varstva. Splošni varstveni režim obsega naslednje varstvene usmeritve:

- posamezni spomeniki: varujejo se vse zunanje značilnosti, kot so gabariti, zasnova pročelij, tlorisni rasporedi, značilni naravni in umetni materiali ter konstrukcijske značilnosti, ustrezna namembnost, značilna pojavnost v prostoru, arheološke plasti in razmerja spomenika in posebej njegovo vplivno območje. Če je kot spomenik zavarovan zgodovinski park ali vrt, se varujejo parkovna ali vrtna zasnova, način zasaditve, oblikovani naravni elementi, objekti in pritikline, namenjeni uporabi in olepšanju,
- naselbinski spomeniki: varujejo se morfološka zasnova in parcelacija naselja, javni prostori in njihova oprema, ulične fasade in strehe v njihovi materialni pojavnosti in barvni skladnosti, gabariti, meje in silhuete naselja,
- arheološka najdišča: varujejo se pred posegi ali rabo, ki dejansko ali potencialno lahko poškodujejo arheološke plasti, spreminjajo arheološki kontekst ali spreminjajo okoljske dejavnike, pomembne za njihovo ohranitev in
- zavarovana kulturna krajina: varujejo se značilna raba zemljišč, parcelacija, značilna vegetacija, prostorske dominante, odnos med poselitvijo in odprtim prostorom, kraji spomina in značilna topografska imena.

Splošni varstveni režim se ne upošteva, če bi ogrožal naravne vrednote na območjih, varovanih po predpisih o ohranjanju narave.

Zaradi čimprejšnje zagotovitve spomeniku ustrezno prilagojenega varstvenega režima se s tretjim odstavkom določa enoletni rok za uskladiitev aktov o razglasitvi z zakonom.

K 202. členu (nadomestilo...prijava arheološke najdbe):

Ta člen ureja prehodno obdobje za osebe, ki hranijo arheološke najdbe brez potrdila o izvoru. Določa rok enega leta od uveljavitve zakona, v katerem morajo te osebe o hrambi arheološke najdbe obvestiti ministrstvo. Če oseba ravna v skladu s tem členom, se ne kaznuje za predhodna kazniva dejanja in prekrške v zvezi s to arheološko najdbo. Konkretno, gre za prekrške, ki se nanašajo na nedovoljeno raziskovanje in iskanje arheološke ostaline, opustitev obvestila pristojne organizacije in nedovoljeno

hrambo arheološke najdbe, in kaznivo dejanje, ki se nanaša na tatvino arheološke najdbe Republiki Sloveniji, ki je posledica dejstva, da si je oseba arheološko najdbo ob odkritju prisvojila.

Ministrstvo na podlagi obvestila izvedbe postopek po 79. členu zakona, prijavitelj pa je upravičen do nadomestila za stroške, ki jih je imel z dotedanjo hrambo arheološke najdbe, če je v postopku ugotovljeno, da je ta last Republike Slovenije.

S prehodno določbo se želi spodbuditi posamezniki, ki nezakonito hranijo arheološke najdbe, da takšno hrambo prijavijo in se s tem izognejo morebitnemu prekrškovnemu in kazenskemu postopku.

K 203. členu (Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije):

Člen določa, da naloge Zavoda (še naprej) opravlja Javni zavod Republike Slovenije za varstvo kulturne dediščine. Zaradi sprememb pri delovanju Zavoda, ki jih predvideva zakon, je s členom določen tudi rok treh mesecev za uskladitev Sklepa o ustanovitvi Zavoda z zakonom.

K 204. členu (obstoječi državni muzeji):

S členom se določa, da se muzeji, ki so bili v ZVKD-1 opredeljeni kot državni muzeji, štejejo za državne muzeje tudi po zakonu, pri čemer pa mora ustanovitelj v enoletnem roku sklepe o ustanovitvi uskladiti z zakonom, če je to potrebno.

K 205. členu (ureditev položaja občinskih muzejev in muzejev s pooblastilom):

Člen ureja ureditev opravljanja in financiranja državne javne službe po ZVKD-1, ki so jo opravljali muzeji in galerije na podlagi pooblastila po uveljavitvi zakona. Muzeji in galerije se financirajo v skladu z določbami ZVKD-1 do ureditve financiranja v uredbi, pooblastila za opravljanje državne javne službe po ZVKD-1 ostanejo v veljavi do njihovega izteka, vendar ne dlje kot deset let. S tem se zagotavlja, da država prekomerno ne posega v že izoblikovane pravne položaje muzejev in galerij, hkrati pa se omogoča prehod na ureditev izvajanja državne javne službe muzejev v zakonu.

Za zasebne muzeje, ki statusno pravno niso urejeni kot zavodi se določa pet letni rok za statusno preoblikovanje v zavod. Petletni rok zasebnim muzejem omogoča, da svoje poslovanje prilagodijo zakonu.

K 206. členu (razvid muzejev in trgovcev ter seznam usposobljenih izvajalcev):

V členu je določeno, da se razvid muzejev iz 87. člena ZVKD-1 šteje za razvid muzejev po zakonu, saj se njegova vsebina z zakonom ne spreminja. Razvida trgovcev se vzpostavi v šestih mesecih od sprejetja predpisa iz 163. člena ZVKD-2.

K 207. členu (uporaba nacionalnega programa za kulturo):

Člen določa, da se do sprejetja strategije po zakonu kot podlaga za pripravo dokumentov razvojnega načrtovanja in določanje politik na področju kulture, urejanja prostora, varstva okolja in narave, varstva v izrednih razmerah, graditve, stanovanjskega in komunalnega gospodarstva, turizma, kmetijstva in gozdarstva, raziskovanja ter informacijske družbe, vzgoje, izobraževanja, usposabljanja in vseživljenjskega učenja ter drugih vsebinsko povezanih področjih uporablja nacionalni program za kulturo, sprejet na podlagi zakoni, ki ureja uresničevanje javnega interesa za kulturo, če predpisi ne določajo drugače.

K 208. členu (dokončanje postopkov):

Člen ureja vprašanje časovne veljavnosti ZVKD-1 v postopkih, ki so bili začeti, niso pa se zaključili pred uveljavitvijo ZVKD-1. Ti postopki se dokončajo po določbah ZVKD-1, s čimer se zagotavlja pravno varnost naslovnikov pravnih norm.

K 209. členu (izvršilni predpisi):

S tem členom se ministru in vladi določa eno letni rok za sprejetje podzakonskih predpisov na podlagi zakona.

K 210. členu (prenehanje veljavnosti izvršilnih predpisov):

Člen določa prenehanje veljavnosti izvršilnih predpisov, izdanih na podlagi ZVKD-1. Z uveljavitvijo zakona tako prenehajo veljati:

- Pravilnik o strokovnih izpitih na področju varstva kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 32/18),
- Pravilnik o pridobivanju nazivov v dejavnostih varstva kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 47/18),
- Pravilnik o varovanju in hranjenju nacionalnega bogastva in muzejskega gradiva, o vpisu v razvid muzejev in o podelitvi pooblastila za opravljanje državne javne službe muzejev (Uradni list RS, št. 47/12),
- Pravilnik o konservatorskem načrtu za prenovo (Uradni list RS, št. 76/10),
- Pravilnik o registru kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 66/09),
- Pravilnik o seznamih zvrsti dediščine in varstvenih usmeritvah (Uradni list RS, št. 102/10),
- Pravilnik o označevanju kulturnih spomenikov (Uradni list RS, št. 94/21),
- Pravilnik o arheoloških raziskavah (Uradni list RS, št. 3/13 in 56/22),
- Pravilnik o iskanju arheoloških ostalin in uporabi tehničnih sredstev za te namene (Uradni list RS, št. 49/14),
- Pravilnik o vlaganju in reševanju zahtevkov za financiranje predhodnih arheoloških raziskav iz državnega proračuna (Uradni list RS, št. 93/14 in 73/16),
- Pravilnik o konservatorskem načrtu (Uradni list RS, št. 66/09) in
- Pravilnik o postopku izdaje dovoljenj za izvoz in iznos predmetov kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 26/11).

Z namenom zagotovitve nemotenega prehoda na novo ureditev se ti predpisi, kolikor ne nasprotujejo zakonu, uporabljajo do uveljavitve predpisov, izdanih na podlagi zakona.

K 211 (pravilnik o registru)

Člen določa, da Pravilnik o registru kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 66/09) še naprej velja kot predpis.

K 212. členu (uredba o varstvenih območjih dediščine):

Člen določa, da Uredba o varstvenih območjih dediščine (Ur. l. RS, št. 69/22) ostaja v veljavi kot predpis, izdan na podlagi tretjega odstavka 30. člena zakona in ostaja v veljavi, saj se vsebina pravne podlage za njeno sprejetje z zakonom ne spreminja. S tem se omogoča nadaljnje noveliranje podzakonskega predpisa.

K 213. členu (druge prehodne določbe):

Ta člen vsebuje prehodne določbe, ki ne sodijo v druge člene poglavja.

S prvim odstavkom se določa rok dveh let od uveljavitve podzakonskega predpisa iz 163. člena zakona za vzpostavitev enotnega prikaza javnega digitalnega gradiva o dediščini. Z drugim odstavkom pa se muzejem določa rok enega leta od uveljavitve podzakonskega predpisa iz četrtega odstavka 39. člena zakona za usklajitev vpisov muzejskih predmetov in muzejskih zbirk v inventarnih knjigah muzejev z 39. členom zakona.

K 215. členu (prenehanje veljavnosti zakona):

Člen določa prenehanje veljavnosti ZVKD-1 z dnem uveljavitve zakona. Skladno z 215. členom zakona se ZVKD-1 kljub prenehanju veljave še naprej uporablja za postopke, ki so se začeli pred uveljavitvijo zakona.

K 216. členu (začetek veljavnosti):

Člen določa standardni začetek veljave zakona, in sicer začne zakon veljati petnajsti dan po objavi v Uradnem listu.